

**SUOMEN MAATALOUS
VUONNA 1990**

Lauri Kettunen

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos
Luutnantintie 13
00410 HELSINKI

Postiosoite:
P1 3
00411 HELSINKI

puh. 90-563 3133
telefax 90-563 1164

Tutkimuslaitoksen johtaja
prof. Matias Torvela

Maatilatalouden osasto
Osastonjohtaja
prof. Matias Torvela

tutkijat:
Anna-Maija Heikkilä
Maija Puurunen
Ossi Ala-Mantila
Tellervo Hassinen
Mari Nuutila
Kyösti Pietola

Markkinatutkimusosasto
Osastonjohtaja
prof. Lauri Kettunen

tutkijat:
John Sumelius
Marja Hokkanen
Jukka Kola
Jyrki Aakkula

Kannattavuustutkimustoimisto
Toimistonjohtaja
MMK Juhani Ikonen

tutkijat:
Markku Anttila
Seppo Holmström
Leena Riepponen

Kansikuva: Kari Mustakallio

JULKAISUJA 63

**SUOMEN MAATALOUS
VUONNA 1990**

LAURI KETTUNEN

**MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH PUBLICATIONS 63**

Abstract. Finnish agriculture in 1990

1990 was a good year for agriculture in Finland. The area under cultivation was about the same as in the previous year. Weather conditions in the summer were favorable, despite the drought in the early part of the season. The total yield was 5,944 mill. f.u. and the hectarage yield 3,142 f.u. The hectarage yields of almost all crops were higher than ever, and the quality was excellent.

Livestock production increased slightly last year. The amount of milk delivered to dairies was 2,600 mill. liters, which is 2% more than in 1989. Pork production rose by 5% and the export ceiling was exceeded by 14 mill. kg. Beef production also increased by about 5%. Farm income rose by 21%

A new Farm Income Act came into effect last year. As the production ceilings were lowered, it has the greatest impact on the responsibility of agriculture for exports. The share of agriculture of the export costs rose to almost FIM 800 mill. The change was remarkable because in 1989 the production ceilings were not exceeded at all.

The responsibility of agriculture for exports was covered through taxes on fertilizers, feed

and milk fat, marketing fees for milk and pork, as well as various smaller charges. These amounted to altogether FIM 670 mill. The tax on phosphorus, which should remain a purely environmental tax, caused additional strain to agriculture. In 1991 the responsibility for exports will be at least as high as last year.

An attempt is being made to adapt agriculture to the tightening international situation. Production is restricted through fallowing that is prescribed by law, according to which each farm has to leave fallow 15% of the arable land area or it has to pay an export cost charge of FIM 1,000/hectare. The voluntary measures to reduce the production of milk and eggs were intensified at the turn of the year. A special effort is made to reduce milk production by 10-12%

Index words: *Finland, agriculture, production, price, income, policy*

ISBN 951-9202-96-X

ISSN 0788-5393

Helsinki 1991.

Esipuhe

GATT- ja ETA-neuvottelut varjostivat maatalouden tulevaisuuden näkymiä viime vuonna. Ennen kaikkea GATT-neuvottelut näyttivät uhkaavan suomalaista maanviljelijää, sillä suuret vientimaat vaativat maatalouden ulkomaankaupan vapauttamista tai ainakin rajasuojan tuntuvaa alentamista. Neuvotteluissa ei kuitenkaan saavutettu mitään ratkaisuja, joten Suomen maatalous sai vielä hengähdystauon.

Varsinaisen maatalouden osalta vuosi oli kuitenkin hyvä. Sato oli ennätyksellisen suuri ja hyvälaatuinen. Kotieläintuotanto kasvoi myös, minkä seurauksena maataloudelta kerätyt vientikustannusmaksut nousivat varsin suuriksi. Tuotannonrajoitustoimia tehostettiin vuoden loppupuolella. Vuonna 1991 tulee noin 15 % peltoalasta olemaan kesannoituna.

Tämä julkaisu sisältää lyhyen katsauksen maatalouden kehitykseen vuonna 1990. Tilastotiedot perustuvat tammikuun puolivälin tilanteeseen, joten monet luvut ovat ennakkollisia tai arvioita. Erityisesti maataloustuloon liittyy monia epävarmuustekijöitä. Toivon kuitenkin katsauksen antavan riittävän tarkan ennakon maataloudesta vuonna 1990

Luvussa III on esitetty katsaus Suomen maa-

talouspolitiikkaan. Se on hyvin tiivistetty, eikä voi sisältää kaikkia maatalouspolitiikan yksityiskohtia. Siinäkin on osittain ennakkotietoja. Olen säilyttänyt eräitä osia julkaisusta sellaisina kuin ne ovat olleet aikaisemmissa katsauksissa, koska asiasisällössä ei ole tapahtunut muutoksia. Tilastotiedot on kuitenkin saatettu ajan tasalle.

Kiitän Jaana Ahlstedtiä, Ossi Ala-Mantilaa, Marja Hokkasta, Helena Jokista, Jukka Kolaa ja Juha Marttilaa tutkimuslaitoksesta sekä Helena Seréniä Maatilahallituksesta kaikesta saamastani avusta julkaisun toimittamisessa. Kiitän myös Jaana Kolaa, joka on kääntänyt julkaisun englanniksi.

Mahdolliset virheet ja puutteet ovat tekijän vastuulla. Samoin tässä esitetyt arviot ja kannanotot ovat tekijän omia, eivätkä välttämättä edusta tutkimuslaitoksen tai maan virallisen maatalouspolitiikan harjoittajien kantaa.

Maatalousalan Tiedotuskeskus (Mat) on yhdessä tutkimuslaitoksen kanssa kustantanut tämän julkaisun. Tutkimuslaitos esittää tästä parhaat kiitoksensa.

Julkaisu ilmestyy englanninkielisenä tutkimuslaitoksen julkaisuja -sarjassa no. 63a.

Helsingissä 25. tammikuuta 1991

Lauri Kettunen

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
I Yleiskuva Suomen maataloudesta	5
1. Maatalous ja kansantalous	5
1.1. Bruttokansantuote ja investoinnit	5
1.2. Taloudellinen kasvu	6
2. Suomalainen maatila	8
3. Sivuelinkeinot	9
II Tuotanto, hinnat ja maataloustulo	11
4. Kasvinviljelytuotanto	11
4.1. Sääolot	11
4.2. Pinta-alat ja sadot	11
5. Kotieläintuotanto	14
6. Kulutus	16
7. Ulkomaankauppa	17
8. Hintaratkaisut	19
8.1. Kevään hintaratkaisu	21
8.2. Syksyn hintaratkaisu	23
8.3. Tuottajahinnat	23
8.4. Vähittäishinnat	24
9. Tulokehitys maataloudessa	24
9.1. Tuloerot	24
9.2. Maataloustulo vuonna 1990	25
9.3. Verotus	26
III Maatalouspolitiikkaa	27
10. Maatalouspolitiikan peruslinjat	27
10.1. Maatalouspolitiikan tavoitteet	27
10.2. Muita tavoitteita	28
10.3. Maatalouspolitiikan hoito	29
10.4. Maataloustulolaki	29
11. Erikoisaiheita	30
11.1. Maatalouden ympäristökysymykset	30
11.2. Viime vuoden keskustelua	31
12. Tuotantopolitiikkaa	32
12.1. Tuotannon rajoitus	35
12.2. Kesannointi	36
12.3. Tuotannonrajoitustoimien kustannus ja vaikutus	37
12.4. Vientikustannusmaksut	37
12.5. Maidon kaksihintajärjestelmä	38
12.6. Kananmunantuotannon kaksihintajärjestelmä	39
12.7. Perustamislupajärjestelmä	40
12.8. Tuotannon tukeminen	40
13. Maatalouden tuki	41
13.1. Tuki yhteensä	41
13.2. Hintapoliittinen tuki	42
14. Maatalouden rakenteen kehittäminen	43
15. Sosiaalipolitiikkaa	44
IV Yhteenveto	47
Liitteet	49

I

YLEISKUVA SUOMEN MAATALOUESTA

1. Maatalous ja kansantalous

1.1. Bruttokansantuote ja investoinnit

Varsinaisen maatalouden osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa vain 3 %. Maatalous käyttää runsaasti ostopanoksia kuten lannoitteita, koneita, polttoaineita, palveluja, jne. Viljelijälle jäävän tulon osuus maataloustuotannon arvosta on vain noin kolmannes. Koko elintarvikeketju, johon kuuluu viljelijän lisäksi tuotantopanoksia tuottava teollisuus, elintarviketeollisuus ja kauppa, on paljon suurempi. Onhan mm. elintarvikkeiden osuus kulutusmenoista noin viidennes, mikä

kuvaa myös elintarvikeketjun osuutta koko kansantaloudessa.

Maatalouden osuus BKT:sta on pienentynyt jatkuvasti, koska maataloustuotanto ei ole kasvanut niin paljon kuin tuotanto muissa sektoreissa. Syynä on se, että elintarvikkeiden kulutuksen kasvu on ollut hidasta, eikä tuotanto vientiä varten ole kannattavaa.

Maatalouden osuus työllisestä työvoimasta on runsaat 7 % (liitetaulukko 2). Luku on siis BKT-osuuteen nähden yli kaksinkertainen. Se kuvastaa osaltaan maatalouden matalaa tulotasoja, mutta toisaalta on huomattava, että viljelijöiden tuloista vain noin puolet tulee maataloudesta. Suuri osa heistä työskentelee osittain maatalouden ulkopuolella. Tilastot eivät

Taulukko 1. Bruttokansantuote (tuottajahintaan) ja investoinnit koko kansantaloudessa ja maataloudessa.

Vuosi	Bruttokansantuote			yhteensä mrd. mk	Investoinnit	
	yhteensä mrd. mk	maatalous mrd. mk	%		maatalous mrd. mk	%
1981	195.29	7.65	3.9	54.69	3.51	6.4
1982	218.82	9.39	4.3	60.99	4.29	7.0
1983	246.33	11.40	4.6	70.05	4.68	6.7
1984	275.24	12.44	4.5	73.43	4.61	6.3
1985	298.67	12.43	4.2	80.05	4.80	6.0
1986	315.90	13.05	4.1	83.51	4.59	5.5
1987	344.93	10.93	3.2	93.27	4.25	4.6
1988	384.46	11.01	2.9	111.05	4.54	4.1
1989 ^e	431.00	13.39	3.1	135.92	5.19	3.8

^e ennakko

Lähde: Tilastollinen vuosikirja eri vuosilta ja Taloudellinen katsaus 1990.

anna ehkä aivan oikeaa kuvaa maatalouden työpanoksesta ja merkityksestä työllistäjänä. Maataloudesta ei ole enää saatavissa työvoimaa muiden sektoreiden tarpeisiin.

Maatalouden investoinnit ovat noin 4 % koko kansantalouden investoinneista eli suhteellisesti enemmän kuin kansantuoteosuus edellyttäisi. Tämä lienee seurausta mm. voimakkaasta rakennemuutoksesta maataloudessa ja yleensä siitä, että maatalous on hyvin pääomavaltainen elinkeino. Merkille pantavaa on edelleen, että investoinnit olivat 1980-luvulla suhteellisesti korkeammat kuin 1970-luvulla. Käänteinen lienee kuitenkin tapahtunut. Joitakin merkkejä investointien vähentymisestä on näkyvissä. Tilojen lukumäärä vähenee ja tuotanto pienenee, jolloin tarvitaan vähemmän investointejakin.

1.2. Taloudellinen kasvu

Suomen talouskasvussa tapahtui oleellinen muutos vuonna 1990. Bruttokansantuotteen kasvu oli vain 1 %, kun se edellisellä vuonna oli yli 5 %. Vuonna 1991 kasvu pysähtyy ennusteiden mukaan kokonaan. Näin vuodesta 1979 alkanut tasainen ja varsin voimakas kasvu on taittunut. Vuoden loppupuolella esitettiin varsin synkkiä arvioita syvästä lamasta lähivuosina.

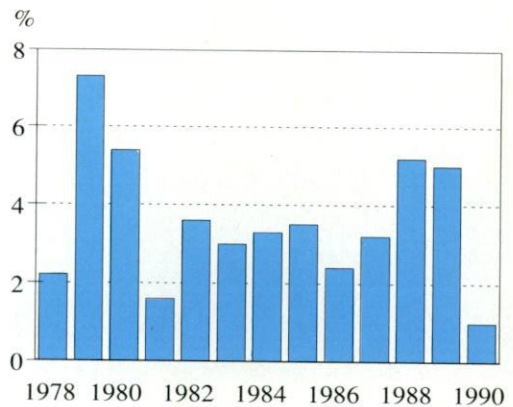
Tapahtuneeseen käänteeseen on monia syitä. Kasvu oli vuosina 1988 ja 1989 liian voimakas ja se johti talouden ylikuumenemiseen. Työvoimasta syntyi pulaa ja palkat nousivat sen tähden yli sopimusten. Palkkojen liukuma oli vielä vuonna 1990 noin 4 %, mikä kaksinkertaisti palkkojen nousun, vaikka tavoitteena oli maltillinen tulotason korotus. Teollisuuden ulkomainen kilpailukyky aleni huomattavasti ja viennin kasvu jäi vähäiseksi. Toisaalta mm. rakennustoiminta on palaamassa normaalille tasolle vuosien 1988 ja 1989 korkeasuhdanteesta. Teollisuus kävi vielä vuoden alkupuolella täyskapasiteetilla, mutta vuoden 1990 loppupuolella talouden vaikeudet näkyivät monina pakko-lomautuksina ja konkurssina.

Työllisyystilanne on heikkenemässä, mutta tilanne ei ole vielä kuitenkaan paha. Työttömyysaste oli alimmillaan vain noin 3.1 % vuoden 1989

lopussa ja työvoimapula oli monilla aloilla esteenä tuotannon lisäämiseen. Pitemmällä aikavälillä työvoimapulan katsotaan olevan edelleen vaikean, vaikka työttömyys nousikin 4 %:iin vuonna 1990. Kansainvälisesti katsoen Suomen työllisyystilanne on hyvä. Työllisyys on Suomessa selvästi parempi kuin teollisuusmaissa keskimäärin. Työvoiman puute on ollut rajoittavana tekijä taloudellisen kasvun ylläpitämisessä. Työtä olisi, mutta työttömien koulutus ei ole sopiva avoimena oleviin tehtäviin. Työmarkkinat eivät ole riittävän joustavat niin yritysten kuin työntekijöidenkään osalta.

Varsinkin Helsingin seudulla on niukkuutta kaikesta työvoimasta, mutta ammattityövoimasta on pulaa koko maassa. Julkisen sektorin sosiaalialalle on vaikea saada riittävästi työvoimaa. Työpaikkojen kasvu on kohdistunut pääkaupunkiseudulle, jossa mm. asuntojen puute estää työvoiman saamisen muualta maasta.

Suurin talouden epätasapaino on syntynyt ulkomaankaupassa. Varsinkin vaihtotaseen alijäämä on jatkuvasti kasvanut. Se oli vuonna 1990 noin 24 mrd. mk, kun se oli vuonna 1986 noin 3.8 mrd. mk. Kauppatase oli lähes tasapainossa viime vuonna. Voimakas taloudellinen kasvu onkin perustunut ulkomaiseen lainanottoon, eikä voi sellaisenaan jatkua. Talouden kasvun jarruttamista onkin pidetty ainoana ratkai-

Kuvio 1. Markkinahintaisen bruttokansantuotteen volyymin kasvu, %/vuosi (vuoden 1985 hinnoin).

suna vaihtotaseen korjaamiseksi. Vuoden 1990 loppupuolella tuloksia alkoi jo näkyä. Kauppataaseen alijäämä supistui pienemmäksi kuin alkuvuodesta oli ennustettu.

Tilanteen korjaamiseksi valtion tulo- ja menoarvioesityksen vuodelle 1990 piti olla huomattavan ylijäämäinen, kuten edellisenäkin vuonna. Laman takia näin ei kuitenkaan tule olemaan.

Öljyn hinnan voimakas vaihtelu häiritsi talouden kasvua ja maailmantalouden epävarmuus heijastui Suomeen saakka. Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan valtioiden taloudelliset vaikeudet tuntuivat myös Suomessa. Vienti Neuvostoliittoon vähentyi, eivätkä tulevaisuuden näkymät ole kovin hyvät. Taloudellista epävarmuutta ovat luoneet myös integraationeuvottelut EY:n kanssa ja niihin liittyneet keskustelut ja spekulatiot.

Kulutuskysynnän kasvun hidastuminen on auttanut kauppataaseen tasapainottamisessa. Kulutustavaroiden tuonti kasvoi vain vähän edellisvuodesta. Mm. autojen tuonti väheni noin 20 %. Säästämisaste on lievässä nousussa sen pudottua lähes nolnaan 1980-luvun loppupuolella. Rahamarkkinoiden vapautuminen toi mukanaan helpon rahansaannin. Säästäminen ei ollut enää niin motivoitua kuin säännöstelyjen rahamarkkinoiden kaudella. Tämä oli ilmeisesti syynä myös kulutuksen ja ulkomaisen velan kasvuun.

Korkea korkotaso on hidastanut talouden kasvua. Investointien kasvu oli vielä noin 5 % vuonna 1990, mutta vuonna 1991 niiden ennustetaan laskevan noin 7.5 %. Kotitalouksien velkaantuminen hidastaa myös kulutuksen kasvua. Varsinkin asuntoluottojen korkojen nousu on vähentänyt kuluttajien ostovoimaa, vaikka reaaliensiot nousivatkin vuonna 1990 noin 2.5 %. Monet asuntoluotot ovat sidottuja Suomen Pankin peruskorkoon. Useat pankit nostivat asuntolainojen korkoja yksipuolisesti, mikä aiheutti lähes kansanliikkeen pankkeja vastaan.

Tammikuussa 1990 tehtiin kaksivuotinen tuloja talouspoliittinen kokonaisratkaisu, joka sisälsi varsin pienet palkankorotukset. Tavoitteeksi asetettiin käytettävissä olevien reaalityulojen kasvu 4.5 %:lla vuosina 1990-1991. Nimellispalkat nousivat noin 8.5 % vuonna 1990. Palk-

kojen reaalinousu oli vain noin 2.5 %, sillä inflaatio oli 6 %. Varsinaisten palkankorotusten lisäksi ratkaisuun liittyi tuloverotuksen keventäminen. Sen ansiosta käytettävissä olevien reaalityulojen piti nousta palkkoja nopeammin, mutta näin ei todellisuudessa käynyt vuoden 1989 lopullisen verotuksen viivästymisen takia.

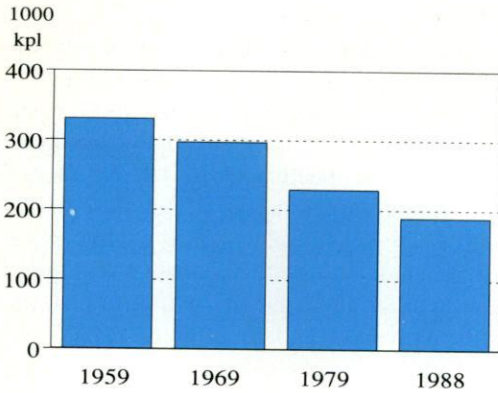
Kevään palkkasopimukseen sisältyi myös indeksiehto: jos kuluttajahintojen nousu joulukuusta 1989 joulukuuhun 1990 ylittää 5.7 %, ylitys korvataan samansuuruisena maaliskuun 1991 alussa. Ennakoarvion mukaan ylitystä ei kuitenkaan ollut lainkaan.

Vuoden 1990 alussa jouduttiin indeksiehdon perusteella nostamaan palkkoja 2.5 %, millä määrällä vuoden 1989 indeksiehto ylittyi. Inflaation torjunnassa onnistuttiin siis vuonna 1990 hieman paremmin tai tavoite oli realistisempi kuin edellisenä vuonna.

Inflaatio oli vuositasolla 6 % sen oltua edellisenä vuonna 6.6 %. Asuntojen hinnat kääntyivät laskuun, mikä hidasti asumiskustannusten nousua. Rakennustoiminta jatkui vielä voimakkaana, mutta sen seurauksena on tyhjen asuntojen määrä kasvanut tuntuvasti.

Valuuttavaranto on pysynyt korkeana ulkomaisen lainanoton ansiosta. Suomen korkotaso on ollut kansainvälistä korkotasoa korkeampi, ja kun markka on ollut vahva, on ulkomaista pääomaa myös virrannut maahan. Korkotason korkeutta on arvosteltu, mutta Suomen Pankki on katsonut rahan arvon ylläpitämisen vaativan korkeaa korkotasoa. Rahamarkkinoille oli ominaista markkinakorkojen voimakas vaihtelu.

Arvopaperipörssi koki melkoisen romahduksen. Kurssit laskivat koko vuoden ajan ja olivat vuoden lopussa keskimäärin noin 50 % alemmat kuin lokakuussa 1988, jolloin ne olivat korkeimmillaan. Monet sijoitusyhtiöt kärsivät suuria tappioita. Yritysten mahdollisuudet hankkia pääomia arvopaperimarkkinoilta loppuivat lähes kokonaan. Kotitaloudet ovat siirtämässä varojaan korkeakorkoisille talletustileille, jotka tulivat kilpailukelpoisiksi, kun vuoden 1991 alussa siirryttiin talletusten lähdeverotukseen. Vero on 10 % korosta, eikä talletuksista makseta omaisuusveroa. Pankit maksavat suoraan lähdeveron verottajalle. Korkeakorkoisten tilien korot ovat

Kuvio 2. Tilojen lukumäärän kehitys 1959-1988.

jopa 13 %, joten niiden nettotuotto on hyvä.

Metsätalous on koko kansantalouden selkäranka ja se on myös tärkeä maataloudelle. Laman merkit näkyivät myös metsäteollisuudessa, jossa tuotannon kasvu pysähtyi. Hintakehitys oli huono. Varsinkin sellun maailmanmarkkinahinta aleni huomattavasti. Markkinahakkuut supistuivat noin 5 %. Metsäteollisuus ja metsänomistajat ovat vuosittain neuvotelleet raakapuun kantohinnoista. Sopimushintoja nostettiin keväällä noin 5 %.

2. Suomalainen maatila

Suomen maatalous perustuu perheviljelmiin. Keskimääräinen tilakoko on edelleen varsin pieni, noin 13 ha, vaikka se onkin noussut jonkin verran viime vuosina (taulukko 2). Pieniä tiloja jää pois tuotannosta, jolloin keskimääräinen tilakoko kasvaa. Suurempien tilojen lukumäärä ei ole paljoakaan lisääntynyt. Nykyinen maatalouspolitiikka ei myöskään tue suurten tilojen muodostamista. Maaseudun asutuksen säilyttämiseksi on haluttu pitää mahdollisimman moni tila tuotannossa, vaikka se onkin merkinnyt varsin epäedullista tuotantorakennetta.

Tilakokoa voi käytännössä nostaa pellon vuokrauksella. Vuokrapeltoa oli vuonna 1988 yhteensä 262 200 ha. Koska maan hinta on korkea eikä tiloja mielellään myydä, pellon vuokraaminen näyttää olevan tulevaisuudessa ainoa keino nostaa tilakokoa.

Metsä on oleellinen osa suomalaista maataloa. Keskimääräisellä maatilalla on peltoa 13 ha ja metsää 37 ha. Alueellinen jakaantuma on kuitenkin vaihteleva. Yleisesti ottaen etelässä on enemmän peltoa mutta vastaavasti vähemmän metsää kuin pohjoisessa (taulukko 3).

Maatiloista on 99 % yksityisten omistuksessa. Melkoinen osa tiloista kuuluu kuitenkin eläke-

Taulukko 2. Tilojen jakaantuminen eri suuruusluokkiin ja keskimääräinen tilakoko (yli 1 ha tilat).

	1959		1969		1980		1988	
	1000	%	1000	%	1000	%	1000	%
1-4.9	147.6	44.6	108.8	36.6	69.4	30.9	53.9	28.5
5-9.9	101.8	30.7	98.0	33.0	69.2	30.8	49.5	26.2
10-19.9	62.2	18.8	68.0	22.9	56.8	25.3	50.2	26.5
20-49.9	18.0	5.4	20.6	6.9	26.4	11.7	31.6	16.7
50-	1.6	0.5	1.9	0.6	2.9	1.3	3.9	2.1
Yhteensä	331.2	297.3	224.7	189.1				
Peltoala								
1000 ha	2 614.4	2 669.1	2 462.7	2 415.5				
Tilakoko ha	7.89	8.98	10.96	12.77				

Lähde: maatalouslaskennat 1959 ja 1969 ja maatilarekisterit vuosilta 1980 ja 1988.

Taulukko 3. Pelto- ja metsäalat haltila eri puolilla Suomea vuonna 1980 ja 1988

	Peltoa ja puutarhaa		Kasvullista metsää	
	1980	1988	1980	1988
Uudenmaan lääni	18.2	20.8	28.2	29.8
Hämeen lääni	14.1	16.1	31.0	32.4
Vaasan lääni	11.3	13.2	26.4	27.1
Kuopion lääni	9.4	11.2	37.2	38.8
Oulun lääni	9.2	10.8	45.8	48.3
Lapin lääni	6.1	7.1	78.8	83.4
Koko maa	11.0	12.8	35.5	37.3

läisille ja perikunnille, ja varsinaisia viljelijöiden omistamia aktiivisia tiloja on vain noin puolet tiloista. Tässäkin joukossa on ilmeisesti monta tilaa, jonka omistaja saa pääasiallisen toimeentulon muusta elinkeinosta kuin maataloudesta. Maassamme on siis 189 100 tilaa, mutta vain runsas puolet niistä on varsinaisia maatiiloja.

Maatilaräkisterin mukaan 19.1 % yksityisten henkilöiden omistamista maatiiloista oli eläkeläisten hallussa vuonna 1988. Maanviljelijät ja eläkeläiset yhdessä omistivat silloin 80.3 % tiloista, perikunnat ja perheyhtiöt 18.6 %, yhteisöt 0.3 % sekä valtio ja kunnat 0.5 %. Perikuntien omistamien tilojen osuus on lievästi laskenut. Niiden lukumäärällä on maatalouspoliittisia vaikutuksia. Ne ovat tuottavuudeltaan heikompia ja niiden olemassa olo hidastaa rakennekeskeytystä.

Maataloustuotantomme on hyvin kotieläinvaltaista. Pinta-alasta käytetään suoraan kulutukseen meneviin kasviuotteisiin vain 15 %. Maidontuotannon osuus maatalouden kokonaistuotosta on noin 36 % (liitetaulukosta 5 laskettuna), ja kun otetaan huomioon vielä nautakarjalouden osuus nousee 52 %:iin. Niinpä heinän, säilörehun ja laitumen osuus koko peltoalasta on noin kolmannes.

Tuotantorakenne on muuttunut aikojen kuluessa siten, että maidon osuus on alentunut, mutta

lihan osuus on kasvanut.

Maatalouden erikoistuminen kiihtyi erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Aikaisemmin lähes kaikilla tiloilla tuotettiin maitoa, mutta viime vuoden lokakuussa maidonlähettäjätiloja oli vain 44 900 (liitetaulukko 2). Noin puolet tiloista harjoittaa pelkästään kasvinviljelyä.

3. Sivuelinkeinot

Metsätalouden lisäksi viljelijät harjoittavat varsinaisen maatalouden rinnalla monia muitakin elinkeinoja kuten puutarhataloutta, kalastusta, turkistarhausta, maatilamatkailua, jne. Seuraavassa on annettu muutamia yleistietoja näistä elinkeinoista vuodelta 1989. Tilastoja ei ole vielä vuodelta 1990, ja muutoinkin tilastot ovat puutteellisia.

Tässä julkaisussa tarkastellaan varsinaista maataloutta, johon kuuluu ainoastaan avomaapuutarhatuotanto. *Kasvihuonetuotanto* on siis sen ulkopuolella. Sen tuotannon arvo oli vuonna 1988 noin 1.19 mrd. mk, josta vihannesten (pääasiassa kurkun, tomaatin ja salaatin) osuus oli noin 590 milj. mk ja kukkien osuus noin 600 milj. mk. Kasvihuonetuotantoa harjoittavia yrittäjiä oli noin 3 100 ja kasvihuoneala 450 ha. Keskimääräinen yrityskoko oli siis 1 452 neliometriä. Koko alan työllistävästä vaikutuksesta ei ole tarkkaa arviota, mutta työvoima nousee lähes 10 000 henkeen.

Kasvihuonetuotanto ei saa varsinaista valtion tukea. Tuontia säädellään kuitenkin tuontimaksuin ja -lisenssein. Kurkun, tomaatin ja salaatin hinta on pysynyt ennallaan tai hieman alentunut 1980-luvulla, joten reaalisesti tuottajahinnat ovat alentuneet huomattavasti.

Maassamme oli vuonna 1988 noin 5 800 *ammattikalastajaa*, joista 1 600 oli päätoimisia ja 4 200 sivutoimisia. Vajaa 70 % näistä oli merialueiden kalastajia. Lukumäärä on ollut voimakkaassa laskussa. Kalastajat harjoittavat sivuamattinaan useimmiten maataloutta.

Kalansaaliin arvo oli vuonna 1988 arvion mukaan 205.6 milj. mk. Tämän lisäksi ruokakalaa (pääasiassa kirjoloheta) kasvatettiin *kalaviljelylaitoksissa* noin 361 milj. mk:n arvosta vuonna 1988. Kirjolohi on ajoittain merkittävä vien-

tituote. Vuoden 1988 tuotannosta, joka oli 16.4 milj. kg, vietiin noin viidennes. Kalakannan parantamisen kannalta on merkittävää istutus-tuotanto, jonka arvo oli 82 milj. mk vuonna 1988. Vesistöjen hoito on ilmeisesti parantanut myös kalansaaliita. Moni maatila on järven rannalla, jolloin kotitarvekalastus on mahdollista.

Erityisen merkittävä maatalouden sivuelinkeino on *turkiseläinten kasvat*us, jota tosin harjoitetaan myös omana ammattina. Vuonna 1988 maassamme oli 5 151 turkistarhaa, joista noin 60-70 % oli mautilojen yhteydessä. Turkistuotannon arvo oli hieman yli miljardi markkaa vuonna 1988, ja kaikkine välillisine vaikutuksineen turkiseläinkeino työllisti noin 25 000 henkeä vuodessa. Turkistuotanto on keskittynyt Pohjanmaalle, jossa tarhoista on noin kolme neljäsosaa. Tärkeimmät turkiseläimet ovat minkki, sini- ja hopeakettu, hilleri ja suomensupi. Viime vuodet ovat kuitenkin olleet vaikeaa aikaa turkistaloudessa. Maailmanmarkkinahintojen romahtaminen on pakottanut monet tarhat lopettamaan tuotantonsa. Vuonna 1990 oli enää 3 086 turkistarhaa ja myynnin arvo oli vuonna 1989 noin 416 milj. mk.

Suomi on ollut johtava turkisten tuottajamaa maailmassa. Valtaosa tuotannosta menee vientiin. Viennin arvo oli vuonna 1988 noin 1 mrd. mk, mutta vuonna 1989 vain noin 400 milj. mk. Maassamme tuotettiin vuonna 1989 57 % maailman ketunnahoista. Minkin osuus maamme turkistuotannon arvosta on noin 46 %, mutta markkinaosuutemme maailmanmarkkinoilla on alle 10 %.

Turkistarhausta tuetaan varsin vähän. Tarhaajat saavat tosin ostaa rehun (myös kotimaisen viljan) maailmanmarkkinahintaan. Muutoin alajoutuu sopeutumaan maailmanmarkkinoiden vaihteluihin, jotka ovat joskus voimakkaat. Jalostuksen avulla suomalaiset turkistuottajat ovat kuitenkin pyrkineet sopeutumaan kansainväliseen kilpailuun.

Poronhoito antaa toimeentulon noin 800 ruo-

kakunnalle Lapissa. Sen lisäksi se on merkittävä sivuammatti noin 1 500 taloudelle. Poronmista- taja oli poronhoitovuonna 1989/90 noin 7 750. Poroja oli vuoden 1989/90 poroerotuksissa 363 700, joista teurastettiin 124 600. Lihantuotanto oli 2.7 milj. kg, ja sen arvo noin 61.3 milj. mk. Poronliha on kulutettu pääasiassa kotimaassa. Vienti putosi lähes nolnaan.

Maassamme oli viime vuonna 40 000 hevosta, joista mautiloilla lähes puolet. Hevosten lukumäärä on kasvanut aivan viime vuosina, vaikka niitä ei juuri enää käytetäkään maataloudessa. *Hevostaloutta* harjoitetaan maassamme noin 6 000 mautilalla, joista päätuotantosuuntana se on 550 tilalla. Hevosia käytetään ennen muuta ratsastukseen ja raviurheiluun. Mautiloilla hevostalouden työllistää päätoimisesti noin 1 300 - 1 400 henkilöä sekä osa-aikaisesti hieman yli 5 000 henkilöä. Hevostalouden tuotannon arvoksi mautiloilla arvioidaan noin 230 milj. mk ja hevosten viennin arvoksi 3.7 milj. mk.

Mehiläisten hoito antaa lisäansioita noin 5 000 mehiläishoitajalle. Hunajaa tuotettiin vuonna 1989 yhteensä 2.4 milj. kg ja sen arvo oli noin 65 milj. mk. Vuonna 1990 hunajaa tuotettiin 1.5 milj. kg eli noin 41 milj. mk:n edestä.

Luonnonmarjojen (lakan, mustikan ja puolukan) keruu on merkittävä tulolähde ennen muuta Pohjois-Suomen asukkaille. Poimintatulot olivat vuonna 1988 noin 85.3 milj. mk. Sen lisäksi tulee kotitalouksien käyttämien marjojen arvo. *Sienien poimintatulot* olivat arvion mukaan 11.6 milj. mk samana vuonna.

Maatilamatkailusta on toivottu uutta sivuelinkeinoa maanviljelijöille. Maatila- ja mökkimat- kailupalveluja tarjoaa noin 5 000 yrittäjää, joista noin puolet on maatalousyrittäjiä. Toiminta on laajentunut vuosittain ja kaikkien loma- ja matkailupalvelujen tuotoksi arvioidan hieman yli 60 milj. mk. Tilastointi on alan heterogeenisuuden vuoksi vaikeaa.

II

TUOTANTO, HINNAT JA MAATALOUSTULO

4. Kasvinviljelytuotanto

4.1. Sääolot

Kevät oli noin kaksi tai kolme viikkoa normaalia aikaisempi kuten edellisenäkin vuonna. Talvi oli hyvin lauha, ja varsinkin Etelä-Suomessa lumipeite oli matala ja sulii jo maaliskuussa. Pohjois-Suomessa lunta oli normaalisti, mutta se sulii aikaisin. Lämpötilat olivat vuoden alkupuolella keskiarvoja korkeammat, mutta heinäkuusta alkaen normaalit tai niitä alemmat. Kylvötoihin päästiin noin kaksi viikkoa normaalia aikaisemmin ja ne voitiin tehdä hyvissä oloissa.

Lämpösumma oli kasvukauden alussa selvästi normaalia korkeampi, mutta tasoittui kesän edistyessä niin, että se oli koko kasvukaudella koko maassa lähes normaali. Länsi-Suomessa oli lämpimämpää kuin Itä-Suomessa. Pohjois-Suomessa ja Lapissa lämpösumma oli suurin piirtein pitkäaikaisen keskiarvon mukainen. Kesä oli yleisesti ottaen varsin tavanomainen lämpötilan osalta. Hellepäiviä oli vähän, mutta hallaakaan ei esiintynyt juuri lainkaan kasvukaudella.

Sademäärät olivat koko kasvukaudella normaalia pienemmät. Alkukesästä oli kuivaa ja satoiveet näyttivät huonoilta. Heinäkuussa oli runsaita sateita, mitkä vaikeuttivat heinän korjuuta. Elokuu oli jälleen kuiva. Viljanpuinti saatiin suoritettua varsin hyvissä oloissa ja saatiin myös päätökseen hyvissä ajoin.

Huolimatta alkukesän kuivuudesta, sääolot olivat ilmeisesti suotuisat maataloudelle, sillä sato oli niin määrällisesti kuin laadullisestikin

hyvä. Syyskylvöt voitiin suorittaa myös hyvissä oloissa. Rukiin kylvöala jäi tosin pieneksi, sillä ylituotannon takia rukiin tuotannon toivottiin alenevan huomattavasti ja sille asetettiin tuntuva markkinointimaksu. Syysvehnää kylvettiin enemmän kuin edellisenä vuonna.

4.2. Pinta-alat ja sadot

Kokonaispeltoala kasvoi parina edellisenä vuonna pellonraivauksen lisääntymisen jälkimaininkin. Raivaus on nyt loppunut sen tultua vuonna 1987 kannattamattomaksi raivausmaksun takia. Niinpä peltoala kääntyi uudelleen laskuun vuonna 1990. Vähennys oli 16 700 ha eli 0.7 % kokonaispeltoalasta.

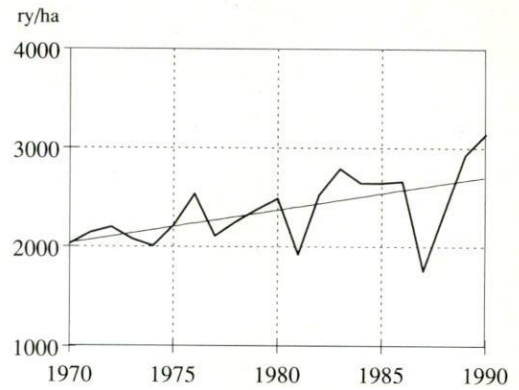
Viljelyala säilyi kuitenkin samana kuin vuonna 1989. Syynä tähän oli palkkiokesannoinnin jääminen 14 000 ha edellisvuotta pienemmäksi. Valtiovallan toimet eivät olleet riittävät kesannointitavoitteen saavuttamiseksi tai viljelijät eivät ole täysin mieltäneet viljanviljelyn rajoittamisen merkitystä. Viljan vientikatto ylittyi runsaasti ja viljelijät joutuivat maksamaan vientikustannusmaksuja arvion mukaan noin 157 milj. mk. Vuoden 1991 tavoitteeksi on asetettu 350 000 hehtaarin kesannointi. Maataloustuotannon supistamisessa luotetaan nykyin ennen muuta kesannointiin, jonka avulla saadaan tuotantopotentiaalia vähennettyä.

Eri kasvien viljelyalat olivat lähes samat kuin vuonna 1989. Tosin rukiin viljelyala kasvoi jälleen voimakkaasti (18 %) ja ylitti selvästi tavoitealan, joka on noin 50 000 ha. Rukiin tuotajahintaa on nostettu huomattavasti ja kun syksyn kylvöolot ovat olleet hyvät, rukiin vilje-

ly on lisääntynyt tarpeettoman suureksi. Syksyllä 1990 ruista kylvettiin vain 18 000 ha vientikustannusmaksujen takia. Varastossa on ruista useaksi vuodeksi. Vehnäala on sen sijaan tavoitteen mukainen.

Leipäviljan viljelyalan lievä kasvu pudotti ohran viljelyalaa noin 6 %. Niinpä ohran tuotanto vastaakin suurin piirtein kotieläintuotannon tarpeita, eikä vientiä ole tarvittu. Sen sijaan kauran viljelyala, joka kasvoi hieman viime vuonna, on selvästi liian suuri kotimaiseen kulutukseen nähden. Tavoitteena onkin supistaa erityisesti juuri rehuviljan tuotantoa vuonna 1991.

Rehuviljan viljelyn jakautuma on nyt palautu-

Kuvio 3. Kokonaissato ilman olkia vuosina 1970-1990.

Taulukko 4. Tärkeimpien viljelykasvien korjatut pinta-alat ja sadot vuosina 1989 ja 1990.

	1989			1990		
	Ala 1000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj. kg	Ala 1000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj. kg
Syysvehnä	24.5	38.1	93	35.6	38.6	137
Kevätvehnä	126.9	32.6	414	144.3	33.9	490
Ruis	68.6	28.6	196	81.1	30.1	244
Ohra	516.9	31.5	1630	485.5	35.4	1720
Kaura	446.4	32.3	1444	453.4	36.7	1662
Peruna	44.8	219.0	981	41.0	215.0	881
Sokerijuurikas	30.9	320.3	990	30.1	330.6	995
Heinä	292.2	42.4	1238	278.7	43.3	1207
Tuorerehu	28.6	177.9	509	31.6	182.2	576
Säilörehu	216.6	198.5	4300	223.8	190.3	4318
Öljykasvit	73.8	17.0	125	65.3	17.9	117
Muut kasvit	47.9			47.8		
Yhteensä	1918.1	2930¹⁾	5539²⁾	1918.2	3142¹⁾	5944²⁾
Laidun	133.4			131.6		
Palkkiokesanto	189.1			175.0		
Muu kesanto	22.2			16.9		
Muu peltoala	190.3			194.7		
Peltoala yht.	2453.1			2436.4		

¹⁾ry/ha ilman olkia, ²⁾milj. ry. ilman olkia

nut lähemmäs aikaisempaa tasoa. Kauraa on suositeltu viljeltäväksi myös siksi, että sen vienti on helpompaa ja ehkä edullisempaa kuin ohran vienti.

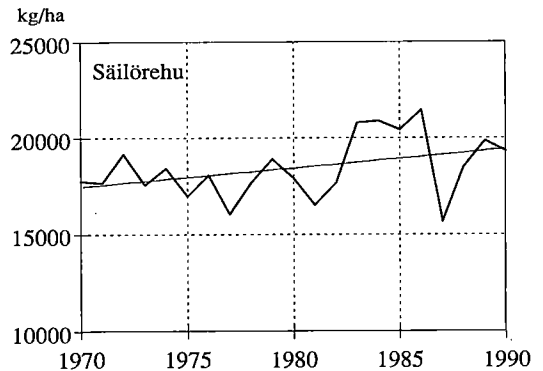
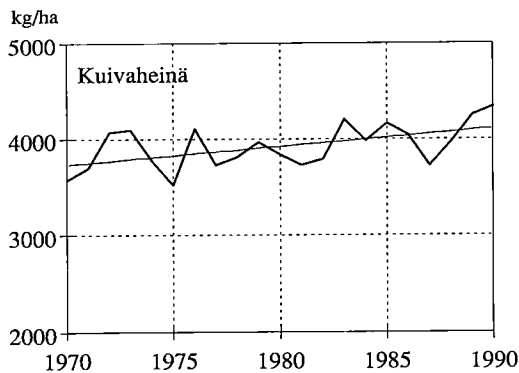
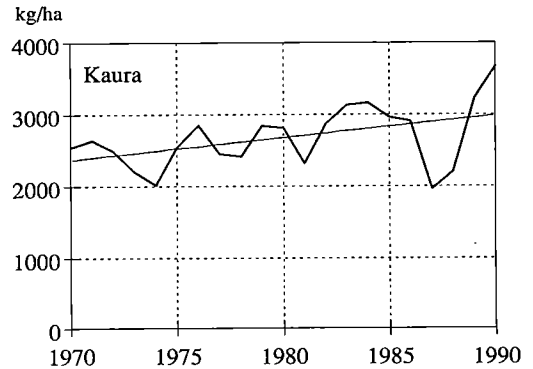
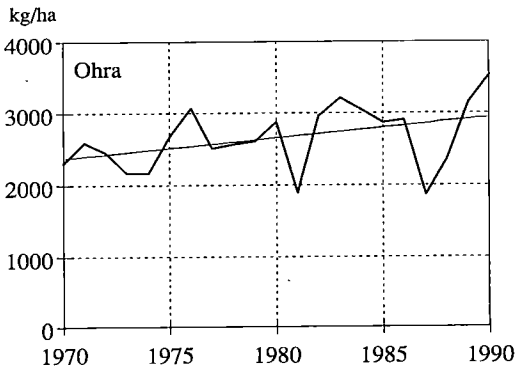
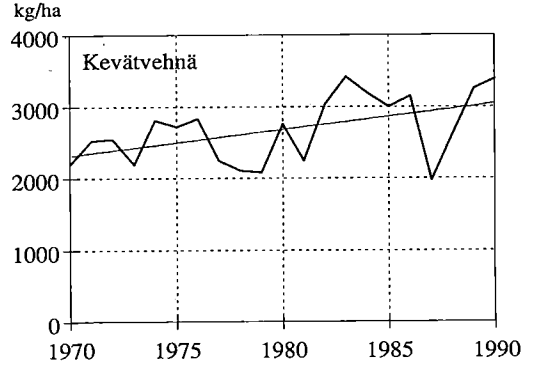
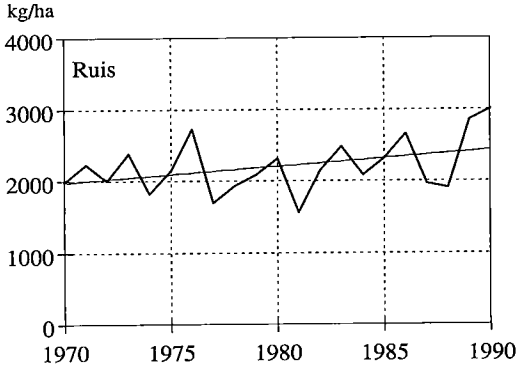
Heinän viljelyala pienenee vähitellen maidon ja naudanlihan tuotannon aletessa. Sitä siirtyy edelleen myös säilörehun viljelyyn.

Öljykasvien viljelyala aleni viime vuonna

edellisvuodesta. Valtiovalta on supistanut öljykasvien tuotannon tukea, millä selittyy tapahtunut kehitys. Öljykasvien viljely on sopimus- tuotantoa.

Satotaso oli jälleen erittäin hyvä kuten se oli vuonna 1989. Lähes kaikkein kasvien hehtaarisadot olivat ennätysuuria.

Rukiin sato oli 244 milj. kg ja hehtaarisato

Kuvio 4. Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1970-1990.

korkein koskaan saatu ja laadultaan erittäin hyvä. Rukiin kotimainen tarve on noin 100 milj. kg vuodessa, joten sato oli yli kaksinkertainen kulutukseen nähden. Kun edellisvuonnakin saatiin ennätysmato, on ruista varastossa useaksi vuodeksi.

Niin syys- kuin kevätvehnänkin hehtaarisato oli ennätyksellisen korkea. Kokonaissato oli 627 milj. kg eli 120 milj. kg enemmän kuin vuonna 1989. Näin vehnää on hieman yli oman tarpeen. Leipäviljaa ei tarvitse tuoda muuhun kuin erityistarpeisiin.

Kauran hehtaarisato 3 670 kg/ha oli kaikkien aikojen korkein. Se ylittää noin 15 %:lla pitkän aikavälin trendiarvon. Ohran sato oli samoin erittäin hyvä. Rehuviljasato oli yhteensä 3 425 milj. kg.

Karkean rehun tuotannossa oli hieman tavalisempi mutta sinänsä varsin hyvä vuosi. Kuivaheinän hehtaarisato ylitti tosin kaikki entiset ennätykset ja oli laadultaan myös hyvä, vaikka korjuuaikana satoikin runsaasti. Säilörehusato jäi sen sijaan niin edellisvuoden kuin trendiarvojenkin alapuolelle. Syynä oli ilmeisesti alkukesän kuivuus. Määrällisesti säilörehua saatiin edellisvuotta enemmän, koska viljelyala kasvoi.

Öljykasvien, perunan ja sokerijuurikkaan sadot olivat myös erittäin hyvät. Perunaa on noin 200 milj. kg yli oman kulutuksen.

Kokonaisuudessaan sato oli 5 944 milj. rehuyksikköä eli suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Edellinen ennätys oli vuodelta 1983, jolloin se oli 5 773 milj. ry. Hehtaaria kohti lasketuna sato oli 3 142 rehuyksikköä, joka on myös kaikkien aikojen korkein. Erityisesti vuosi suosi viljanviljelijöitä, mutta myös kotieläintuotannon harjoittajat hyötyivät hyvistä säistä.

5. Kotieläintuotanto

Kotieläintuotanto kääntyi kasvuun viime vuonna. Tapahtunut kehitys oli siis tuotannon rajoitustavoitteiden vastainen. Ylituotantoa on pyritty vähentämään kaikin keinoin niin sisäisen arvostelun kuin kansainvälisten sopimusten ja näkymien takia.

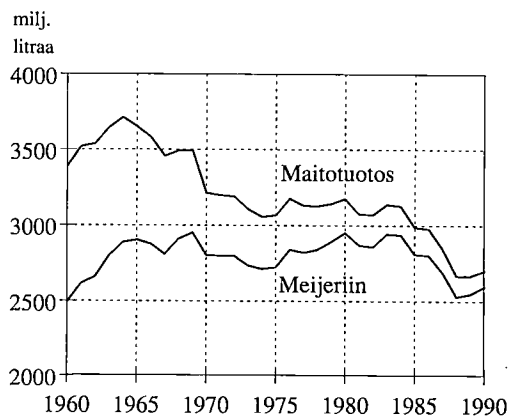
Selityksenä tähän tuotannon kasvuun on il-

meisesti ennen muuta kahden viimeisen vuoden hyvä sato. Kotieläintuotannossa sato vaikuttaa jossain määrin viiveellä. Tuotanto kääntyi nousuun jo vuoden 1989 loppupuolella ja siten vuosi 1990 oli erityisen hyvä, koska kesän 1990 sato oli niin määrältään kuin laadultaan hyvä. Maidontuotannossa rehun hyvä laatu vaikuttaa välittömästi keskituotoksiin, jotka olivat pudonneet varsin alas satovuonna 1988/89.

Vuosien 1987 ja 1988 huonot sadot ja niitä seurannut ylituotannon helpottuminen löysäsivät myös hieman tuotannonrajoitustoimia. Poliittikan lyhytnäköisyys kostautui siis välittömästi. Maitokiintiöinnissä pitäisi olla joustavuutta, mutta se näyttää johtavan helposti tuotannon lisääntymiseen.

Maidontuotanto kasvoi noin 2 % edellisvuodesta. Meijeriin tullut maitomäärä oli 2 598 milj. litraa sen oltua 2 547 milj. litraa vuonna 1989. Tuotanto oli erityisesti vuoden alkupuolella selvästi edellisvuoden tuotantoa korkeampi, mutta loppuvuodesta tuotanto aleni jo 1-2 %. Tuotantokatto, jonka jälkeen maatalous vastaa täysin viennistä, ylittyi noin 48 milj. litralla.

Tuotanto on kasvanut kahtena peräkkäisenä vuonna. Lehmien lukumäärä on tosin alentunut koko ajan, mutta lehmien keskituotos on noussut nopeasti ilmeisesti juuri hyvän rehusadon ansiosta. Varsinkin näin tapahtui vuonna 1990. Maidonlähettäjien lukumäärä aleni viime vuon-

Kuvio 5. Maidontuotanto ja meijereiden vastaanottama maitomäärä vuosina 1960-1990.

Taulukko 5. Kotieläintuotanto vuosina 1984-1990¹⁾.

		1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990 ^e
Maito	milj. l	3124	2988	2976	2847	2668	2668	2705
Meijerimaito	"	2935	2808	2803	2692	2530	2547	2598
Naudanliha	milj. kg	124	126	125	123	111	107	117
Sianliha	"	171	172	174	176	169	174	187
Kananmunat	"	89	88	84	81	77	76	76
Siipikarjanliha	"	20	21	22	27	28	30	32
Muu liha	"	2	2	2	2	2	2	2

^e ennakoarvio

¹⁾ Lihan kuumpainovähennys poistettiin maaliskuun alusta 1990. Sen takia tuotantomäärät ovat 3 % aikaisempia suuremmat. Hintoja alennettiin vastaavasti 3 %. Tekstissä olevissa prosenttiverailussa tämä punnituksen muutos on otettu huomioon.

na edelleen (ks. liitetaulukko 2).

Vuonna 1991 on tarkoitus pudottaa meijerimaidon tuotanto 2 300 milj. litraan. Sitä varten tehtiin vuoden 1990 lopussa huomattava määrä tuotannon vähentämissopimuksia. Supistamisohjelmaa jatketaan vielä vuoden 1991 alussa. Ylituotantoa jää vielä silloinkin jonkin verran, sillä kulutus alenee koko ajan. Tasapainoon ei päästä muutoin kuin rajuilla tuotannon leikkauksilla.

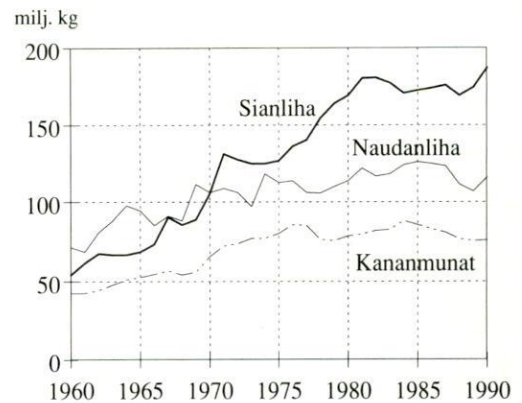
Meijeriteollisuuden mielestä tuotannon aleneminen on ollut liian nopeaa. Etelä-Suomeen joudutaan kuljettamaan maitoa kaukaa ja maakunnan meijereiden jalostusmahdollisuudet kaventuvat raaka-aineen vähentymisen takia. Kokonaisuutena katsottuna ylituotanto on kuitenkin vielä olemassa. Maitonesteen omavaraisuus on nousemassa minimimiteikijäksi, kun sen sijaan voirasvaa on suhteellisesti enemmän. Arvion mukaan maitonesteen (eli valkuaisen) omavaraisuus oli 117 % ja voirasvan 127 % vuonna 1990.

Naudanlihantuotannon aleneminen pysähtyi viime vuonna. Tuotanto oli 187 milj. kg eli kasvua oli 6 milj. kg eli noin 5 % (ks. taulukon 5 alaviite). Tämä oli seurausta hyvästä rehusedosta. Nautojen lisäkasvu oli tavanomaista nopeampaa ja teuraspainot nousivat 6-7 %. Lehmien karsinta oli myös tavallista runsaampaa.

Tuotanto ylitti kulutuksen noin 9 milj. kilolla, joten täysivastuukatto ylittyi vain 1 milj. ki-

lolla. Siinä mielessä tuotanto on varsin hyvin hallinnassa. Tuontitarvetta ei ollut kuten edellisenä vuonna. Tuotannon ennustetaan vielä hieinan kasvavan vuonna 1991, sillä maidontuotannon vähentäminen lisää edelleen lehmien karsintaa. Tämän jälkeen on teuraseläinten määrä varmaankin laskenut huomattavasti ja naudanlihan tuotannon voi odottaa alenevan huomattavastikin, jopa alle omavaraisuuden. Kulutus on lievästi kasvanut, mikä on tasapainottanut markkinoita.

Sianlihantuotanto oli viime vuonna 187 milj. kiloa eli 5 % enemmän kuin vuonna 1989. Tuotantoa oli elvytetty myöntämällä lisää sika-

Kuvio 6. Naudan- ja sianlihan sekä kananmuni tuotanto vuosina 1960-1990.

paikkoja. Hyvä sato myötävaikutti ilmeisesti myös tuotannon kasvuun. Teuraspainot nousivat edelleen ja olivat korkeimmillaan lähes 81 kg. Muutamia vuosia sitten ihanteellisena teuraspainona pidettiin noin 70:ä kg. Kohonneen teuraspainon takia laatu on huonontunut. Vuoden 1990 loppupuolella otettiin käyttöön markkinoimismaksu, joka peritään yli 76 kilon teurailta. Niinpä teuraspainot putosivatkin vuoden lopulla 75 kiloon.

Sianlihan ylituotantotilanne paheni. Sianlihaa vietiin noin 26 milj. kiloa, joten täysimääräinen vientikatto ylittyi kulutuksen kasvusta huolimatta 14 milj. kilolla. Tuotannon ennustetaan kasvavan yhdellä miljoonalla kilolla vuonna 1991.

Kananmunantuotanto oli suurin piirtein sama kuin edellisvuonna. Ylituotanto on edelleen noin 21 milj. kiloa eli se ylittää täysvastuukaton 9 milj. kilolla. Vuoden 1991 aikana on tarkoitus vähentää tuotanto erilaisin vapaaehtoisin menetelmin 69-70 milj. kiloon eli noin 10 %.

Siipikarjanlihantuotanto kasvoi viime vuonna noin 2 milj. kg eli noin 7 %. Broileri on siten valtaamassa markkinoita muulta lihalla, millä ilmeisesti selittyy mm. sianlihan kulutuksen pysyminen vakaana. Siipikarjanlihan markkinat ovat olleet tasapainossa. Tuotantohan perustuu sopimuksiin, joilla voidaan säädellä tuotantoa kysynnän mukaan. Tuotannon odotetaan kasvavan edelleenkin.

Muun lihan tilasto muodostuu lampaan, poron ja hevosen lihasta. Lampaanlihan tuotanto on maassamme kaikista elvytystoimista huolimatta vähäistä. Lihamarkkinoita sekoittaa syksyisin jossain määrin hirvenliha.

6. Kulutus

Kuluttajien reaalitytulot ovat nousseet tuntuvasti viime vuosina. Maataloustuotteiden kulutuksen tulo- ja hintajoukot ovat kuitenkin pieniä, joten taloudellisten tekijöiden takia elintarvikkeiden kulutuksessa ei tapahdu suuria muutoksia. Muut tekijät, ennen kaikkea ravintoon liittyvä terveyskeskustelu, näyttävät vaikuttavan enemmänkin kuin tulot tai hinnat. Kolesterolikeskustelua

on käyty jatkuvasti, joskin viime vuonna se ei noussut kovin merkittäväksi keskustelun kohteeksi. Sitä enemmänkin puhuttiin ruuan hinnasta.

Energiana mitattuna kulutus tuskin kasvaa, vaan pikemminkin se alenee. Henkeä kohti kulutimme vuonna 1989 noin 2 800 kilokaloria (11.7 MJ) päivässä, kun vastaava luku oli noin 3 000 kaloria vuonna 1970. Kulutus on siirtynyt aikojen kuluessa viljatuotteista kotieläintuotteisiin, ennen kaikkea lihaan. Kulutusvalistus suosittelee kuitenkin tänä päivänä enemmänkin kasvituotteiden kulutuksen lisäämistä. Vihannesten ja hedelmien kulutus onkin kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Lihan kulutuksen odotetaan kuitenkin jossain määrin vielä kasvavan, mutta vastaavasti maitotuotteiden kokonaiskulutus alenee. Viljan ja perunan kulutus pysyvät suurin piirtein ennallaan, mutta kulutuksen lasku on myös mahdollinen.

Maitotuotteiden kulutuksen rakenne on muuttunut voimakkaasti parina viime vuonna. Kevytlevitteet (voi-kasvisöljysekoitteet), joiden rasvapitoisuus on 40 tai 60 %, ovat vakiinnuttaneet asemansa suomalaisten ruokapätydässä. Niiden kulutus kasvoi edelleen

Taulukko 6. Maitotuotteiden ja margariinin kulutus henkeä kohti vuosina 1980-1990.

	Maitoneesteet litraa	Voi kg	Juusto kg	Margariini kg
1980	263.3	11.8	7.1	7.8
1981	255.3	12.4	7.9	7.5
1982	253.1	12.3	8.8	7.7
1983	243.8	11.9	8.8	7.1
1984	240.5	11.4	9.4	6.8
1985	235.8	12.2	9.8	7.1
1986	228.4	10.3	10.5	7.2
1987	223.3	10.0	11.4	7.1
1988	221.8	9.5	12.3	7.2
1989	217.9	7.1	12.9	8.0
1990 ^e	215.2	7.0	13.3	7.8

^e ennakko

Taulukko 7. Lihan ja kanamunien kulutus vuosina 1980-1990, kg/capita.

	Naudanliha	Sianliha	Siipikarjanliha	Kanamunat
1980	23.2	29.5	3.2	11.7
1981	22.4	29.3	3.5	10.7
1982	22.0	29.6	3.4	10.6
1983	21.1	30.9	3.8	10.6
1984	21.7	31.0	4.0	10.9
1985	21.3	32.0	4.2	11.1
1986	21.1	32.7	4.5	11.7
1987	20.9	32.6	5.2	11.8
1988	20.8	32.7	5.6	11.6
1989	20.4	31.6	6.2	11.1
1990 ¹⁾	21.6	32.9	6.5	11.1

¹⁾ Ennakkoarvio. Lihan kulutusluvut ovat noin 3 % aikaisempia korkeammat kuumapainovähennyksen jäätyä pois punnituksesta.

hieman viime vuonna, mutta voin kulutuksen lasku pysähtyi lähes kokonaan. Voin kokonaiskulutus oli 7.0 kg henkeä kohti eli 26 % vähemmän kuin vuonna 1988. Pelkkä voin kulutus oli runsas 5 kg/henki. Margariinin kulutus nousi huomattavasti vuonna 1989, mutta aleni hieman viime vuonna.

Nestemäisten maitotuotteiden kulutus aleni hieman vuonna 1990. Juuston kulutuksen kasvu on ollut poikkeus maitotuotteiden kulutuksessa ja se pitääkin maidon kokonaiskulutusta lähes vakiona. Juustoja kulutettiin viime vuonna 13.3 kiloa henkeä kohti. Siinä oli kasvua runsas 3 %. Rahkan osuus juuston kulutuksesta on vajaa yksi kilo.

Sianliha on juuston ja broilerin ohella ainoa maataloustuote, jonka kasvun on odotettu vielä jatkuvan joitakin vuosia. Sianlihan kulutus on kuitenkin säilynyt 5 vuotta ennallaan, joten kulutuksen lakipiste on jo voitu saavuttaa. Vuonna 1989 kulutus jopa aleni noin 3 %. Viime vuonna kulutus kuitenkin kasvoi noin 2 % ja palasi siten aikaisemmalle tasolle. Terveysasiantuntijat pitävät lihan kulutuksen nykytasoa riit-

tävänä. Kanan ja kalan osuutta voitaisiin lisätä "punaisen" lihan sijasta.

Naudanlihan kulutus säilyi suurin piirtein ennallaan viime vuonna. Sen on ennustettu alenevan, koska kotimainen tarjonta tulee ilmeisesti alenemaan lypsylehmien lukumäärän vähene- misen takia. Tarjonnan niukkuus nostaa hintata- soa, jota pidetään jo nytkin aivan liian korkeana. Kulutus on kuitenkin ollut varsin vakaa, joskin lievästi aleneva viime vuosina. Vuonna 1990 kulutus kasvoi kuitenkin jossain määrin.

Siipikarjanlihan kulutus lisääntyi 4 % viime vuonna. Edellisvuoden voimakas kasvu hidastui huomattavasti, mutta silti kasvun oletetaan jatkuvan edelleenkin.

Kanamunien kulutus säilyi ennallaan viime vuonna. Kulutusta ei voitu pitää sillä tasolla, jolle se nousi vuonna 1986. Kolesterolikeskustelu oli ehkä eräs syy tähän laskuun. Toisaalta kulutus näyttää asettuvan sille tasolle, jossa sen aikai- semmin ennustettiin pysyvän pitemmän aikaa.

7. Ulkomaankauppa

Koska Suomen maatalouden tavoitteena on omavaraisuus ja koska maa on suljettu ulkomai- selta kilpailulta, viennin ja tuonin tehtävä on pääasiassa tasoittaa kysynnän ja tarjonnan vaihteluja. Niinpä ulkomaankaupan tehtävänä on viedä maasta ylituotanto, jotta kotimainen hin- tataso voidaan säilyttää asetetulla tasolla. Perus- elintarvikkeita tuodaan vähän. Ainoastaan vil- jaa joudutaan tuomaan suuremmissa määrin silloin, kun viljasato jää pieneksi sääolojen ta- kia. Näin kävi mm. vuosina 1987 ja 1988.

Hedelmiä ja vihanneksia tuodaan kysynnän mukaan, koska kotimainen tuotanto on vähäis- tä. Kahvi on eräs merkittävimmistä vapaista tuon- tiartikkeleista. Eräiden troopisten tuotteiden ulkomaankauppa on myös suhteellisen vapaata. Markkamääräisesti tuonti on suurempaa kuin vienti (taulukko 8), vaikka ylituotantoa pi- detäänkin maatalouden suurimpana ongelmana.

Tuotannon lisääntyminen näkyy vientimäärin kasvuna. Maitotuotteiden vienti lisääntyi tuntu- vasti, vaikka varastot kasvoivatkin. Voita vie-

Taulukko 8. Maataloustuotteiden vienti ja tuonti vuosina 1980-1990, milj. mk.

	Vienti	Tuonti yht.	Kahvi	Hedelmät	Juomat
1980	1669.9	4598.1	1097.1	638.0	255.6
1981	2639.4	4462.2	825.4	688.9	335.1
1982	2151.9	5308.9	990.5	710.6	286.0
1983	2673.4	4888.2	1065.7	752.2	332.7
1984	2994.1	5226.5	1360.5	775.1	342.3
1985	2876.2	5388.9	1125.5	814.0	358.9
1986	2256.3	5713.2	1376.9	855.2	405.0
1987	2074.7	5798.1	990.9	978.7	401.7
1988	1815.8	5705.2	787.6	915.4	372.6
1989	2098.5	6111.3	825.5	942.1	494.3
1990 ^{b)}	2181.0	5139.2	513.8	879.6	493.0

^{b)} Tammi-marraskuu

Lähde: Suomen virallinen tilasto IA. Ulkomaankauppa.

Taulukko 9. Eräiden maataloustuotteiden vienti vuosina 1980-1990, milj. kg.

	Voi	Juusto	Maito- jauhe	Sian- liha	Naudan- liha	Kanan- munat	Vilja
1980	9.8	40.3	30.1	25.9	0.9	25.8	-
1981	14.7	36.8	28.0	40.6	16.0	27.5	-
1982	8.8	33.3	22.6	34.4	8.5	30.1	-
1983	26.6	32.3	37.5	26.6	16.7	32.2	-
1984	20.0	37.0	41.2	20.8	19.2	35.4	811.3
1985	18.6	37.0	40.1	17.8	21.5	32.9	561.0
1986	14.9	34.5	33.9	10.2	21.3	25.1	664.3
1987	20.8	36.0	32.0	17.1	22.3	21.6	294.9
1988	19.2	32.5	18.4	9.2	10.5	18.6	25.0
1989	20.3	26.3	8.1	14.0	5.5	20.0	520.0
1990 ^c	25.0	31.0	22.8	25.8	8.5	21.1	698.5

^c ennakko

Lähde: Kauppa- ja teollisuusministeriön tilastot.

tiin 25 milj. kg eli enemmän kuin monena aikaisempana vuonna. Tämä selittyy voinin kulutuksen laskulla. Puolet kaikesta kirnutusta voista joudutaan viemään ulkomaille.

Sianlihan vienti lisääntyi noin 12 milj. kg edellisvuodesta. Naudanlihan vienti lisääntyi myös jonkin verran. Tuontia ei tarvittu lainkaan kuten

oli tapahtunut edellisellä vuonna. Viennin arvioidaan pysyvän lähes ennallaan vielä vuonna 1991.

Kananmunien viennin vähentyminen on pysähtynyt. Tuotannon vähentämistoimet eivät ole olleet viime vuosina kovin tehokkaita. Vuoden 1990 lopun vähentämissopimukset näkyvät

ilmeisesti vuonna 1991, jolloin viennin odotetaan putoavan noin 10 milj. kiloon.

Erytisen suureksi on muodostumassa viljan vienti. Kauraa vietiin noin 465 milj. kg ja ohraa 25 milj. kg. Viljan maailmanmarkkinahintainen käyttö kotimaassa oli 208.5 milj. kg. Kahden viimeisen vuoden sato on ollut hyvä, mikä selittää viljan viennin kasvun. Muutoinkin viljaylijäämän on arvioitu olévan varsin suuren ilman tehokasta kesannointia.

Jalostettujen elintarvikkeiden tuonti on lisääntymässä, sillä niiden tuonti on suhteellisen vapaata kauppasopimusten takia. Onkin arvioitu, että ulkomaankaupan vapautuminen tuntuu erityisesti jalostettujen elintarvikkeiden tuonnin lisääntymisenä. Perustuotanto näyttää ainakin Euroopan integraation yhteydessä jäävän vielä varsin suojatuksi. Suurimmat paineet Suomen maatalouteen ovat kohdistumassa GATT-neuvotteluissa, joissa suuret vientimaat vaativat vapaata ulkomaankauppaa myös maataloustuotteille. Suomen maatalouden olisi hyvin vaikea sopeutua täydelliseen kilpailuun, sillä kustannustasomme on liian korkea verrattuna monien varsinaisten maatalousmaiden kustannustasoon.

8. Hintaratkaisut

Maataloustuotteiden tuottajahinnoista päätetään kaksi kertaa vuodessa käytävien maataloustuloneuvottelujen yhteydessä. Neuvottelut perustuvat maataloustulolakiin, joka määrittää yleisohjeet hintojen asetannalle. Lain mukaan neuvottelut käydään valtion ja maataloustuottajain järjestöjen kesken.

Neuvotteluissa voidaan katsoa olevan kaksi vaihetta. *Ensimmäisessä vaiheessa* maatalouden hintaneuvottelukunta laatii maatalouden tuottoa ja kustannuksia koskevan kokonaislaskelman kolmen viimeisen kalenterivuoden määrien keskiarvojen perusteella. Hintoina käytetään edellisen ratkaisun ja tarkasteluhetken hintoja. Kustannusten nousu kompensoidaan lain mukaan kokonaan viljelijöille nostamalla ns. tavoitehintoja ja hintapoliittista tukea niin, että kokonaistuoton lisäys vastaa kustannusten

nousua.

Hintaneuvottelukunnan *kokonaislaskelmaan* kuuluvat (eräin poikkeuksin) samat tuotteet ja tuotantopanokset kuin maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen kokonaislaskelmaan (ks. liitetaulukko 5). Määrät ovat kuitenkin kolmen edellisen kalenterivuoden keskiarvoja ja hinnat tammi- ja heinäkuun hintoja (eräin poikkeuksin). Siten hintaneuvottelukunnan laskelman tuotto- ja kustannusluvut eivät vastaa minkään vuoden todellisia lukuja.

Tavoitehinnat asetetaan maidolle, sian-, nautan- ja lampaanlihalle, kananmunille, rukiille, vehnälle, rehuohralle ja rehukauralle (ks. liitetaulukko 7). Muiden tuotteiden tuottajahinnat saavat muodostua vapaasti, mutta hintojen muutokset otetaan huomioon kokonaislaskelmassa. Tosin mm. sokerijuurikkaan, perunan ja öljykasvien tuottajahinnoista sovitaan tuloneuvottelujen yhteydessä.

Tavoitehintojen tulisi toteutua täydellisesti. Kevään ratkaisun yhteydessä tehdäänkin laskelma, josta käy ilmi tavoitehintojen alitus tai ylitys. Nykyisen lain mukaan yli yhden prosentin alitus hyvitetään tai ylitys vähennetään kevään ratkaisun yhteydessä. Seuraavana vuonna tämä korjaus palautetaan takaisin hintoihin. Aikaisempien lakien mukaan koko ylitys tai alitus otettiin huomioon ja täten viljelijät saivat pitkällä aikavälillä täsmälleen sovitut hinnat. Nyt sidonta ei ole niin tiukka, mutta järjestelmä takaa lähes tavoitteen mukaisen hintakehityksen. Jälkitilitkin otetaan huomioon hintaratkaisussa, joten sitäkään kautta ei ole mahdollista poiketa tavoitehintatasosta.

Toisessa vaiheessa neuvotellaan maataloustulon korottamisesta. Maataloustulo on korvausta viljelijöiden omalle työpanokselle ja omalle pääomalle (velkojen korot otetaan huomioon kustannuslaskelmassa). Aikaisemmissa laeissa oli maataloustulon korottaminen sidottu yleisen ansiotason kehitykseen tai maaseudun palkan saajien tulokehitykseen. Nykyisin ei ole olemassa mitään sidonnaisuutta, vaan neuvottelijat voivat vapaasti päättää tulokorotuksesta. Käytännössä on kuitenkin seurattu yleisiä työmarkkinaratkaisuja siten, että maataloutta on käsitelty eräänlaisena matalapalkka-alana ja

Taulukko 10. Kevään 1990 hintaratkaisun tuotto- ja kustannuslaskelma.

	Kevään 1989 taso, milj.mk	Kevään 1990 taso, milj.mk	Muutos %
Tuotto			
- Tavoitehintatuotteet	16 906.1	16 906.1	
- Muut tuotteet	2 441.3	2 485.7	1.8
- Vuokratulot	652.9	683.8	4.7
- Jälkitilit	294.9	334.4	13.4
- Tuki yhteensä	2 578.3	2 578.3	
- Satovahinkokorvaukset	180.0	190.0	5.6
Yhteensä	23 053.5	23 178.3	0.5
-Tavoitehintojen ylitys vuonna 1988, palautus	132.8		
Tuotto yhteensä	23 186.3	23 178.3	
Kustannukset			
- Lannoitteet	1 468.2	1 468.7	0.0
- Ostorehut	3 769.1	3 659.2	-2.9
- Palkkakustannus	518.1	570.5	10.1
- Kone- ja kalustokustannus	3 831.4	4 079.0	6.5
- Rakennuskustannus	1 017.7	1 103.1	8.4
- Velkojen korot	1 681.3	1 943.5	15.6
- Yleismenot	1 405.9	1 471.6	4.7
- Vuokramenot	600.2	628.5	4.7
- Muut menot	2 645.1	2 889.7	9.7
Yhteensä	16 937.0	17 813.8	5.2
Maataloustulo	6 249.3	5 364.5	
Muutos perustasosta		-884.8	
Yhteenveto:		milj. mk	
Muutos perustasosta		884.8	
Tavoitehintojen ylitys v. 1989		-5.1	
Tuotto- ja kustannuslaskelma yhteensä		879.7	

ratkaisu on tehty samankaltaisena kuin muilla kansantalouden sektoreilla. Korotus on pyritty tekemään työtuntia kohti, minkä jälkeen se on arvioitu koko maatalouden osalle maatalouden

kokonaistyöpanoksen perusteella. Koska ratkaisu on aina neuvottelutulos, ei sitä voida pukea mihinkään selvään kaavaan.

8.1. Kevään hintaratkaisu

Kevään hintaratkaisussa lasketaan kustannusten nousu edellisen vuoden syksyn ratkaisusta (eli heinäkuun tasosta). Useana aikaisempana vuonna syksyn hintojen tarkistus on jäänyt tekemättä hitaan inflaation takia. Näin oli asianlaita myös syksyllä 1989 ja niin kustannuslaskelma tehtiin vuoden 1989 tammikuun tasosta vuoden 1990 tammikuun tasoon.

Taulukossa 10 on hintaratkaisu pääpiirteittäin. Aluksi siinä on esitetty muiden kuin tavoitehintatuotteiden (kuten perunan, sokerijuurikkaan, öljykasvien, siipikarjanlihan ja mallasohran) tuoton kasvu. Lisäksi tulevat jälkitilien, vuokratulojen ja tuen muutokset. Muiden kuin tavoitehintatuotteiden tuotto oli kasvanut 124.8 milj. mk eli 0.5 %.

Tärkein osa laskelmassa on tuotantopanosten hintojen muutoksesta aiheutunut kustannusten muutos. Laskelma osoitti kustannusten nousseen 5.2 %. Lannoitteiden hinnat eivät olleet nousseet juuri lainkaan. Ostorehujen hintojen seuranta aiheutti paljon keskustelua hintaneuvottelukunnassa. Syynä oli eri tutkimuksista saatu tieto viljelijöille annettujen alennusten kasvusta. Jo vuonna 1986 hintaneuvottelukunta oli muuttanut hintaseurantaa vähittäishinnoista tukkuhintoihin, jotka tuolloin vastasivat viljelijöiden maksamia hintoja, kun alennukset otettiin huomioon.

Alennukset ovat kuitenkin kasvaneet senkin jälkeen. Hintaneuvottelukunta arvioi niiden suuruudeksi noin 14 % vähittäismyyntihinnoista. Hintaratkaisu toteutettiin vähentämällä vuoden 1990 tukkuhinnoista 7 % pitäen kuitenkin lähtöhinnat edellisen ratkaisun mukaisina. Näin itse asiassa maataloudelta perittiin takaisin aikaisemmin laskelmassa hyväksytyt ostorehujen hinnan korotukset. Ilman tätä korjausta rehukustannuksen nousu olisi ollut 113.0 milj. mk. Maataloustuottajat hyväksyivät todennäköisesti ratkaisun siitä syystä, että koko hintaratkaisun loppusumma oli nousemassa hyvin korkeaksi, eikä se olisi sopinut hyvin yhteen maltillisten palkkaratkaisujen kanssa.

Pääomakustannusten nousu on myös huolestuttanut päätöksentekijöitä. Toisaalta niiden taso

on ollut epäilyn kohteena. Hintaneuvottelukunta on aina käyttänyt kansantulolaskelmien mukaisia koneiden ja rakennusten poistoja, jotka ovat suuremmat kuin verotustietojen mukaiset viljelijöiden tekemät poistot. Ero johtuu siitä, että kansantulotilastossa poistot lasketaan pääoman jälleenhankintakustannusten mukaisten poistojen perusteella ja verotuksessa saa käyttää vain hankinta-arvosta tehtyjä poistoja. Edellisessä menettelyssä tehdään inflaatiokorjaus, minkä takia pääoma-arvot ovat korkeammat kuin verotus sallii.

Kahden edellä mainitun menetelmän kesken voi tulla eroa myös siitä, että kansantulotilaston pääomakanta on liian suuri siitä syystä, että siinä on mahdollisesti mukana koneita ja rakennuksia, jotka eivät enää ole maataloustuotannossa. Verotuksessa näin ei ilmeisestikään ole asianlaita.

Hintaneuvottelukunta ratkaisi asian siirtymällä käyttämään menetelmää, joka lähtee periaatteessa verotustilastojen mukaisista poistoista, mutta jossa otetaan huomioon investointivaraukset. Poistojen määrä pieneni näin lähes 1 mrd. mk, mikä alensi myös kompensatiotarvetta huomattavasti. - Poistojen määrittäminen kaipaa vielä tarkentamista. Tilastoissa on nyt jo kolmenlaisia poistoja, mikä ei voi olla asialle eduksi.

Kone- ja kalustokustannukset ja rakennuskustannukset olivat nousseet voimakkaasti ja varsinkin korkomenojen nousu oli suuri (15.6 %). Myös muiden tuotantopanosten hintojen nousu oli keskimääräistä inflaatiota nopeampi. Koska rehujen ja lannoitteiden yhteinen osuus kustannuksista on noin 30 %, keskimääräinen kustannusten nousu jäi 5.2 %:iin, mikä oli hieman vähemmän kuin inflaatio koko kansantaloudessa.

Kustannuslaskelmassa näkyy kahteen kertaan tavoitehintojen ylitys. Edellisen lain mukaan tavoitehintojen tuli toteutua täsmälleen. Mikäli näin ei tapahtunut, poikkeaminen otettiin huomioon korjauksena seuraavan vuoden hintaratkaisussa. Näin esim. vuonna 1988 tavoitehinnat ylittyivät laskelman mukaan 132.8 milj. mk:lla. Tällä summalla alennettiin tavoitehintatasoa vuodeksi 1989. Vuoden 1990 kevään hintaratkaisussa tämä summa palautettiin takaisin ta-

voitehintatasoon.

Vuonna 1989 tavoitehinnat olivat ylittyneet 1.03 %:lla. Uuden lain mukaan ylitys otetaan huomioon siltä osin kuin se on enemmän kuin yksi prosentti, joten tavoitehintatasoa tuli alen-
taa 5.1 milj. markalla vuoden 1990 aikana. Tämä summa palautetaan takaisin maataloudelle vuonna 1991. Maatalous hyötyy uudesta laista, mikäli tavoitehinnat ylittyvät jatkuvasti. Yksi prosentti oli 169.1 milj. mk eli runsas 2 % maataloustu-
lostaa vuonna 1990.

Tuotto- ja kustannuslaskelman loppusumma osoitti tavoitehintatason korotustarpeeksi 879.7 milj. mk. Ilman rehukustannusten ja poistojen laskennassa tehtyjä korjauksia summa olisi ollut 300 milj. mk suurempi.

Maataloustuloa koskevat neuvottelut etenivät normaalia vauhtia, vaikka neuvottelujen kulu-
essa ne tuottajien mielestä olivat vaikeat. Neu-
vottelutulos pyrittiin sopeuttamaan syksyllä 1989
tehtyyn yleiseen vakauttamisratkaisuun, jonka
tavoitteena on 4 %:n suuruinen käytettävissä
olevien reaalityulojen kasvu kahden vuoden ai-
kana.

Tähän perustuen valtio ja maataloustuottajien
järjestöt sopivat 401.7 milj. markan suuruisesta
maataloustulon korotuksesta, mihin sisältyi

myös kompensatio inflaatiosta vuonna 1989.
Täten tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen ko-
konaiskorotus oli yhteensä 1 261.7 milj. mk eli
5.4 % kokonaistuotosta.

Korotus jaettiin siten, että tavoitehintoihin
ohjattiin 457.6 milj. mk, hintapoliittiseen tukeen
566.1 milj. mk, muihin tarkoituksiin 150.0 milj.
mk sekä sosiaalipoliittisiin etuuksiin 88.0 milj.
mk. Viimeksi mainitulla summalla varmistetaan
mm. vuosiloman pidentäminen yhdellä päivällä,
jolloin lomavuoden 1991/92 alusta alkaen lo-
maa voi pitää yhteensä 22 päivää.

Ratkaisun erikoispiirre oli suoran tuen sovel-
taminen ensimmäistä kertaa. Hintatukea, joka
lisää tuotantoa, ei tulisi lisätä GATT-sitoumus-
ten takia, vaan olisi käytettävä suoraa tukea. Tätä
tarkoitusta varten varattiin 510 milj. mk, mikä
jaetaan pinta-alan mukaan. Maksu on 300 mk/
ha. Alle 3 ha:n tilat eivät tule saamaan tätä tukea.

Ratkaisuun sisältyy indeksiehto kuten muihin-
kin työehtosopimuksiin. Mikäli inflaatio joulu-
kuusta 1989 joulukuuhun 1990 on suurempi kuin
5.7 %, maataloustuloa korotetaan ylimenevällä
osalla vuoden 1991 hintaratkaisun yhteydessä.

Ratkaisun viime vaiheessa korotussumma jae-
taan eri tuotteiden osalle. Tällä kertaa korotuk-
set menivät kotieläintuotteille. Lihan kuumapai-

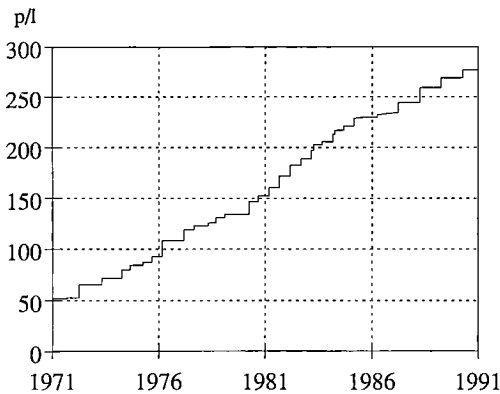
Taulukko 11. Tavoitehinnat vuosina 1987-1990¹⁾.

		1.3.87	1.4.88	1.3.89	1.3.90
Ruis	mk/kg	2.70	3.00	3.10	3.10
Vehnä	"	2.33	2.43	2.51	2.51
Rehuohra	"	1.70	1.75	1.78	1.80
Rehukaura	"	1.58	1.66	1.76	1.75
Maito	mk/l	2.345	2.445	2.69 ²⁾	2.77
Naudanliha	mk/kg	25.10	26.10	27.80	28.22
Sianliha	"	16.30	17.00	17.95	18.06
Kananmunat	"	8.80	9.10	9.20	9.20 ³⁾
Lampaanliha	"	24.65	25.90	27.45	27.88

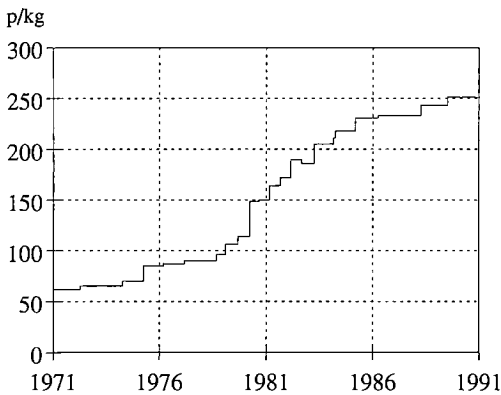
¹⁾ Lihan kuumapainovähennys poistettiin 1.3.1990 alkaen, jolloin lihan hintoja alennettiin 3 %. Katso myös liitetaulukko 7.

²⁾ Maidon tavoitehintaa nostettiin 1.1. 15 p/l alentamalla samalla määrällä jälkitiliä. Tavoitehintaa oli siis 2.595 mk/l vuo-
den alusta.

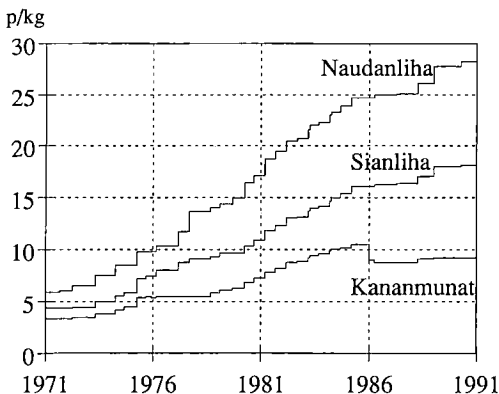
³⁾ Kananmunien tavoitehintaa on 1.3.1990 alkaen määrittänyt IA-luokan kananmunille. Tähän liittyen kananmunien lisähintaa
korotettiin 1.3.1990 lähtien 39 p/kg ja edelleen 20 p/kg 1.10.1990 lähtien.

Kuvio 7. Maidon tavoitehintana vuosina 1971-1990.

Kuvio 8. Vehnän tavoitehintana vuosina 1971-1990.

Kuvio 9. Naudan- ja sianlihan sekä kananmunien tavoitehinnat vuosina 1971-1990.

novähennys jätettiin käytännöstä pois 1.3.1990 alkaen. Koska määrät nousevat tämän takia 3 %, tuottajahintoja alennettiin vastaavasti 3 %. Näin siis naudanlihan tavoitehinnan korotus on todellisuudessa noin 4.5 %, kun varsinaisista luvuista päätellen se on 1.5 %. Sianlihan tavoitehinnan korotus on samoin todellisuudessa 3.6 %. Viljanviljelijät saivat korotuksen hehtaaritukena, joka on siis 300 mk/ha eli noin 10 p/kg, jos keskisatona pidetään 3 000 kg/ha.

Kuten kuvioista 7 ja 8 ja liitetaulukosta 7 käy ilmi, tavoitehintojen kehitys on ollut maltillista ja hieman yleistä inflaatiota hitaampi.

8.2. Syksyn hintaratkaisu

Syksyn hintaratkaisussa selvitetään tuotantopanosten hintojen muutoksesta aiheutunut kustannusten muutos ja korjataan tavoitehintoja vastaavasti. Syksyn ratkaisu on suppeampi kuin kevään ratkaisu. Tulokysymyksistä ei neuvotella lainkaan ja pääomakustannusten muutos otetaan huomioon vain kerran vuodessa eli kevään ratkaisun yhteydessä.

Kustannusten nousu tammikuusta 1990 heinäkuuhun 1990 oli 151.3 milj. mk eli 0.9 %. Jälkitilien muutos, joka oli -12.4 milj. mk, tulee ottaa huomioon syksyn ratkaisun yhteydessä. Näin tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen muutostarve olisi ollut 163.7 milj. mk.

Tavoitehintojen muutos toteutetaan syksyn ratkaisussa vain, jos tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen muutos on suurempi kuin kaksi prosenttia. Muutos olisi ollut vain 0.8 %, joten tavoitehintoja ei muutettu lainkaan. Näin ollen vuoden 1990 aikana tapahtunut tuotantopanosten hintojen muutos otetaan huomioon kokonaisuudessaan vuoden 1991 tulo ratkaisun yhteydessä.

8.3. Tuottajahinnat

Tavoitehinnat (ks. liite 7) eivät anna täysin tarkkaa kuvaa siitä, miten paljon viljelijät saavat tuotteistaan kaikkine lisineen. Esim. maidon lisähinta oli vuonna 1989 keskimäärin 23 p/litra ja muu hintatuki yhteensä 10 p/l. Näin ollen maidosta maksettiin keskimäärin 3.13 mk/l. Vuon-

Taulukko 12. Tärkeimpien maataloustuotteiden maksetut tuottajahinnat kaikkine lisineen ja vientikustannusmaksut ja maidon kiintiömaksut vähennettyinä vuosina 1980-1990.

Vuosi	Maito p/l	Naudan- liha mk/kg	Sian- liha mk/kg	Kanan- munat mk/kg
1980	184.2	17.69	10.13	7.35
1981	203.1	19.59	11.42	8.48
1982	229.6	22.22	12.68	9.31
1983	248.2	24.01	13.68	9.99
1984	261.7	25.84	14.98	10.29
1985	273.9	27.62	16.17	10.72
1986	276.4	28.28	16.49	10.68
1987	283.3	28.77	16.52	10.71
1988	292.6	30.62	17.28	11.06
1989	312.6	32.86	18.02	11.76
1990 ^c	316.6	32.15	17.66	12.07

^c ennakko

den 1990 osalta ei ole vielä lopullisia tietoja käytettävissä. Taulukossa 12 on esitetty tärkeimpien tuotteiden tuottajahintojen kehitys vuosina 1980-1990. Näistä hinnoista on vähennetty vientikustannusmaksut.

Maidon tilityshinnan rakennetta on muutettu niin, että valkuaisen osuutta on lisätty ja rasvan paino-osuutta vähennetty.

Uudesta hinnoittelusta on seurauksena erityisesti vähittäishintojen muutokset. Voin hinta on laskenut, kun sen sijaan valkuaispitoisten tuotteiden hinnat ovat suhteellisesti nousseet. Lopulliseen maidon tuottajahintaan vaikuttaa lisäksi valtiovallan päätös kerätä markkinoimismaksuja 3.7 rasvaprosentin ylittävältä maidolta siten, että käytännössä rasvasta ei makseta lainkaan rasvapitoisuuden ylittäessä 3.7 % (ks. vientikustannusmaksut luku 12.4).

8.4. Vähittäishinnat

Taulukossa 13 on annettu eräitä elintarvikkeiden vähittäishintoja. Tuottaja- ja vähittäishintojen välisiä vertailuja on vaikea tehdä sen tähden, että kuluttajan pöydälle tuleva tuote on harvoin sama kuin mikä on lähtenyt maatilalta. Kulutus-

maito on saatu vähentämällä lehmänmaidosta rasvaa, liha on vain jokin ruhon osa, leipävilja on jauhettu jne. Eräissä tapauksissa vertailu on helpompi. Esim. kananmuna tai peruna ovat tuotteita, jotka eivät muutu kaupan ketjussa.

9. Tulokehitys maataloudessa

9.1. Tuloerot

Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa on tehty selvityksiä maatalouden tulotasosta ja verrattu sitä muiden kansantalouden sektoreiden tulotasoon. Käytettävissä on vasta vuoden 1988 tiedot.

Viljelijäperheet saavat noin puolet tuloistaan maataloudesta, kuten taulukosta 14 käy ilmi. Nämä tiedot perustuvat maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon, jonka perusjoukossa oli 126 700 luonnollisten henkilöiden tilaa vuonna 1988. Peltoa näillä tiloilla oli keskimäärin 14.9 ha ja metsää 38.0 ha. Maataloustulon osalta verotuksen tietoja on täydennetty muilla tilastoilla.

Edellä mainitussa tutkimuksessa on tilat luokiteltu hyvin monella tavalla. Eräs keskeinen luokittelu perustuu veronalaisten nettotulojen jakaumaan. Päätoimisiksi viljelijöiksi on luoki-

Taulukko 13. Eräitä vähittäishintoja syyskuussa vuosina 1988-1990.

Tuote	1988 mk/kg	1989 mk/kg	1990 mk/kg
Kulutusmaito (mk/l)	3.61	3.74	4.04
Voi	39.00	40.60	39.48
Emmental-juusto	40.99	43.81	47.91
Naudanliha (jauheliha)	44.23	48.21	49.98
Sianliha (keskikyylki)	30.92	32.58	34.39
Kananmunat	16.24	16.79	16.87
Vehnäjauhot	6.51	6.23	6.26
Sokeri (pala)	7.38	9.16	9.95
Peruna	2.78	3.17	2.77

Lähde: Tilastollisia katsauksia.

Taulukko 14. Verotuksen mukaiset viljelijäperheen tulot eri lähteistä yli 2 ha:n tiloilla vuonna 1988.

	Tulot mk/tila	%
Maatalous	49 596	49.9
Metsätalous	10 501	10.6
Palkkatulot	32 241	32.4
Muut	7 066	7.1
Yhteensä	99 404	100.0

teltu sellaiset viljelijäpuolisot, joilla maatilatalouden tulo-osuus on yli 75 % kokonaistuloista. Tällaisia tiloja oli noin 41 500 vuonna 1988. Niiden peltoala oli keskimäärin 20.5 ha. Henkilöä kohti laskettu maataloustulo niillä oli 49 320 mk. Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo oli samana vuonna 83 860 mk.

Vuodet 1987 ja 1988 olivat katovuosia maataloudessa, mikä näkyy myös tuloissa. Maatalou-

den tulot olivat vuonna 1988 samat kuin vuonna 1986. Tämän takia myös maatalouden osuus kaikista tuloista putosi kahdessa vuodessa 58 %:sta 50 %:iin. Toisaalta palkkatulojen osuus kasvaa ilmeisesti muita tuloja nopeammin viljelijäperheen jäsenten käydessä ansiotyössä tilan ulkopuolella.

9.2. Maataloustulo vuonna 1990

Viljelijöiden tulokehityksestä vuonna 1990 on vaikea tehdä vielä mitään kovin luotettavaa tilastoa. Kaikki tarvittavat määrä- ja hintatiedot ovat vielä ennakkotietoja, ja kun niiden avulla tehdään tuottoa ja kustannuksia koskeva laskelma, virheet voivat kerääntyä varsinkin maataloustuloa koskevaan osaan.

Seuraavassa on kuitenkin annettu ennakkoarvio maataloustulon kehityksestä tutkimuslaitoksen tekemän kokonaislaskelman mukaan. Taulukossa 15 on annettu kaksi lukua vuodelle 1985, koska kokonaislaskelmassa on käytetty uutta hinnoitteluperustetta lannoitteiden ja rehujen kohdalla.

Taulukko 15. Maataloustulon kehitys vuosina 1980-1990, milj. mk ja indeksinä.

	Kokonais- tuotto	Kokonais- kustannus	Maatalous- tulo	Indeksi
1980	13 598.0	10 129.3	3 468.6	100.0
1981	15 202.8	11 685.1	3 517.7	101.4
1982	18 169.2	13 604.3	4 564.9	131.6
1983	20 441.4	14 228.7	6 212.6	179.1
1984	21 635.3	15 095.5	6 539.8	188.5
1985	22 511.7	15 938.3	6 573.4	189.5

1985 ¹⁾	22 516.4	15 504.0	7 012.4	100.0
1986	23 262.3	15 981.5	7 280.8	103.8
1987	22 473.5	16 711.6	5 761.9	82.2
1988	24 013.8	16 825.3	7 188.5	102.5
1989 ^e	25 713.3	18 182.0	7 531.3	107.4
1990 ^e	27 667.7	18 553.8	9 113.8	130.0

¹⁾ Uusi kustannusten laskentaperuste.

^e ennakko

Maatalouden tulokehitys oli viime vuonna varsin hyvä. Maataloustulo nousi ennakoarvion mukaan 21 %. Tähän kehitykseen vaikutti erityisen paljon kauppaan tulleen viljan määrän nousu. Kotieläintuotannon määrä oli myös hieman edellisvuoden määrää suurempi, sillä sekä maidon että lihan tuotanto kasvoi hieman.

Tuotantopanosten käyttö aleni 4 %. Ostorehujen käyttö aleni, mikä on hyvin ymmärrettävää, koska viljasato on ollut hyvä. Lannoitteiden ostot alenivat myös.

Maataloustulo nousi siis huomattavasti huolimatta siitä, että maataloudelta kerättiin markkinoinnismaksuja yhteensä noin 617 milj. mk. Toisaalta maatalous sai korvauksia tuotannonrajoitustoimista 816 milj. mk, mikä kompensoi kokonaan markkinoinnismaksut.

9.3. Verotus

Maatalouden harjoittaja maksaa tuloveroa todellisten tulojen mukaan. Sitä varten jokainen viljelijä pitää yksinkertaista kirjanpitoa, josta käy ilmi myyntitulot ja tuotantopanoksista maksetut menot. Käyttöomaisuudesta kuten koneista ja rakennuksista tehdään poistot. Tulojen ja kustannusten välinen ero eli maatalouden puhdas tulo on verotettavaa tuloa, josta viljelijä maksaa veroa samojen säännösten ja verotaulukkojen mukaan kuin muutkin tulonsaajat.

Koneista ja laitteista tehtävät poistot saavat olla korkeintaan 25 % menojäännöksestä ja tuotantorakennuksista tehtävät poistot korkeintaan 10 %. Koneiden ja laitteiden poistot olivat 79 % ja rakennusten poistot 15 % kaikista poistoista vuonna 1988.

Tilalla käytettyjen omien maataloustuotteiden arvoa ei lasketa veronalaiseksi tuloksi. Yksityistalous pyritään erottamaan mahdollisimman tarkoin tuotantotoiminnasta. Ongelmia aiheutuu erityisesti energian käytöstä. Lämmitysöljy ja

sähkö ostetaan tilalle yhdessä sekä tuotantotoimintaan että yksityistalouteen. Verottajalla on käytössään ohjeet tämän huomioon ottamiseksi. Vaikeuksia aiheutuu myös korkomenojen jakamisessa tuotantotoimintaan ja yksityistalouteen.

Verovelvollinen maksaa Suomessa sekä kunnan että valtion veroa. Kunnallisvero on prosentuaalinen tasavero tulotasosta riippumatta (15-20 % tuloista), kun taas valtion vero on progressiivinen.

Verovähennyksiä tehdään monin eri perustein, ja verotettava tulo voi olla huomattavasti pienempi kuin veronalainen tulo. Vuonna 1988 viljelijän ja puolison verotettavat tulot olivat keskimäärin koko maassa yhteensä 101 300 mk. Siitä he maksoivat veroa noin 27 %.

Omaisuuksista maksetaan veroa erillisen progressiivisen varallisuusverotuksen mukaan (korkeintaan vajaa 2 % omaisuuden arvosta). Maatalouden tuotanto-omaisuus (kotieläimiä ja varastoja lukuunottamatta) on veron alainen päin vastoin kuin muussa yritystoiminnassa. Käytännössä kuitenkin vain suuret tilat maksavat varallisuusveroa, koska verotuksessa käytettävä tilan arvo on paljon alle todellisen arvon.

Suomessa maksetaan lähes kaikista tuotteista liikevaihtoveroa, joka oli 17 % viime vuonna. Vuoden 1991 alusta se nousi 17.5 %:iin samanaikaisesti kun tuloverotusta lievennettiin. Maatalouden tuotantopanoksissa on myös liikevaihtoveroa, jota ei palauteta maataloudelle. Täten maatalouden tuotantokustannukset ovat korkeammat kuin ne olisivat ilman liikevaihtoveroa.

Sen sijaan maataloustuotteiden vähittäishinnan sisältämää liikevaihtoveroa laskettaessa alkutuotanto vapautetaan liikevaihtoverosta. Tämä tarkoittaa sitä, että liikevaihtoveroa kannetaan vain jalostuksen, jakelun ja kaupan aikaansaaman arvonlisäyksen osalta. Eräiden arvioiden mukaan elintarvikkeiden liikevaihtovero on noin 8-10 % vähittäishinnasta.

III

MAATALOUSPOLITIIKKAA

10. Maatalouspolitiikan peruslinjat

Suomen maatalouspolitiikan muotoutumiseen on vaikuttanut pyrkimys taata elintarvikkeiden saanti kaikissa olosuhteissa, kehittää viljelijöiden tulotasoa sekä tukea syrjäseutujen asuttuna pysymistä. Taustalla on pitkä kehityskaari sodanjälkeisen ajan elintarvikepulasta nykypäivän ylituotantoon. Maataloutta on suojattu ulkomaiselta kilpailulta, jotta hintatasoa on voitu säädellä halutulla tavalla tulotavoitteen saavuttamiseksi.

Tilanne on muuttunut ja muuttumassa koko ajan. Tuotanto nousi jo 1950-luvulla yli kotimaisen kulutuksen ja ylituotannon rajoittaminen ja vähentäminen ovat olleet sen jälkeen jatkuvan poliittisen kiistelyn kohteena. Pitkän aikaa paineet tulivat maan sisältä, valtiontaloudellisista lähtökohdista. Ylituotannon viennin vaatimat subventiot olivat kovimman kritiikin kohteena. Aivan viime vuosina paineet maatalouspolitiikan itsenäisyyttä kohtaan ovat tulleet ulkomailta, ennen muuta GATT:in taholta. Maataloustuotteiden ulkomaankauppaa halutaan vapauttaa ja tämä vaatimus saa vastakaikua myös Suomessa. Kuluttajat arvostelevat voimakkaasti korkeaksi nousutta hintatasoamme.

Tämän hetkinen maatalouspolitiikka on muotoutunut aikojen kuluessa, mutta siihen on vaikuttanut suuresti kesällä 1987 valmistunut Maatalous 2000 -komitean mietintö, jossa luonnosteltiin pitkän aikavälin maatalouspolitiikan ohjelma. Sen ydinkohtia ovat hinta- ja tulopoliitiikka sekä tuotantopoliitiikka, mutta mietinnössä otetaan kantaa muihinkin maatalouspolitiikan

lohkoihin. Seuraavassa on lyhyesti tarkasteltu maamme maatalouspolitiikkaa, joka on kuitenkin jälleen pohdittavana erityisessä työryhmässä. Siltä odotetaan uudistusehdotuksia vuoden 1991 puoliväliin mennessä.

10.1. Maatalouspolitiikan tavoitteet

Maamme maatalouspolitiikan tavoitteet konkretisoituvat lainsäädännössä ja julkisen vallan toimenpiteinä. Maatalous 2000 -komitean mukaan maatalouspolitiikan keskeisiä osa-alueita ovat:

- tuotantopoliitiikka
- rakennepoliitiikka
- tulopoliitiikka
- maaseudun työllisyys ja asuttuna pitäminen.

Tuotantotavoite esitetään omavaraisuustavoitteena: tuotantoa on ohjattava niin, että se pitkällä aikavälillä vastaa kotimaista kulutusta. Vaatimus merkitsee käytännössä tuotannon supistamista, sillä kulutus ei kasva oleellisesti ja omavaraisuus on päätuotteiden osalta tällä hetkellä yli 100 %. Kausivaihtelun takia hyväksytään kuitenkin lievä ylituotanto. Tämä koskee ennen muuta maidontuotantoa. GATT-neuvottelutarjouksessaan hallitus asetti tavoitteeksi alentaa vientitukea 60 %:lla vuoteen 1996 mennessä ja samalla annettiin ymmärtää, että vientitukea voidaan vähentää sitäkin enemmän. Näin päästäisiin ehkä vuoteen 2000 mennessä kokonaan eroon ylituotannosta, mitä mm. Maatalous 2000 -komitean mietintö asiallisesti merkitsee.

Omavaraisuustavoitteen taustalla on pyrkimys turvata elintarvikehuolto kaikissa oloissa. Sen tähden katsotaan tarpeelliseksi korkea rauhanajan tuotanto. Maataloustuotannon säilyttämistä pidetään tärkeänä myös työllisyys- ja aluepolitiikan sekä maaseudun asutuksen takia.

Rakennepolitiikan tulee tukea omavaraisuustavoitetta. Suomen maatalous perustuu tulevaisuudessakin perheviljelmiin. Niiden toimintaedellytyksiä pyritään kehittämään turvaamalla tuottavuuden kasvu, mikä tapahtuu mm. tuotannon tekijöiden järkipäisellä käytöllä. Yrityskokoa nostamalla voitaisiin alentaa tuotantokustannuksia. Maatalousyrittäjien kasvua rajoitetaan kuitenkin tuotannon vähentämiseksi ja maaseudun asutuksen säilyttämiseksi.

Yrityskorajojen tulee tosin olla sellaisia, ettei yritys koon kasvattaminen niiden jälkeen enää oleellisesti alenna tuotteen yksikkökustannuksia. Pienehkö yrityskokotavoite perustuu osittain ajatukseen, että viljelijät saavat lisäansioita metsätaloudesta ja sivuelinkeinoista.

Tulopolitiikan tavoitteena on maatalous 2000 -komitean mukaan taata viljelijäväestölle oikeudenmukainen tulotasotaso muihin väestöryhmiin verrattuna. Tilojen alueellisesta sijainnista ja tilakoosta aiheutuvia eroja tasoitetaan hintapolitiikan keinoin. Sosiaaliturva pyritään saattamaan tasaveroiseksi muiden väestöryhmien kanssa.

Tulotason kehittyminen turvataan hintapolitiikalla, jonka tärkein väline on hintalaki. Se takaa tuotantopanosten hintojen noususta aiheutuvan kustannusten nousun kompensoinnin ja myös maataloustulon nousun niin, että viljelijöiden tulot nousevat suurin piirtein samoin kuin tulot muissa kansantalouden sektoreissa.

Maaseudun asutus, jota maatalous 2000 -komitea painottaa, liittyy maatalouden ja muun yhteiskunnan välisiin suhteisiin. Maatalousväestön väheneminen aiheuttaa ongelmia erityisesti haja-asutusalueilla. Maaseudun säilymistä elinvoimaisena pidetään toivottavana, ja sen tähden halutaan tukea maatalouden sivuelinkeinoja ja muutakin maaseudun elinkeinotoimintaa yleisten yhteiskuntapolitiittisten ja aluepolitiittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Komitea ehdotti, että ylituotannon vientikus-

tannusten vähentymisestä säästyviä varoja käytetään maatalouden ja maaseudun muun elinkeinotoiminnan ja palvelujen kehittämiseen ja sitä kautta maaseudun asutuksen säilyttämiseen.

10.2. Muita tavoitteita

Maatalouspolitiikkaan kuuluu myös muita tavoitteita, joita esim. maatalous 2000 -komitea ei erikoisesti painottanut mutta jotka tulevat esiin joko maatalouspolitiittisessa keskustelussa tai käytännön politiikassa. Näitä tavoitteita ovat mm. kohtuulliset kuluttajahinnat, puhtaat elintarvikkeet ja yleensä ympäristön hoito.

Elintarvikkeiden hinnat ovat Suomessa kansainvälisesti ottaen korkeat. Tästä syytetään maatalouspolitiikkaamme. Käytännössä kuluttajahintatavoite ei olekaan saanut paljoa huomiota osakseen. Tuottajahinnat on määrätty vain viljelijöiden tulotasotavoitteen mukaisesti. Tosiasia on kuitenkin, että tuottajahinnat ovat korkeat luonnonolojen ja maan yleisen korkean kustannustason takia, eikä niitä voida alentaa, mikäli pidetään kiinni viljelijöiden tulotasosta.

Julkisuudessa käyty keskustelu on selvästi osoittanut, että maatalous ei yksin ole arvostelun kohteena, vaan yhtä lailla myös jalostusteollisuutta ja kauppaa voidaan syyttää maamme korkeista elintarvikkeiden hinnoista. Myös kaupan ja jalostuksen mahdollisuudet alentaa ruoan hintaa ovat rajoitetut.

Maataloustuotteiden laatuun on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Jäämien määrää seurataan jatkuvasti. Kemiaalisia aineita käyttävän maatalouden tuotteisiin liittyy joko luuloteltuja tai todellisia ongelmia. Osa kuluttajista suosii luonnollisista tuotteista valmistettuja elintarvikkeita, vaikka ne maksavat enemmän kuin tavalliset lannoittein ja kasvinsuojeluainein tuotetut tuotteet. Suomen maatalouspolitiikassa ei näihin tekijöihin ole kuitenkaan otettu selvää kantaa, joskin luonnollisista viljelyä onkin ryhdytty tukemaan.

Laatutekijöillä voi kuitenkin tulevaisuuden maataloudessa olla merkittävä asema. Ne voisivat myös auttaa ratkaisemaan ylituotanto- ja ympäristöongelmia. Laajaperäinen, vähemmän

lannoitteita ja muita kemikaaleja käyttävä maatalous voisi tuottaa kuluttajan vaatimia puhtaita tuotteita. Edellytyksenä on kuitenkin, että kuluttaja on valmis maksamaan nykyistä korkeamman hinnan elintarvikkeista, sillä laajaperäinen tuotanto johtaa tavallisesti kustannusten nousuun.

Maatalouden ympäristöpolitiikkaa ei ole vielä varsinaisesti olemassa, mutta se on vähitellen muotoutumassa. Ympäristökysymyksiä käsitellään tarkemmin luvussa 11.1.

10.3. Maatalouspolitiikan hoito

Maatalouspolitiikka on ennen muuta erilaisten keinojen käyttöä ja etsimistä tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimenpiteitä valmistellaan komiteoiden, toimikuntien, työryhmien ja viranomaisten toimesta sekä tuottajien ja valtion välisissä neuvotteluissa. Toimenpiteet perustuvat lopulta lakeihin, asetuksiin sekä valtioneuvoston ja muiden viranomaisten päätöksiin.

Maatalouspolitiikan hoidossa on käytettävissä neljä tärkeää lakia: maataloustulolaki, laki maataloustuotannon ohjaamisesta ja tasapainottamisesta, laki kotieläintuotannon ohjaamisesta (perustamislupalaki) sekä maaseutuelinkeinolaki (aikaisemmin maatilalaki). Näitä täydentävät maidon- ja kananmunantuotannon kaksihintajärjestelmät.

Maataloustulolain avulla hoidetaan tulopolitiikkaa. Sen mukaan maatalouden harjoittajat neuvottelevat hinnoista valtion kanssa kaksi kertaa vuodessa (ks. luku 8). Tähänastisten lakien mukaan tuottajat ovat saaneet täyden korvauksen tuotantopanosten hintojen noususta aiheutuneesta kustannusten noususta ja maataloustulon korottamisesta on sovittu sen lisäksi erikseen. Uusi maataloustulolaki tuli voimaan vuoden 1990 alussa.

Tulopolitiikkaan kuuluu oleellisena osana monimuotoinen tukipolitiikka, jolla tasoitetaan tuloeroja maan eri osien ja eri kokoisten tilojen välillä. Lisähintaa ja tulotukea maksetaan alueittain porrastettuna, joten maataloutta voi harjoittaa maan pohjoisimmissakin osissa (ks. luku 13.2). GATT-sopimusten velvoittama tuen

jäädäyttämisen pakotti ottamaan käyttöön suoran tulotuen vuonna 1990.

Maataloustulolaki asettaa yleiset tuotantopoliittiset tavoitteet. Laki maataloustuotannon ohjaamisesta ja tasapainottamisesta sekä perustamislupalaki antavat keinot tuotannon säätelyyn, millä on keskeinen asema Suomen maatalouspolitiikassa. Se on pääasiassa tuotannon rajoittamista, mutta jossain määrin myös tuotannon tukemista. Näitä käsitellään tarkemmin luvussa 12.

Maatalouden rakennetta on kehitetty maatalain avulla. Se on antanut puitteet maatalouden lainoitukselle ja avustukselle ja siten mahdollisuudet puuttua rakennekehitykseen. Laki uudistettiin vuonna 1990. Sen nimi on nyt maaseutuelinkeinolaki. Tarkoituksena on lainoittaa myös muita kuin pelkkiä maatilayrityksiä (ks. luku 14). Maidon- ja kananmunantuotannon kaksihintajärjestelmät sekä perustamislupajärjestelmä (ks. luku 12.6) säätelevät myös voimakkaasti maatalouden rakennetta.

Maatalouspolitiikan keinot ovat moninaiset ja monet niistä vaikuttavat usean päämäärän hyväksi. Kuten tavoitteet niin myös keinot ovat toisinaan ristiriidassa keskenään. Esimerkiksi hintapolitiikalla hoidetaan viljelijöiden tulojen kehitystä, mutta liian korkeat hinnat johtavat ylituotannon syntymiseen. Halpakorkoiset lainat voivat johtaa maatalousyritysten hintojen nousuun mitätöiden siten yhteiskunnan antaman tuen, jolla yritetään parantaa maatalouden rakennetta. Tavoitteiden ja keinojen ristiriitaisuutta on kuitenkin vaikea välttää hallinnollisesti johdetussa maatalouspolitiikassa. Sen sijalle suositetaan usein markkinakeskeistä maatalouspolitiikkaa, josta aiheutuvia haittoja hoidettaisiin esimerkiksi suoralla tulotuella viljelijöille.

10.4. Maataloustulolaki

Uusi maataloustulolaki säädettiin vuonna 1989. Se koskee hinnoitteluvuosi 1990/91-1994/95 eli se on viisivuotinen laki. Hinnoitteluvuosi alkaa maaliskuun alussa, viljojen osalta heinäkuun alussa. Ensimmäisen kerran sitä sovellettiin kevään 1990 ratkaisuun.

Laki on periaatteeltaan samanlainen kuin edel-

linen laki, joka tuli voimaan vuonna 1982. Tuotantopanosten hintojen nousu *kompensoidaan* aluksi täysimääräisesti viljelijöille ja sen jälkeen *neuvotellaan* maataloustulon korotuksesta kuten aikaisemmankin lain mukaan (ks. luku 8).

Maataloustulolaissa säädetyt *tuotanto- ja vientikatot* määrittävät valtion osuuden maataloustuotteiden viennin tukemisesta aiheutuvista kustannuksista. Edellisen lain mukaan valtio tuki vientiä tuotanto- ja vientikattoihin saakka sataprosenttisesti.

Nyt järjestelmää on muutettu niin, että osittainen maatalouden vientivastuu (10 %) alkaa heti ensimmäisestä vientikilosta. Seuraavassa vaiheessa vientivastuu on 50 % ja lopulta 100 %. Maidon osalta valtio vie kuitenkin osan täysin omalla kustannuksellaan, jonka jälkeen tulee viljelijäin 10 %:n vientivastuu. Kaikki tuotantoja vientivastuukatot alenevat viiden vuoden aikana (ks. taulukko 16).

Maataloustuotanto pyritään pitämään tuotanto- ja vientikattojen määrittämällä tasolla tai sen alapuolella. Tuotannon *ohjaamiseen ja tasapainottamiseen* varataan vuosittain valtion tulo- ja menoarviossa siirtomääräraha, joka on 550 milj. mk vuosina 1990-91 ja 500 milj. mk vuosina 1992-94. Mikäli määräraha ylitetään, luetaan ylimenevästä osasta 50 % maatalouden saamaksi tuloksi.

Ohjaustoimiin on viime vuosina käytetty vuosittain 300-500 milj. mk (ks. jäljempänä luku 12). Kesannoinnin takia summa nousi vuonna 1990 noin 816 milj. markkaan. Maatalous on osittain itse rahoittanut kesannointia siten, että liikaa maksettuja markkinointimaksuja ei ole palautettu täysimääräisesti takaisin maataloudelle. Tästä on sovittu erikseen tuloneuvottelujen yhteydessä.

Tuottajahintojen *poikkeaminen tavoitehinnoista* otettiin edellisen lain aikana huomioon täydellisesti hintaratkaisussa. Nyt lakia on muutettu niin, että poikkeama otetaan huomioon vain siltä osalta kuin hinnat poikkeavat keskimäärin tavoitehinnoista enemmän kuin yhden prosentin. Tämä merkitsee noin 170 milj. markan suuruista poikkeamaa, joka ei vaikuta mitenkään seuraavan vuoden ratkaisuun.

11. Erikoisaiheita

11.1. Maatalouden ympäristökysymykset

Maatalouden aiheuttamiin ympäristöongelmiin on ryhdytty kiinnittämään yhä enenevää huomiota Suomessa. Fosforikuormituksen lisääntyminen ja vesistöjen rehevöityminen on todettu ongelmaksi ja maataloutta pidetään teollisuuden ja asutuksen ohella merkittävänä päästölähteenä. Myös typpilannoitteet vaikuttavat vesistöjen rehevöitymiseen. Voimaperäisestä lannoituksesta peräisin olevat ravinteet ovat paikoin aiheuttaneet happikatoa merenlahdissa.

Maatalouden vesistökuormituksen kasvuun on ilmeisesti vaikuttanut erikoistuminen ja jatkuva viljanviljely, jonka johdosta maa on paikoin tiivistynyt haitallisesti ja maan rakenne huonontunut. Huuhtoumat ovat sen takia lisääntyneet.

Pohjavesien pilaantuminen on paikoin todettu ongelmalliseksi myös Suomessa varsinkin maaseudun yksityisten kaivojen osalta. Myös säilörehun puristeneste sekä eläinten lannassa olevat mikrobit (esim. salmonella) voivat saastuttaa vesistöjä tai kaivoja.

Karjasuojista ja lantaloista sekä lannan levityksen yhteydessä haihtuu huomattava määrä ammoniakkia. Ammoniakkikaasu palaa maahan happamana sateena ja vaikuttaa maaperään. Liikenteestä peräisin olevat typpikaasut nostavat ilman otsonipitoisuutta, minkä on mm. Ruotsissa todettu alentavan kevätvehnän satoa. Suomessa on myös ryhdytty tutkimaan asiaa.

Maaseutumaisema on nousemassa huomion kohteeksi. Maataloutta on pidetty Suomessa tärkeänä kulttuurimaiseman ylläpitäjänä, ja sen takia maatalouden harjoittamista kaikkialla maassa halutaan tukea. Nykyaikainen maatalousteknologia aiheuttaa ekologisia ongelmia. Kasvinsuojeluaineiden käyttö, salaojitus ja niittyjen häviäminen ovat aiheuttaneet monien kasvilajien katoamisen ja eräiden lintulajien populaatioiden vähenemisen.

Ympäristöongelmat keskittyvät veteen ja maaperään. Suomalainen ruoka sen sijaan on puhdasta. Raskasmetallitkaan eivät ole suuri ongel-

ma. Hyvän raaka-aineen takia lannoitteissa on suhteellisen vähän kadmiumia. Muita kadmiumlähteitä ovat atmosfäärinen laskeuma ja puhdistamoliete, jonka käyttöön maatalous suhtautuu torjuvasti. Elintarvikkeiden sisältämät kasvinsuojeluaineiden jäämät ovat varsin vähäiset. Kasvinsuojeluaineiden kokonaistehoa-aineiden kilomäärissä on sitä paitsi tapahtunut lievää laskua kuten muualla Euroopassakin.

Ympäristöongelmia pyritään ratkaisemaan monin eri tavoin. Fosforilannoitusta ollaan vähentämässä vapaaehtoista tietä alentamalla lannoitteiden fosforisisältöä ja muuttamalla lannoitussuosituksia fosforin osalta, mutta myös verottamalla, sillä vuoden 1990 alusta tuli voimaan fosforivero, joka oli vuoden alusta 50 penniä ja vuoden puolivälistä yksi markka fosforikiloa kohti. Vuonna 1991 tämä vero on 1.50 mk kilolta.

Fosforin huuhtoutumista vesistöihin pyritään estämään myös suojakaistoilla ja viherkesannoilla, joista maksetaan erityiskorvausta.

Typpilannoitteiden käyttöä rajoitetaan epäsuorasti, sillä lannoiteveroa on kerätty maataloudelta ylituotannon viennin ja kesannoinnin rahoittamiseen. Päätaavoite on tosin ollut tuotannon rajoittaminen, eikä pohjaviesien nitraattipitoisuuden lisäys ole vielä aiheuttanut erityistoumia.

Maataloustuottajat ovat oma-aloitteisesti ryhtyneet kiinnittämään huomiota ympäristötekijöihin. Maataloustuottajain keskusjärjestö on hyväksynyt ympäristöpoliittisen ohjelman. Se antaa yleisiä ohjeita sellaisista viljely- ja muista tuotantotekniikoista, joilla voidaan vähentää mm. lannoitteiden, lannan, kasvinsuojeluaineiden ja muiden ympäristöä rasittavien tekijöiden aiheuttamia ongelmia. Myös maatalouden neuvontajärjestöt ovat vahvistaneet ympäristöneuvontaansa.

11.2. Viime vuoden keskustelua

Viime vuoden keskusteluaiheita olivat maatalouden ylituotanto, GATT ja ETA-neuvottelut sekä ruoan hinta. Ylituotannon lisääntyminen aiheutti jälleen paineita maataloutta kohtaan. Paineita aiheutti myös GATT-neuvottelujen

kiihtyminen vuoden loppua kohti mentäessä. ETA-neuvottelut koskettivat myös maataloutta, vaikka maatalouden olikin määrä jäädä neuvottelujen ulkopuolelle.

Ylituotannon lisääntyminen tuli vaikeaan aikaan. Usean vuoden ajan maidontuotanto oli alentunut lupaavasti, mutta se oli seurausta huonoista sadoista vuosina 1987 ja 1988. Kun vuosina 1989 ja 1990 saatiin erittäin hyvät sadot, tuotannon kasvulle oli hyvät mahdollisuudet ilman että varsinaisesti pyrittiin siihen. Mutta toisaalta on todettava, että tuotannonrajoituksia löysättiin. Maitokiintiötä väljennettiin ja sianlihantuotantoon myönnettiin lisää uusia sikapaikkoja.

GATT-neuvottelutarjouksen tekeminen oli vaikeaa Suomelle. Pelkona on, että neuvotteluissa vaadittu tuen vähentäminen eli asiallisesti tuottajahintatason alentaminen voi nopeasti pienentää viljelijöiden tuloja. Suoran tuen avulla voidaan tosin tulotavoite hoitaa, mutta valtion menot uhkaavat nousta nopeasti.

Suomen tarjouksessa luvattiin alentaa vientitukea 60 % vuoteen 1996 mennessä. Lisäksi lupauduttiin muihin toimiin, joiden ansiosta sisäinen tuki alenisi reaalisesti 20-30 % ja rajasuoja 5-10 %.

Suomi toimi yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa, mutta ongelmana oli, että Ruotsi muutti radikaalisti maatalouspolitiikkaansa. Ruotsi purki sisäistä säätelyään siten, että jäljelle jäi vain rajasuoja, mutta vientituki poistettiin. Se tarkoittaa sitä, että kotimarkkinat määrittävät tasapainohinnan, jolla kotimaankauppaa käydään. Vapaaseen ulkomaankauppaan Ruotsikaan ei vielä mennyt, vaan rajasuojan takia kotimainen hintataso voi vielä olla huomattavasti yli maailmanmarkkinahinnan. Tosin Ruotsi oli valmis alentamaan tukeaan huomattavasti GATT-neuvotteluissa.

Tätä kirjoitettaessa GATT-neuvottelut eivät ole vielä päättyneet. Suomen maataloudella on siten vielä aikaa miettiä, miten sopeutua kansainvälisiin paineisiin.

ETA-neuvottelujen lähtökohtana oli, että elintarviketeollisuus kuuluisi sopimukseen siten, että jalosteiden kauppa olisi vapaata, mutta raaka-aineen hinta tasattaisiin rajalla EY:n halvimman

maan ja Suomen hinnan mukaan. Suomen elintarviketeollisuus joutuisi tällöin kovaan euroopalaiseen kilpailuun ja voisi menettää markkinoitaan. Maatalouden perustuotannon ei pitänyt olla mukana ETA-neuvotteluissa. Viime vaiheessa EY halusi kuitenkin lisätä neuvotteluihin myös perustuotannon, johon sovellettaisiin samaa periaatetta kuin jalosteisiin, jolloin kauppa olisi vapaata, mutta hinta tasattaisiin rajalla. Nämä neuvottelut ovat tätä kirjoitettaessa vielä kesken.

Ruoan hintakeskustelu jatkui koko vuoden. Arvostelu kohdistui maatalouden lisäksi myös muihin elintarviketekijän osiin eli elintarviketeollisuuteen ja erityisesti vähittäiskauppaan. Julkisuudessa esillä ollut informaatio on vähitellen monipuolistunut, ja hintaeroja aiheuttavia syitä on pohdiskeltu tarkemmin. Pelkien absoluuttisten hintaerojen tilalle on tuotu myös muita vertailuja.

Suomen hintataso on kaiken kaikkiaan hyvin korkea. Suomen marka on ehkä yliarvostettu, mistä seuraa, että bruttokansantuotteella mitattuna maamme on eräs maailman rikkaimmista maista. Samalla on kuitenkin hintatasommekin korkea, joten todellinen tulotasomme ei ole niin korkea kuin pelkät luvut osoittavat. Tällä selittyy osittain elintarvikkeiden korkeat hinnat. Sääolot ovat epäedulliset maataloudelle. Hintojen alentamiseen ei ole kovin suuria mahdollisuuksia maataloudessa eikä myöskään jalostuksessa tai kaupassa. Suomi on pieni maa, minkä takia suurtuotannon etuja ei päästä hyödyntämään yhtä hyvin kuin suurissa teollisuusmaissa.

Mitään suuria muutoksia Suomen maatalouspolitiikassa ei ole vielä tapahtunut, vaikka paineet ovat kasvaneet. Suurimman huolen maatalouspolitiikan tekijöille aiheuttavat sitoumukset GATT:ssa. Maataloudelle maksettavaa tukea ei saa nostaa vuoden 1989 tasosta. Se merkitsee tiukasti tulkittuna sitä, ettei tuottajahintatasoa saa nostaa, ellei tuotanto vastaavasti alene. Ongelma tuli vastaan vuoden 1990 hintaratkaisua tehtäessä. Se ratkaistiin suoran tuen käyttöön otolla. Tulokehitystä voitaneen hoitaa suoran tuen turvin, mutta sekin johtaa pian suuriin valtion budjettimenoihin, jotka ovat niin poliitti-

sesti kuin valtiontaloudellisesti vaikeita hoitaa.

GATT- ja ETA-neuvotteluihin liittynyt spekulointi ja yleensä kriittinen suhtautuminen ja kirjoittelu masensivat viljelijöitä melkoisesti viime vuonna. Myös pakollinen tuotannonrajoittaminen (pakkokesannointi vuonna 1991) aiheutti suuttumusta varsinkin pienten tilojen viljelijöiden keskuudessa. Heille se merkitsee tulojen laskua, vaikka kesannoinnista maksettava korvaus sitä hieman lievittääkin.

Maatalouden lainsäädäntöä uusittiin voimakkaasti vuonna 1990. Tärkein on ennen muuta maaseutuelinkeinolaki, joka korvaa maatilalain. Tuotannonohjauslaki uusittiin myös, mutta sen sisältö ei muuttunut oleellisesti.

12. Tuotantopolitiikkaa

Tuotantopolitiikan tehtäviin kuuluu määrittää tuotantotavoitteet ja ohjata tuotantoa niin, että tavoite saavutetaan. Tuotantotavoitteiden voi katsoa muodostuvan maataloustulolaeissa säädettyjen tuotanto- ja vientikattojen avulla (ks. taulukko 16). Maatalous 2000 -komitean suositus oli, että pitkällä aikavälillä tuotanto tulisi saada vastaamaan kulutusta, joskin jonkin asteinen ylituotanto sallittaneen kausivaihtelujen takia. Tätä 100 %:n omavaraisuutta voitaneen pitää tuotantotavoitteena, johon julkinen valta pyrkii.

Valtion vastuu ylituotannon viennin kustannuksista alenee asteittain. Niinpä valtio vastaa vuonna 1991 naudanlihan vientikustannuksista 90 prosenttisesti 4 milj. kiloon saakka, sen jälkeen seuraavasta 3 milj. kilon vientikustannuksista 50 prosenttisesti. Mikäli vienti ylittää 7 milj. kiloa, maatalous saa yli menevästä viennistä vain maailmanmarkkinahinnan. Vientikatot alenevat taulukon 16 mukaisesti vuoteen 1994 mennessä.

Maitotuotteiden vientikustannuksista valtio vastaa vuonna 1991 täysin, mikäli meijeriin toimitettu maitomäärä ei ylitä 2 280 milj. litraa. Sen jälkeen valtion osuus on 90 % vientikustannuksista 2 375 milj. litraan saakka ja sen ylittävältä määrältä 50 % kustannuksista 2 525

Taulukko 16. Maidon tuotantomäärät (milj. litraa) ja lihan, kananmunien ja viljan vientimäärät (milj. kg), joihin saakka valtio vastaa 100, 90 tai 50 prosenttisesti vientikustannuksista vuosina 1990-1994.

	%	1990	1991	1992	1993	1994
Maito ¹	100	2300	2280	2260	2240	2220
	90	2400	2375	2350	2325	2300
	50	2550	2525	2500	2475	2450
Naudan- liha	90	5	4	4	4	3
	50	8	7	6	6	5
Sian- liha	90	7	6	6	5	5
	50	12	11	10	9	9
Kanan- munat	90	8	7	6	5	4
	50	12	11	10	9	8
Vilja	90	515	490	465	440	415
	50	715	690	665	640	615

¹Maataloustuottajat vastaavat joka tapauksessa kolmen miljoonan voikilon vientikustannuksista.

milj. litraan saakka, jonka jälkeen maatalous saa vain maailmanmarkkinahinnan viennistä. Tosin maatalous joutuu vastaamaan kolmen miljoonan voikilon viennistä joka tapauksessa.

Samanlaista menettelyä sovelletaan myös si-anlihaan, kananmuniin ja viljaan. Teollisuuden ja muiden elinkeinojen käyttämä non-food vilja, jota toimitetaan maailmanmarkkinahintaan, lasketaan mukaan vientiin.

Maataloudelle tulee vientikustannusta siis joka tapauksessa pienistäkin vientimääristä. Marginaalierien viennin ollessa kyseessä 10 %:n vientikustannusosuus ei välttämättä aiheuta taloudellisia tappioita. Kun osuus nousee 50 %:iin, "sakko" on jo niin suuri, ettei maatalouden kannata ylittää ko. rajaa.

Vientikustannusmaksuja voidaan periä korkeintaan 13 % kunkin vuoden maataloustulosta. Yli menevä osa jää valtion vastuulle.

Maatalouden vientikustannusvastuuta vähennetään maitotuotteiden, lihan ja viljan tuontimaksujen määrällä. Ajoittain voidaan nimittäin joutua tuomaan mm. lihaa kausivaihtelujen takia ja myös siitä syystä, että eräiden ruhon osien

kysyntä on suurempi kuin mihin kotimainen tuotanto riittää. Vastaavasti joudutaan viemään osa tuotannosta ulkomaille. Viljaa joudutaan myös tuomaan mm. teollisuuden erikoistarpeisiin.

Tuotantokatot ylittyivät aikaisemmin erityisesti maidon, naudanlihan ja kananmunien osalta. Maatalouden vientivastuu kasvoi jatkuvasti tuotantokattojen ja maailmanmarkkinahintojen alentuessa. Tilanne korjaantui huomattavasti vuosina 1988 ja 1989, jolloin maatalouden ei tarvinnut lainkaan vastata ylituotannon vientikustannuksista. Erityisesti viljan vienti jäi huomattavasti alle vientikatton molempina vuosina. Uuden maataloustulolain mukaan vientikatot alenivat. Kun viljasato oli hyvä vuosina 1989 ja 1990, maatalouden vientivastuu kasvoi hyvin voimakkaasti vuonna 1990.

Tuotantopoliittisista keinoista ovat etusijalla olleet tuotannonrajoitustoimet. Tuotantoa voitaisiin ohjata hintaratkaisulla, mutta koska maataloustuloratkaisu on johtanut yleensä hintojen korotuksiin, reaali hinnat ovat pysyneet ennallaan, eikä hintojen avulla ole voitu ainakaan

Taulukko 17. Tuotanto- ja vientikattojen ylitykset ja alitukset sekä maatalouden osuus vientikustannuksista vuosina 1985-90.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
Meijerimaito, milj.l.	78.0	93.0	-6.0	-130.0	-85.0	48.0
Sianliha, milj.kg	3.8	-3.7	4.3	-2.8	3.0	13.8
Naudanliha, “	10.3	10.3	10.0	0.5	-4.0	1.1
Kananmunat, “	20.1	13.1	10.7	8.6	10.0	9.4
Leipävilja, “	-	-	-	-100.0	-100.0	-
Rehuvilja, “	-	169.9	-230.0	-510.0	-68.0	-
Vientikust., milj. mk	482	602	274	0	0	791

¹⁾ Arvio tuotanto- ja vientikaton ylityksestä (maatalouden täysi vientivastuu).

vähentää tuotantoa. Pikemminkin on niin, että tuotannon lisäämispaineet ovat kasvaneet.

Toisaalta hintasuhteita on ollut vaikea muuttaa maatalouden sisäisten tekijöiden takia. Kaikki tuotantosuunnat haluavat vähintään yhtä suuren hintojen korotuksen kuin toiset. Tämän takia tuotannon kehitystä on jouduttu ohjaamaan pääasiassa tuotannonrajoitustoimilla.

Tuotantoa rajoitetaan sekä pakollisilla että vapaaehtoisilla menetelmillä. Pakollisia tuotannonrajoitustoimia ovat maidon ja kananmunien kaksihintajärjestelmät, maatalousyritysten perustamislupajärjestelmä ja pellonraivauksen rajoittaminen.

Vapaaehtoisia järjestelmiä varten säädettiin vuonna 1983 puitelaki (laki maataloustuotannon ohjauksesta ja tasapainottamisesta). Sen perusteella hallitus voi vuosittain päättää erilaisista toimenpiteistä tuotannon rajoittamiseksi. Lakia jatkettiin viime vuonna vuoden 1994 loppuun saakka. Sen perusteella valtioneuvosto tekee päätöksiä erilaisista rajoitustoimenpiteistä. Se antaa hallitukselle entistä paremmat mahdollisuudet ohjata tuotantoa joustavasti kunkin hetkisen tilanteen mukaan. Tavallisesti viljelijä on voinut saada korvausta vain yhdestä toimenpiteestä. Nyt tämä vaatimus poistettiin, joten esim. maidontuotannon vähentämissopimuksen teon jälkeen voi aloittaa itseuudistuvan naudanlihan tuotannon, jota tuetaan valtion varoin.

Käytössä olivat vuonna 1990 mm. seuraavat ohjaustoimenpiteet:

- maataloustuotannon
- maidontuotannon
- kananmunantuotannon vähentämissopimukset sekä
- kesannoimissopimukset
- peltojen metsittämisen tukeminen

Tuotannon rajoittaminen kohdistui viime vuonna koko maatalouteen. Kesannointi oli vuoden 1990 alkupuolen tärkein rajoittamistoimi. Aivan vuoden lopussa tehtiin runsaasti maidon ja kananmunien tuotannon vähentämissopimuksia. Jonkin verran tehtiin myös maataloustuotannon vähentämissopimuksia nuorten tuottajien kanssa. Nämä sopimukset koskivat siirtymistä maataloudesta metsätalouteen tai maaseutuelinkeinoihin.

Edellisiltä vuosilta on voimassa maidontuotannon vähentämissopimuksia ja eräitä muita tuotannon vähentämissopimuksia.

Myös monet muut toimenpiteet vaikuttavat tuotantoon. Tuotantoyksiköiden perustamisen luvanvaraisuus on eräs tärkeimpiä keinoja säädellä tuotantoa. Ylituotannon viennin rahoittamiseksi perittävillä vientikustannus- ja markkinoimismaksuilla sekä lannoite- ja rehuveroilla on markkinointivastuun kattamisen lisäksi myös tuotantoa rajoittava vaikutus. Tuotannonrajoittamiseen pyritään myös pellonraivausmaksulla, joka on lopettanut pellonraivauksen lähes kokonaan.

Eräänä keinona rajoittaa tuotantoa voidaan vielä mainita eläkkeellä olevia maataloustuottajia koskevat toimenpiteet. Eläkkeelle siirtymistä on pyritty nopeuttamaan parantamalla eläkkeitä sekä poistamalla eläkeikäisiltä pinta-alalisät ja maidon lisähinta vuoden 1988 alusta sekä kananmunien lisähinta heinäkuun alusta 1988. Eläkkeelle siirtyminen ja tuotannosta luopuminen on kytketty kiinteämmin toisiinsa. Eläkeläisten kanssa on tehty viljelemättömyyssitoumuksia.

Tuotantoa pyritään myös jossain määrin tukemaan. Naudan- ja lampaanlihan tuotantoa tuetaan lisähinnan avulla. Myös muuta tuotantotukea on olemassa (ks. luku 12.8).

Tuotannonohjaamistoimia on siis hyvin suuri määrä ja ne hallitsevat käytännön maatalouspolitiikkaa. Seuraavassa on lyhyesti tarkasteltu näitä toimenpiteitä.

12.1. Tuotannon rajoitus

Maataloustuotannon vähentämiseksi on voitu tehdä sopimuksia, jotka kohdistuvat joko tilan koko tuotantoon tai kotieläintuotantoon tai vain yhteen tuotteeseen kuten maitoon.

Maataloustuotannon vähentämissopimukset koskevat koko tilan tuotantoa ja niitä on tehty vuodesta 1977 alkaen. Uusia sopimuksia tehtiin vuonna 1990 noin 335 kpl. Etusijalla olivat sellaiset alle 55-vuotiaat viljelijät, joilla oli edellytyksiä suuntautua metsätalouteen tai pienimuotoiseen elinkeinotoimintaan. Sopimukset ovat 10-vuotisia. Aiemmin voitiin tehdä sopimuksia myös iäkkäämpien viljelijöiden kanssa.

Metsätalouteen tai maaseutuelinkeinoihin suuntautuva tila saa viisi vuotta tuloihin sidottua korvausta ja toiset viisi vuotta ns. peruskorvausta, joka on 12 000 mk vuodessa. Metsätalustilalla tuli sopimusta solmittaessa olla vähintään 150 kiintokuutiometrin puuntuotos vuodessa. Näiden tilojen peltojen metsitystä tuettiin maksamalla metsityspalkkio kaksinkertaisena. Uuteen tuotantoon suuntautuminen on kuitenkin vapaaehtoista.

Pellon metsityksen tavoitteeksi on asetettu 10 000 ha vuodessa. Viime vuonna päästiin noin

7 000 hehtaariin. Peltohehtaarin metsityksestä maksettiin alueesta riippuen 6 000 - 9 000 mk. Pellon metsittämisen osalta lakia muutettiin viime vuonna niin, että palkkion saamisen erityisedellytykset poistettiin.

Kotieläintalouden vähentämissopimus on rajoitetumpi kuin yllä mainittu koko tuotantoa koskeva sopimus. Se oli käytössä vuonna 1984. Järjestelmään liittymisen ehtona oli luopuminen kaikista ylituotantoa aiheuttavista kotieläimistä viideksi vuodeksi.

Maidontuotannon vähentämissopimuksia (maitobonuksia) on tehty vuosina 1988-90. Vuonna 1988 viljelijällä oli kaksi vaihtoehtoa luopua maidontuotannosta: a) lopettaa tuotanto viideksi vuodeksi tai b) lopettaa tuotanto kokonaan eli luopua maidon tuotantokiintiöstä. Korvaus oli määräaikaisessa sopimuksessa 90 p/l ja lopullisessa luopumisessa 120 p/l, yli 65-vuotiaille kuitenkin vain 75 p/l. Korvaus sai olla enintään 80 000 mk vuodessa. Korvausta maksetaan kummassakin tapauksessa 5 vuotta.

Vuonna 1991 halutaan maidontuotantoa alentaa vähintään 300 milj. litraa. Tätä varten tehdään jälleen vuonna 1991 5-vuotisia tuotannon vähentämissopimuksia. Korvausta maksetaan kolmelta vuodelta. Korvaus on porrastettu tilan maitomäärän mukaan siten, että alle 50 000 litran tuotannosta maksetaan 100 p/l, tämän ylitävältä määrältä 90 000 litraan saakka 70 p/l ja ylittävältä osalta 40 p/l. Tavoitteena on näin saada järjestelmän piiriin pieniä tuottajia. Tilalle voi jättää lehmiä omaan käyttöön tai emolehmiä naudanlihantuotantoon tai viedä maasta. Hakemuksia sai jättää jo vuoden 1990 joulukuussa. Alustavien tietojen mukaan tavoitetta ei saavuteta. Jos tavoite saavutettaisiin, tuotanto putoaisi aika lähelle kotimaista kulutusta. Voirasvaa jää kuitenkin vielä vientiin.

Sianlihan tuotanto ylittää tavoitteen, mutta varsinaisia *tuotannon vähentämissopimuksia* ei ole tehty vuoden 1983 jälkeen, jolloin tehdyt sopimukset ovat jo päättyneet. Tuotantoa vähentävä vaikutus on hinnoittelun porrastamisella. Yli 76 kilon teuraiden tuottajahinta on nimittäin 40 p/kg alempi kuin ko. rajaa kevyempien teuraiden.

Vuonna 1987 tehtiin 5-vuotisia *kananmunan-*

tuotannon vähentämissopimuksia. Korvaus oli 70 mk/kana 1 000 kanaan saakka ja sen jälkeen 60 mk/kana. Jos sopimuksentekijä sitoutui luopumaan tuotanto-oikeudestaan lopullisesti, korvaus oli 30 mk/kana korkeampi. Näin valtio osti tuotantokiintiötä viljelijöiltä. Vuoden 1987 sopimusten piiriin tuli noin 6 milj. kiloa kananmunia. Vuonna 1989 tehtiin jälleen näitä sopimuksia. Sopimukset koskivat noin 700 000 kanaa.

Vuonna 1990 tehostettiin kananmunan tuotannon vähentämistä nostamalla korvaus 150 markkaan kanalta. Vähentämissopimukset ovat 5-vuotisia. Uusi tapa vähentää tuotantoa vuonna 1991 on tuotantotauko. Tuottaja saa kananmunista lisähinnan vain, jos hän pitää tuotantotaukojen välissä vähintään kymmenen viikon tuotantotauon. Alle 20 viikon ikäisiä kanoja saa kasvattaa tämän tauon aikana. Tuotannon arvelaan vähenevän noin 7 milj. kg.

Kananmunantuotantoa on pyritty supistamaan myös rajoittamalla haudontoja. Sitä varten on annettu yleismääräyksiä haudottavien kananpoikasten määrästä. Vuoden 1990 haudonnat saivat olla edellisvuoden tasolla. Hautomojen laajentaminen ja perustaminen on ollut viime vuosina kiellettyä.

Uuden pellon raivaaminen on tehty käytännössä kannattamattomaksi pellonraivausmaksulla, joka on 30 000 mk hehtaarilta uudelta pellolta. Raivauslakia lievennettiin hieman vuoden 1990 alusta alkaen.

Maatalouden ylituotantotilannetta ryhdyttiin jo vuoden 1986 elokuussa hoitamaan myös eläkejärjestelyin. *Luopumiseläkejärjestelmää* uudistettiin siten, että viljelijä saattoi sitoutua pitämään pellot viljelemättöminä kuuden vuoden ajan. Aiemmin ko. eläkkeen saanti edellytti peltojen myymistä tai metsittämistä. Järjestelmän piirissä oli vuoden 1990 lopussa noin 70 000 ha peltoa.

12.2. Kesannointi

Voimaperäinen kesannointi aloitettiin vuonna 1989 ja sitä jatkettiin myös viime vuonna. Viljelijä voi tehdä joko yksi- tai kolmivuotisen kesannointisopimuksen valtion kanssa. Kesannoi-

tavan alan tuli olla vähintään 15 % tilan peltoalasta ja vähintään 2 ha.

Sopimuksia tehtiin 25 600 kpl ja kesannointiala oli yhteensä 175 000 ha. Kun muuta kesantoa oli 16 900 ha, tuotannosta oli pois 191 900 ha eli 8 % koko peltoalasta. Tavallisesti kesantoala on ollut pari prosenttia koko peltoalasta. Kolmivuotisen kesannon tuli olla viherkesantoa. Koko sopimuslata näitä oli 60 000 ha. Korvauksia maksettiin 383 milj. mk.

Kesannoinnilla on ilman muuta merkittävä vaikutus kasvintuotantoon, vaikka samalla voi käydä niin, että muun pellon käyttö tehostuu. Lannoitteiden kokonaisuuynti kasvoi jälleen jonkin verran viime vuonna.

Kesannointipalkkiot oli porrastettu alueittain. Peruspalkkio oli Etelä-Suomen 2 770 markasta Lapin maatalouspiiriin 1 380 markkaan hehtaarilta. Palkkiota korotettiin 10 %, jos pelto oli erittäin hyvätuottoista.

Ympäristösyistä suosittiin erityisesti viherkesannointia, koska huuhtoutumat ovat silloin avokesannointia pienemmät. Sopimukset olivat tällöin kolmivuotisia ja niistä maksetaan 300 mk/ha lisäkorvaus.

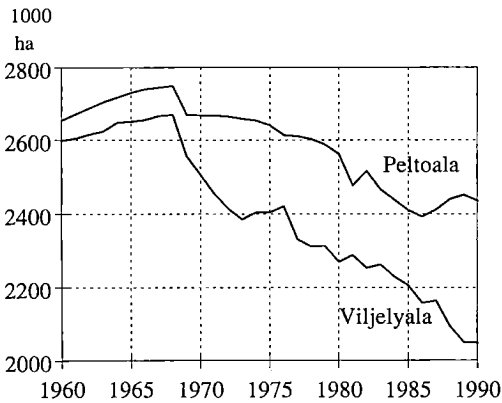
Vuonna 1991 kesannointi halutaan nostaa 350 000 - 400 000 hehtaariin. Viljelijän on kesannoitava 15 % peltoalastaan. Siitä maksetaan ns. peruskorvausta 1 000 - 1 300 markkaa hehtaarilta. Palkkiota alennetaan 200 mk/ha, jos pelto on heikkolaatuista tai on avo-ojissa. Mikäli kesantoala on yli 20 mutta enintään 30 % peltoalasta, veloitteen (15 %) yli menevältä osalta maksetaan lisäkorvausta 500 - 1 300 mk/ha. Suuremmasta kesantoalasta saa vain peruskorvauksen.

Mikäli viljelijä ei kesannoi, joutuu hän mak samaan vientikustannusmaksua 1 000 mk/ha koko peltoalasta. Kesannoinnista vapautuvat alle kolmen hehtaarin tilat ja ne tilat, joiden nurmi-ala on vähintään 90 % peltoalasta.

Kesannointi on näin ollen käytännössä pakollista. Kesannoinnilla arvioidaan säästettävän vientikustannuksia noin 1 400 milj. mk. Valtion kustannukset kesannoinnista ovat noin 350 milj. mk.

Kesannoinnin lisäksi viljelijä voi osallistua muihin tuotannonsupistamisjärjestelmiin.

Kuvio 10. Pelto- ja viljelyala vuosina 1970-90.

12.3. Tuotannonrajoitustoimien kustannus ja vaikutus

Tuotannonrajoitustoimiin käytettävistä määrärahoista on säädetty maataloustulolaissa. Vuonna 1990 niihin oli ko. laissa osoitettu 550 milj. mk. Laki määrää edelleen, että jos tämä määrä ei riitä, maatalous joutuu itse maksamaan puolet lisäyksestä. Vuonna 1990 tuotannon ohjaukseen käytettiin yhteensä 812 milj. mk. LUEL-viljelymättömyyssiin käytettiin lisäksi varoja noin 180 milj. mk ja emolehmäsopimukseen 30 milj. mk.

Taulukossa 18 (sivu 38) on arvio kaikkien tuotannonrajoitustoimien vaikutuksesta vuonna 1990. Mikäli sopimuksissa oleva tuotantomäärä olisi jouduttu viemään, olisi sen vientikustannus ollut noin 2 mrd. mk, josta pääosa olisi ollut valtion osuutta. Näin laskien valtion kannatti käyttää mainittuja keinoja. Tämä laskelma kuitenkin ilmeisesti yliarvioi vaikutusta, koska osa tuotannon supistumisesta olisi tapahtunut ilman mitään kompensaatiotakin.

12.4. Vientikustannusmaksut

Maatalouden vientikustannusvastuu kasvoi huomattavasti viime vuonna. Vientikustannusmaksuja perittiin seuraavasti:

- Lannoitevero oli 5 p/kg 1.1.-31.5, 15 p/kg

- 1.6.-31.12. ja 20 p/kg alkaen 1.1.1991. Fosforiveroa perittiin 1 mk/fosforikilo alkaen 18.6.1990. Sitä ei kuitenkaan lasketa vientikustannusmaksuksi, vaan se on puhtas ympäristövero. Se nousee 16.6.1991 alkaen 1.50 markkaan fosforikilolta.

- Viljan osalta ryhdyttiin perimään vientikustannusmaksuja vuoden 1990 sadosta seuraavasti: 10 p/kg ohralta ja kauralta ja 20 p/kg rukiilta ja vehnältä. Vuoden 1991 sadon osalta rukiin vientikustannusmaksu on 80 p/kg ja vehnän 50 p/kg.

- Sianlihan osalta ryhdyttiin keräämään vientikustannusmaksua 20 p/kg yli 76 kilon teurailta 1.7.1990. Vuoden 1991 alusta maksu on 20 p/kg alle 76 kilon teurailta ja 60 p/kg yli 76 kilon teurailta.

- Valkuaisrehuveroa kannettiin 1.30 mk/kg 1.1.-18.5. ja 1.60 mk/kg 19.5.-31.12. raakavalkuaisesta, ei kuitenkaan viljan valkuaisesta. Kunkin rehuseoksen vero määräytyy valkuaisisällön mukaan. Veroa ei kanneta rehuista, joiden raakavalkuaispitoisuus on alle 19 %. Vuoden 1991 alusta tämä vero on 1.60 mk/kg raakavalkuaisesta ja rasvasta (5 prosentin rasvapitoisuuden ylittävältä osalta).

- Maidon ylituotannon vientikustannusten peittämiseksi ruvettiin vuonna 1990 perimään "rasvasakkoa", joka oli 0.8 penniä rasvakymmenykseltä maidon 3.7 prosentin rasvapitoisuuden ylittävältä osalta. Tämä maksu on yhtä suuri kuin rasvasta maksettava hinta, joten rasvan osalta ei makseta lainkaan rasvapitoisuuden ylittäessä 3.7 %. Voin viennin kattamiseksi perittiin 4 p/l koko vuoden 1990 ajan. Tämä maksu poistui vuoden 1991 alussa.

- Suurten sikaloiden ja kanaloiden pitäjät joutuvat maksamaan markkinoimismaksua, jos maksun perusteena oleva tulo ylittää sikatalouden osalta 1.5 milj. mk ja kanatalouden osalta 0.65 milj. mk (vuodesta 1989 alkaen). Jos maatalousyrittäjällä on tuloa sekä sika- että kanataloudesta ja jos vähemmän tuloa tuottavan tuotantos suunnan tulot ovat vähintään 50 000, määrätään markkinoimismaksu molempien tuotantosuntien yhteenlasketun tulon perusteella. Tulorajan ylittävä yrityskoko on noin 570 sikapaikan sikala ja 3 800 kana paikan kanala.

Taulukko 18. Maataloustuotannon ohjaustoimien laajuus vuoden 1990 lopussa, 1000 kpl, korvaukset milj. mk.

	Voimassa olevia sopim.	Peltoa	Lehmiä	Emolehmiä	Kanoja	Sikoja	Korvaukset
Maataloustuotannon väh. sop.	3.0	25.0	13.6		22.0	3.6	96
Maidontuotannon väh. sop.	4.1		37.0				185
Kananmunantuotannon väh. sop.	1.6				1280.0		105
Kesannoimissopimukset	26.1	175.0					383
Naudanlihan tuotantosop.	1.1			18.0			30
Viherheinä	0.13						2
Yhteensä	36.66	208.3	50.6	18.0	1302.0	3.6	816
LUEL-sitoumukset	7.0	70.0					
Vastaava tuotanto	viljaa	maitoa	naudanlihaa	kananmunia	sianlihaa		
milj. kg	850	250	3	22	5		

Kuten taulukosta 19 käy ilmi, vientikustannusmaksujen kertymä poikkeaa lopullisesta maatalouden osuudesta. Tase voidaan tehdä vasta vuoden päätyttyä. Ylitykset tai alitukset otetaan kuitenkin huomioon seuraavan vuoden laskelmassa. Niinpä lopullinen laskelma osoitti maataloudelta kerätyn liikaa 82 milj. mk vuonna 1989.

Vuonna 1990 kerättiin puolestaan liian vähän, sillä laskelma osoittaa vajausta olevan 41 milj. mk, vaikka maataloudelta kerättiinkin 671 milj. mk erilaisina maksuina ja veroina.

Vuonna 1991 maataloudelta kerätään arvon mukaan vientikustannusten peittämiseen ja tasapainottamistoimiin noin 1041 milj. mk. Varsinainen vientikustannusvastuu on arvioitu olevan 704 milj. mk. Tässä laskelmassa ei ole mukana fosforiveroa, jonka tuotoksi arvioidaan noin 80 milj. mk vuonna 1991.

12.5. Maidon kaksihintajärjestelmä

Maidon kaksihintajärjestelmä tuli voimaan vuoden 1985 alussa. Kullekin tilalle asetettiin kiintiö, jonka suuruus määrytyi vuosien 1981/82 ja 1982/83 meijerimaidon tuotantomäärien mukaan (niistä suurimman mukaan). Kukin vuoden 1985 alussa maitoa tuottanut tila voi kuitenkin tuottaa vapaasti 30 000 litraan saakka vuodessa. Vapaa-kiintiön suuruus nousi 40 000 litraan vuoden 1990 alussa. Kiintiöitä ei voida ostaa eikä myydä.

Mikäli tilan meijeriin lähettämä maitomäärä ylittää kiintiön, yli menevältä osalta peritään kiintiömaksua, jonka suuruus oli viime vuonna 2.05 mk litralta. Periaatteena on, että kiintiön yli menevältä osalta tilalle maksetaan vain maailmanmarkkinahinta. Kiintiön ylitykset ovat olleet vuosittain yhteensä vain noin 10 milj. litraa.

Vuoden 1988 alusta tuli käytäntöön meijeri-kohtainen kiintiöinti. Meijeri joutuu maksamaan

kiintiömaksua 50 p/l siltä osalta maitoa, jolla meijeriin tullut maitomäärä ylittää vuoden 1986 maitomäärän. Tarkoituksena on välttää vapaa-kiintiöiden hyväksikäyttö sekä yleensä meijereiden pyrkimykset maidontuotannon lisäämiseen liiketaloudellisista syistä.

Kiintiöinti jähmettää rakennekehityksen, koska yrityskoon kasvuun ei ole mahdollisuutta. Tuotostason noustessa on jopa jouduttu vähentämään lypsylehmiä, jolloin navetan käyttö on jäänyt vajaaksi. Kun maidontuotanto aleni vuonna 1989 alle tuotantokaton, päätettiin väljentää kiintiöjärjestelmää. Kiintiömaksu oli vuonna 1990 porrastettu niin, että kiintiön ylityksen ollessa alle 10 000 litraa kiintiömaksu oli vain 50 p/l nousten sen jälkeen täyteen määrään 205 p/l.

Järjestelmää joustavoitettiin viime vuonna edelleen siten, että maidontuotannon lopettaneiden tuotannosta saatiin 90 % jakaa tuotantoa jatkaville. Etusijalla olivat nuoret ja keskituotosta lisänneet viljelijät. Lisäksi luonnonmukaisesta tuotannosta sopimuksen tehnyt sai hakemuksesta luvan aloittaa maidontuotannon. Tuotanto sai olla korkeintaan vapaakiintiön eli 40 000 litran suuruinen.

Vuonna 1991 ei tulla jakamaan lisäkiintiöitä lainkaan. Tuotantoa halutaan vähentää, joten ei ole järkevää lisätä sitä toisaalla. Kiintiöjärjestelmää luotaessa syntyneiden kohtuuttomuuksien katsotaan jo poistuneen.

Maidontuotanto on täysin valtiovallan säätelemää. Sitä valvotaan kolminkertaisella kiintiöinnillä. Ylinnä on koko tuotantoa koskeva katto, meijereillä on omat kiintiönsä ja kaikkein tehokkaimpana rajoituskeinona on tilakohtainen kiintiöinti.

12.6. Kanamunantuotannon kaksihintajärjestelmä

Vuoden 1986 alusta tuli voimaan kanamunantuotannon kiintiöjärjestelmä. Kullekin kanamunantuottajalle määrättiin tuotantokiintiö, joksi tuli suurin vuosien 1982, 1983 tai 1984 myyntimäärästä. Erityisistä syistä kiintiölle saattoi saada muutoksen.

Taulukko 19. Vientikustannusmaksut vuosina 1988-90, milj. mk.

	1988	1989 ^e	1990 ^e
Maito	-	-	62
Kiintiömaksu	25	20	135
Sianliha	2	0	11
Lannoitevero	46	58	135
Rehuseosvero	12	0	
Valkuaisvero	50	0	196
Lisätyt markkinomismaksut	15	15	10
Vilja	-	-	122
Yhteensä	150	93	671
Siirtymä edell. vuodelta	86	152	82
Maatalouden osuus ¹⁾	63	194	791
Muut			3
Siirtyy seur. vuodelle	173	51	-41

¹⁾ käytetty myös tuotannon ohjaukseen
Lähde: Maa- ja metsätalousministeriö.
e ennakko

Tuotannon sääteily perustuu järjestelmässä lisähintaan, jota maksettiin vuonna 1990 tuotannosta riippuen seuraavasti:

Oulun ja Lapin läänissä	Lisähinta mk/kg		
1000 kg	1.1.90	1.4.90	1.10.90
0 - 10	3.35	3.74	3.94
10 - 100	2.50	2.89	3.09
Muualla maassa			
1000 kg			
0 - 10	2.95	3.34	3.54
10 - 100	2.50	2.89	3.09

Tuottajalle maksetaan tavoitehinta ja kiintiön osalta lisähinta. Mikäli kiintiö on alle 10 000 kg, kananmunan tuottaja saa täyden lisähinnan koko kiintiön osalta. Jos sen sijaan kiintiö on yli 10 000 kg, lisähintaa saa vain 90 %:iin saakka yli 10 000 kg ylimenevältä osalta ja tuotannon ollessa yli 100 000 kg saadaan vain alennettu tavoitehinta. Lisähinnan maksatus tapahtuu pääasiassa pakkaamojen kautta. Se voi tapahtua myös maatalouslautakunnan kautta, jolloin se on yli 10 000 kilon menevältä osalta 2.64 mk/kg.

Vuonna 1991 lisähintaan oikeuttava määrä pienenee. Sitä maksetaan enintään 80 prosentille tuotantokiintiöstä ja 50 000 kiloa ylittävältä kiintiön osalta vain 70 prosentille kiintiöstä. Lisähintaa maksetaan vain 80 000:een kiloon saakka.

Hintaporrastuksen takia kananmunien tuotanto onkin laskenut jatkuvasti, mutta siihen ovat vaikuttaneet myös tuotannon vähentämissopimukset. Ylijäämän arvioidaan putoavan lähes puoleen nykyisestä 20 milj. kilosta vuonna 1991.

12.7. Perustamislupajärjestelmä

Tuotantoyksiköiden perustamisen säätely perustui alunperin tavoitteeseen estää teollisuusmaisen maatalouden syntyminen. Tuotanto haluttiin säilyttää viljelijöiden omistuksessa. Yrityksen perustamisen ehtona on, että viljelijä asuu tilalla ja että yrityksen koko ei ylitä annettuja rajoja.

Luvanvaraisuudesta on muodostunut vähitellen tehokas tapa ehkäistä tuotannon laajentaminen. Kotieläintuotantoa ei voi ryhtyä harjoittamaan tai entistä yritystä laajentamaan ilman viranomaisten lupaa. Laki kotieläintuotannon ohjaamisesta uusittiin vuoden 1991 alusta ja se on voimassa vuoden 1994 loppuun. Se on pääosin sama kuin aikaisempi laki.

Ilman maaseutupiirin lupaa ei saa aloittaa naudanlihan tuotantoa, jos muita nautaeläimiä on enemmän kuin 30, sianlihan tuotantoa, jos lihasikoja on yli 25, kananmunan tuotantoa, jos kanoja on enemmän kuin 100 ja siipikarjanlihan

tuotantoa, jos siipikarjaeläimiä on enemmän kuin 1 000.

Maitokiintiöiden takia maidontuotannossa ei ole näitä rajoituksia, koska ko. laki säätelee erikseen maidontuotantoa. Emolehmiin perustuvaa naudanlihan tuotantoa ei myöskään säädellä. Päin vastoin sitä tuetaan erityisellä emolehmpalkkiolla.

Lupaa ei saa myöntää yrityksille, joilla on nautaeläimiä enemmän kuin 120, sikoja enemmän kuin 400, kanoja enemmän kuin 4 000 ja broilereita enemmän kuin 30 000. Lupa voidaan myöntää maatilalle vain yhtä kotieläinyritystä varten.

Luvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että tilalta voidaan saada kaksi kolmasosaa rehun tarpeesta. Jos yrityksen koko on suurempi kuin 60 nautaeläintä, 200 sikaa tai 1 000 kanaa, rehuomavaraisuuden on oltava vähintään kolme neljäsosaa. Broilerikanaloilta vaaditaan 1/5 rehuomavaraisuus.

Lupien myöntäminen rajoitetaan toistaiseksi vain sukupolvenvaihdoksiin ja erityisistä syistä myös muulloin yrittäjän vaihtuessa.

Vuosina 1989 ja 1990 lupajärjestelmää kevennettiin siten, että alle 20 emakon sikalat vapautettiin lupamenettelystä. Tarkoituksena oli helpottaa vallinnutta porsaspulaa. Tästä menettelystä luovuttiin vuoden 1990 lopussa.

Kanaloita voitiin perustaa tai laajentaa vain poikkeustapauksissa ja nautakarjaryrityksiäkin vain eräillä alueilla maan pohjois- ja itäosissa. Luvan saamisen ehtona oli omistajan vaihdos, ja tuotanto sai jatkua enintään entisessä laajuudessa. Naudanlihan tuotantoedellytyksiä helpotettiin siten, että emolehmiä ei enää otettu huomioon rehuomavaraisuutta laskettaessa.

12.8 Tuotannon tukeminen

Tuotantopolitiikka on maassamme pääasiassa tuotannonrajoittamista. On olemassa kuitenkin eräitä toimia, jotka tähtäävät tuotannon lisäämiseen. Tärkein niistä on naudanlihan tuotantotuki, jonka avulla pyritään nostamaan teuraspainoja.

Tämä katsottiin tarpeelliseksi 1970-luvun puolivälissä, jotta kotimaista naudanlihaa olisi

riittävästi.

Tuotantotuki toteutetaan siten, että naudanlihalle maksetaan lisähintaa teuraspainon ylittäessä annetut rajat. Yli 190 kilon teuraille (yli 140 kilon hiehoille) maksetaan lisähintaa liitetaulukon 7 alaviitteen mukaan.

Varsinaista pihvikarjan pitoa tuetaan maksamalla ns. emolehmäpalkkiota. Sen suuruus oli 1 700 mk/lehmä vuonna 1990. Järjestelmän piirissä oli noin 18 000 lehmää.

Lampaanlihalle maksetaan myös ylimääräistä tuotantopalkkiota. Suoranaista viljan tuotantotukea ei ole olemassa. Rukiin ja rehuviljan tuotantoa tuetaan kuitenkin erityisellä tukialueilla. Rukiin tuotantopalkkio oli 30 p/kg ja rehuviljan tuotantopalkkio 220 mk/ha.

Luonnonmukaista viljelyä ryhdyttiin tukemaan vuonna 1990. Ns. luomutuki on 2 800 mk/ha. Luonnonmukaiseen tuotantoon voi siirtyä kolmen vuoden aikana, jolloin saa mainittua tukea. Myös aikaisemmin luonnonmukaista viljelyä harjoittaneet voivat saada tätä tukea. Viljelijä sitoutuu harjoittamaan luonnonmukaista viljelyä vähintään kolme vuotta viimeisen palkkiovuoden jälkeen. Vuonna 1990 tehtiin uusia sopimuksia 642 viljelijän kanssa 8 300 hehtaaria. Tätä menettelyä jatketaan edelleen vuonna 1991.

13. Maatalouden tuki

13.1. Tuki yleensä

Maatalouden tuella tarkoitetaan tavallisesti valtion budjetin kautta maksettavaa tukea. Se on seurausta pääasiassa maatalouden hintajärjestelmästä, joka takaa viljelijöille sovitun hintatason tuotantokattojen määrittämälle tuotantomäärälle. Sen suuruus oli vuonna 1989 noin 9 mrd. mk (taulukko 20).

Osa hintatuesta aiheutuu maatalouden sisäisestä tulontasausjärjestelmästä, hintapoliittisesta tuesta, johon kuuluvat mm. pinta-alalisät, alue-tuki sekä maidon ja lihan lisähinta ja joka toteutetaan budjetin kautta (ks. luku 13.2). Taulukossa 20 oleva muu maataloustuotannon tuki muodostuu monesta erästä, joiden mukana on myös

porotalous ja kalastus.

Jossain määrin on myös hintajärjestelmän ulkopuolista tukea. Kehittämisrahaston kautta myönnettävät investointituki ja rakennekehityksen rahoitustuki ovat tällaista tukea (ks. luku 14). Valtio tukee myös maatalouden neuvontaa ja jalostustyötä budjettivaroin.

Sokerin ja öljykasvien kohdalla tasoitetaan kotimaisen ja ulkomaisen hintatason eroja erityisillä tuontimaksuilla ja valmisteveroilla, joiden takia budjetissa näkyy myös tukimaksuja elintarvikkeille. Tätä tukea oli 735 milj. mk vuonna 1989. Suurin osa tästä palautuu valtiolle tuontimaksuina ja kuluttajien maksamina valmisteveroina.

Tavoitehintatason toteuttamiseksi valtio joutuu maksamaan vientipalkkioita ja hinnanero-korvauksia, jotta ylituotannon vienti ei alentaisi viljelijöiden saamaa tuottajahintaa. Vientituki aleni huomattavasti vuonna 1988, mutta palasi viime vuonna aikaisemmalle tasolle syksyyn 1989 ajoittuneen viljan viennin takia. Laskennallisista syistä liikevaihtoeron palautus vientituotteiden osalta näkyy myös viennin tukemisenä.

Maatalouden tuki voidaan määrittää myös laavammin viljelijän saaman hinnan ja maailmanmarkkinahinnan välisenä erona. Tätä määritelmää on soveltanut mm. OECD selvittäessään eri maiden maatalouden saamaa tukea.

OECD:n tutkimuksessa käytetään tuen mittana PSE-mittaria (producer subsidy equivalent, tuottajatuki), joka lasketaan karkeasti sanottuna tuottajahinnan ja maailmanmarkkinahinnan välisenä erotuksena. Tuottajan saamaan hintaan lasketaan periaatteessa kaikki maataloudelle maksettu tuki kuten hinta- ja vientituki, tuotantoavustukset, investointituki, tutkimus- ja neuvontakulut, jne. Tämä menettely on katsottu tarpeelliseksi, jotta kaikki mahdollinen piilotukikin tulisi mukaan laskelmaan.

OECD:n laskema tuki muodostuu hyvin suureksi, koska se lasketaan lähtien maailmanmarkkinahinnoista, jotka ovat matalat. Tuki on hyvin herkkä markkinoilla esiintyvälle häiriöille, ennen muuta ylitarjonnalle. Eräät näin määritetyt maailmanmarkkinahinnat (kuten kulutusmaidon hinta) ovat ilmeisesti selvästi aliarvioituja.

13.2. Hintapoliittinen tuki

Hintapoliittinen tuki on keskeinen hintajärjestelmäämme liittyvä tukimuoto. Hintapoliittisen tuen suuruudesta päätetään maataloustuloneuvottelujen yhteydessä. Korotustarpeesta siirretään nimittäin osa hintapoliittiseen tukeen. Hintapoliittisella tuella tasoitetaan maatalouden sisäisiä tuloeroja, mutta se toimi myös inflaation hidastamiskeinona 1970-luvun puolivälissä, jolloin osa maidon hinnan korotuksesta siirrettiin ns. maidon lisähintana budjetin kautta maksettavaksi.

Hintapoliittisen tuen tärkeimmät erät ovat alueittain ja tilakoon mukaan maksettava tuki, lihan tuotantotuki sekä maidon, lihan ja kananmunien lisähinta. Viimeisimmässä maataloustuloratkaisussa hintapoliittiseen tukeen varattiin yhteensä 3 144.4 milj. mk, josta aluetukea oli 636.6 milj. mk, pinta-alalisiä 955.44 milj. mk, maidon, lihan ja kananmunien lisähintaa ja suoraa tukea 1 552.4 milj. mk.

Wiljelmäkoon mukainen tuki (ns. *pinta-alalisiä*) on sidottu tilan pinta-alaan ja kotieläinten määrään eli ns. jakoyksikköihin (1 hehtaari on yksi jakoyksikkö, samoin 1 lypsylehmä, lihotussika 0.2 jakoyksikköä, jne.). Suurimmillaan tuki on 7-8 hehtaarin tiloilla. Vuosittain vahvistetaan maksu jakoyksikköä kohti. Se on ollut porrastettuna viljelijän ja puolison yhteenlasketujen tulojen ja alueen mukaan.

Maksuperusteet muuttuivat oleellisesti vuonna 1989, jolloin pinta-alaliset tulivat verollisiksi. Tämä muutos liittyi yleiseen verouudistukseen, jossa pyrittiin yksinkertaistamaan verotusta ja karsimaan erilaisia verohelpotuksia. Kun sen seurauksena verotus olisi kiristynyt, tuloveroasteikkoja kevennettiin. Kun pinta-alaliset tulivat verotettaviksi, niihin kohdistuu marginaaliverotus, joka on pienituloisillakin lähes 50 %. Jotta pinta-alalisten todellinen arvo ei olisi alentunut näin voimakkaasti, nostettiin niitä vuoden 1989 maataloustuloneuvottelujen yhteydessä kaikkiaan 52.4 %. Tätä lisäystä ei katsottu maataloustulon lisäykseksi, mitä se ei olekaan verotuksen takia.

Pinta-alalisen maksamista varten maa on jaettu viiteen alueeseen, joista kaksi on Etelä-Suo-

Taulukko 20. Maatalouden tuki, milj. mk.

	1987	1988	1989 ^a
Maataloustuotanto	3 245	5 085	4 886
- hintapol. tuki	2 043	2 021	2 990
- rakennnetuki	822	939	989
- muut	380	2 125	908
Elintarvikeet	1 178	805	735
- hintatuki	1 127	726	661
- muut	51	79	74
Markkinointi	3 845	2 855	3 338
- vientituki	2 347	1 566	2 403
- liikevaihtovero	652	469	492
- jalostevienti	838	788	393
Muut	9	31	50
Yhteensä, brutto	8 267	8 744	8 959
Yhteensä, netto¹⁾	7 031	7 534	7 784

¹⁾Nettomenot on laskettu vähentämällä bruttomenoista valtion kantamat vero- ja maksutulot.

Lähde: Taloudellinen katsaus 1991

messä ja kolme Pohjois-Suomessa. Se on lisäksi porrastettu tulojen mukaan. Alle 35-vuotiaat tuottajat saavat pinta-alalisen 40 %:lla korotettuna, mikäli heidän tulonsa jäävät alle 77 500 markan (taulukko 21). Pinta-alalisiä pitää hakea viljelijän kotikunnan maatalouslautakunnalta.

Viimeaikaisessa maatalouspoliittisessa keskustelussa on suora tulotuki tuotu voimakkaasti esiin eräänä keinona hoitaa viljelijöiden tulotasovaatimuksia, jos maataloustuotteiden ulkomaankaupan suojasta luovutaan. Suoran tulotuen tulisi olla neutraali tuotannon suhteen. Sen ei saisi lainkaan lisätä tuotantoa. Suomen käyttämä pinta-alalisiä täyttää tämän vaatimuksen. Se jopa voi vähentää tuotantoa minimitulorajansa takia. Ei ole ollut syytä lisätä tuotantoa, jos sen takia olisi menetetty edullinen verovapaa pinta-alalisiä.

Aluetukea maksetaan maidon ja lihan tuottajille tuotantoavustuksena tuoteyksikköä kohti. Tätä varten maa on jaettu kaikkiaan 8 alueeseen, joille kullekin on erikseen määrätty

maidon ja lihan tuotantoavustus. Aluetuella on huomattava merkitys Pohjois-Suomen viljelijöille, sillä esim. maidon aluetuki on Oulun läänissä 16.5-32.0 p/l. Aivan maan pohjoisimmissa osissa maidon aluetuki oli 69 p/l, sianlihan tuki 85 p/kg ja naudanlihan tuki 9.60 mk/kg. Tällä tuella on pystytty tasoittamaan tuloeroja hyvin paljon. Arvioiden mukaan tuet ovat noin 3/4 maataloustulosta maan pohjoisosissa.

Kotieläinten lukumäärän perusteella maksetaan avustusta (yhdistetty "häntäraha" ja ostorehun hinnanalennuskorvaus) maan pohjoisosassa ja saaristossa. Avustusta maksetaan alueittain porrastettuna 140-1 725 mk kotieläinyksikköä kohti. Avustus on kaksinkertainen tukialueen eteläisimmissä osissa viiden ensimmäisen lypsylehmän osalta ja kolminkertainen maan pohjoisosissa kuuden ensimmäisen lypsylehmän osalta.

Maidon lisähintaa ruvettiin maksamaan vuonna 1974 inflaation hidastamiseksi. Aluksi se oli tasasuuruinen, mutta myöhemmin sitä on porrastettu maitomäärän mukaan (ks. liitetaulukko 7), joten siitä on tullut maatalouden sisäinen tulojakoväline. Hintaporrastusta muutettiin viime vuonna.

Yli 65-vuotiaat eivät saa enää hintalisää. *Eläkeläisten* toivotaan yleensä luopuvan maataloudesta. Tällöin voi osa pelloista jäädä pois viljelyksestä, mikä vähentää ylituotantoa. Yli 65-vuotiaat eivät myöskään saa enää pinta-alalisää. Nämä kaksi mainittua seikkaa ovat lisänneet halukkuutta siirtyä eläkkeelle, mitä toisaalta tukee luopumiseläkejärjestelmien parantuminen.

14. Maatalouden rakenteen kehittäminen

Maatilat tarvitsevat kehittyäkseen investointeja (rakennuksiin ja koneisiin) ja perusparannuksia (salaojitusta) sekä tilojen tai maa-alueiden yhdistämistä. Rahoitus tapahtuu sekä yksityisesti että valtion tukemana. Vuonna 1977 voimaan tullut maatilalaki on antanut yleispuitteet valtion tukemalle maatilojen kehittämiselle. Tämä laki uudistettiin viime vuonna ja se tuli voimaan

Taulukko 21. Pinta-alalisät jakoyksikköä kohti vuonna 1990.

Tuloluokka	Etelä-Suomi		Pohjois-Suomi		
	I	II	I	II	III
Alle 77 500	1120	1232	1344	1456	1680
77501-87 000	896	986	1075	1165	1344
87001-96000	728	801	874	946	1092
96001-105500	504	554	605	655	756
105501-115000	336	369	403	437	504
alle35-vuotiaat	1568	1725	1881	2038	2352

vuoden 1991 alussa. Laki on nyt nimeltään *maaseutuelinkeinolaki*.

Uuden lain tarkoituksena on luoda yhtenäinen lainsäädäntö maatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen edistämiseksi. Siihen on yhdistetty edellinen maatilalaki, laki maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä, nuorille viljelijöille tarkoitettujen käynnistysavustukset, laki varastojen korkotukilainoista ja osa valtioneuvoston ja kauppa- ja teollisuusministeriön maksamasta pienyritystuesta.

Maataloustuotannon rationalisointi ja alentuminen vähentävät maaseudun asutusta ja uhkaavat autioittaa sitä. Sen tähden on pyritty kehittämään yleensä maaseutuelinkeinoja. Uuden lain tarkoituksena on tehdä tämä avustustoiminta yhtenäiseksi. Maaseutuelinkeinolain pohjalta avustetaan kuitenkin vain perustuotantoa ja siihen läheisesti liittyvää yritystoimintaa.

Maatilalain mukaiset tukitoimet säilyvät uudessa laissa lähes entisellään. Edellytyksenä tuen saantiin on tilan kannattavuus. Valmistelun yhteydessä on tullut esille tavoite tukea vain todella kannattavia tiloja, jolloin heikkotuottoisimmat tilat jäävät vaille tukea. Täten voidaan ilmeisesti parantaa tilarakennetta ja nostaa keskimääräistä tilakokoa.

Valtio tukee maatalouden investointeja antamalla halpakorkoisia lainoja ja suoranaisia avustuksia maatilatalouden kehittämisrahaston

kautta. Sen pääoma muodostuu valtion vuosittain tekemistä siirroista rahastoon sekä lainojen koroista ja takaisin maksuista. Rahaston lainapääoma oli vuoden 1989 lopussa 7.1 mrd. mk.

Oleellinen osa uutta lakia on korkotason sitominen 4-7 prosenttiin alueesta riippuen. Korkotukilainojen korkotuen osuus on 50 % luottolaitoksen korosta.

Kehittämisrahastoon siirrettiin vuoden 1990 aikana budjettivaroja yhteensä 180 milj. mk. Tämä summa on alentunut huomattavasti viime vuosina. Lainanantomahdollisuudet eivät ole kuitenkaan oleellisesti vähentyneet. Korkotuloja ja lainojen lyhennyksiä arvioitiin tulleen vuoden aikana 808 milj. mk. Edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat lukuun ottaen käytettävissä oli yhteensä 1 120 milj. mk. Tästä käytettiin maatilalainoihin 753 milj. mk, maanostoihin 120 milj. mk ja loput mm. avustuksiin ja palkkioihin viljelijöille, poro- ja luontaistalouden harjoittajien lainoihin ja avustuksiin sekä maaseutuelinkeinolain mukaisiin lainoihin.

Lisäksi oli käytettävissä 274 milj. mk suoria budjettivaroja maatilalain mukaisten lainojen korkotukeen, minkä avulla voitiin alentaa yksityisiltä pankkilaitoksilta saatujen lainojen korkoja samalle tasolle kehittämisrahaston korkotason kanssa. Uusia korkotukilainoja myönnettiin noin 900 milj. mk. Kehittämisrahaston lainat ovat painottuneet pääasiassa kehitysalueille.

Investointitukijärjestelmään kuuluu myös ns. *käynnistystuki* Nuoret, alle 35-vuotiaat viljelijät voivat saada valtion apua ryhtyessään viljelemään hankkimaansa maatilaa. Avustuksen määrä on vuonna 1991 enintään 65 500 mk. Sitä voi käyttää mm. koneiden ja laitteiden tai esim. lannoitteiden oston.

Starttirahojen myöntämiseen oli käytettävissä yhteensä 115 milj. mk. Vuonna 1991 myöntövaltuus nousee 135 milj. markkaan.

Koska maataloustuotantoa ei voida lisätä, on ryhdytty tukemaan muita maaseutuelinkeinoja. Tämä on tapahtunut sekä maatalouden kehittämisrahaston että suoraan budjetin varoista. Tukea on annettu maatalouden yhteyteen perustettavaa, viljelijöiden harjoittamaa yritystoimintaa varten. Rahoitusta saavat yritykset, joita hoidetaan joko oman perheen työllä tai joihin on

palkattu enintään 2-3 vuosityöpaikkaa vastavasti ulkopuolista työvoimaa. Tärkeimpiä tuetuja toimialaryhmiä ovat olleet pienteollisuusyritykset ja erilaiset työliikkeet (33 % hankkeista), puutarha-, kasvihuone- ja muu erikoisviljely (22 %), maatilalomailu-, hevostalous ja muuhun vapaa-ajan toimintaan liittyvät yritykset (19 %) sekä kalanviljely, mehiläistenhoito ja muu alkutuotanto (15 %).

Maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan tukemiseen myönnettiin vuonna 1990 avustuksia noin 110 milj. mk, korkotukilainoja pankkien varoista 47 milj. mk ja valtion lainoja maatalouden kehittämisrahaston varoista 94.8 milj. mk.

15. Sosiaalipolitiikkaa

Viljelijä on sekä yrittäjä että työntekijä. Yleiset työntekijää koskevat sosiaalipoliittiset lait eivät koske häntä, minkä takia on kehitetty omaa viljelijäväestön sosiaalilainsäädäntöä. Siitä on päätetty tavallisimmin maataloustuloneuvottelujen yhteydessä. Vastuu sosiaaliturvan kustannuksista jakautuu valtion ja viljelijöiden kesken. Tärkeimmät lait koskevat eläketurvaa, sairaus- ja tapaturmakorvausta, vuosilomaa ja sijaisapua.

Maatalousyrittäjien työeläke (MYEL) on lakisääteinen ja verrattavissa muiden sektoreiden työeläkkeisiin. Viljelijä maksaa vakuutusmaksua MYEL-työtulonsa perusteella, joka muodostuu pääasiassa tilan pinta-alan mukaan. MYEL-vakuutetuilla on oikeus mm. vanhuus-, varhennettuun vanhuus-, osa-aika-, työkyvyttömyys-, työttömyys- sekä yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Eläkkeen suuruus määräytyy viljelijän maksamien vakuutusmaksujen perusteella. Valtio osallistuu viljelijöiden eläkkeiden rahoitukseen. Koska vakuutettujen lukumäärä on vähentynyt ja eläkkeitä saavien määrä on kasvanut, valtion osuus MYEL-eläkemenoista on nykyisin noin 80 prosenttia.

Sukupolvenvaihdoseläke täydentää varsinaista eläkelakia. Sen tarkoituksena on pääasiassa edistää maatalousyrittäjien keski-ikänsä alentamista ja saada ammatin piiriin ammattitaitoisia vil-

viljelijöitä. Tilan siirtymistä perillisten haltuun aiennetaan tällä vuodesta 1974 voimassa olleella eläkelailalla, jota uusittiin vuoden 1991 alusta. Sopimuksia on tehty vuosittain 1 500 - 2 000. Viljelmät ovat olleet peltoalaltaan vajaat 20 ha:n suuruisia.

Sulkupolvenvaihdoseläkettä voi saada 55 vuotta täyttänyt viljelijä. Sopimus voidaan tehdä jo 50 vuoden iässä, joskin eläkettä voi saada vasta 55 vuotiaana (ns. uinuva eläkeoikeus). Eläkkeen saannin ehtona on edelleen, että tilan toiminnan katsotaan olevan kannattavaa. Eläkkeen suuruus määräytyy käytännössä samoin kuin työkyvyttömyyseläke ja siihen sovelletaan samoja määräyksiä kuin muihinkin varhaiseläkkeisiin. Kauppahinta vaikuttaa myös eläkkeen suuruuteen. Tällä pyritään estämään kauppahintojen nousua ja saamaan ne vastaamaan tilan tuottoarvoa.

Myös vuonna 1974 voimaan tulleen *luopumiseläkelain* tavoitteena on ollut maatalouden rakenteen parantaminen ja maataloustuotannon supistaminen, sillä eläkkeen saannin ehtona on tuotannon lopettaminen. Luopumistapoja on useita. Viime vuosina on suosituimmaksi tullut viljelemättömyyssopimuksen tekeminen pellon metsitys- tai myyntisopimusten jäädessä vähäisemmiksi.

Luopumissopimuksen voi tehdä 55 vuotta täyttänyt viljelijä, mutta luopujan puoliso tai naisleski voivat saada eläkkeen jo 45 vuotiaana. Luopumiseläkkeen voi saada myös muiden eläkkeiden esim. vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen rinnalle. Lain voimassaoloaikana luopumissopimuksissa on tehty yli 15 000 tilalla.

Viljelijä saa sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä korvausta *sairausvakuutuslain* mukaan omavastuuajan jälkeen. Omavastuuajaksi on työkyvyttömyyden alkamispäivä ja seitsemän sitä seuraavaa arkipäivää. Vuoden 1991 alusta tuli voimaan laki, jonka perusteella korvausta maksetaan myös omavastuuajalta.

Vuonna 1982 tuli voimaan maatalousyrittäjien *tapaturmavakuutuslaki* (MaTa). MaTa-vakuutus liitetään automaattisesti MYEL-vakuutukseen. Vakuutetuilla on oikeus tapaturman ja ammattitautien seurauksena kulukorvauksiin, päivärahaan ja eläkkeisiin. Lakisääteisesti va-

kuutetuilta peritään vakuutusmaksu. Vakuutusmaksu määrätään siten, että viljelijät maksavat puolet lisäturvan kustannuksista. Viljelijöiden maksama osuus otetaan huomioon maataloustulolaskelmassa maatalouden kustannuksena (57.7 milj. mk keväällä 1990). Valtio rahoittaa toisen puolen lisäturvasta ja perusturvan rahoituksesta vastaa pääasiassa Kansaneläkelaitos. - Lakia uudistettiin vuoden 1991 alussa korvauksen perusteena olevan vuosityöansion osalta siten, että vuosityöansiona pidettäisiin maatalousyrittäjien eläkelain mukaista tuloa työvahingon sattumushetkellä.

Vuonna 1988 sovittiin *ryhmähenkivakuutuksen* toteuttamisesta viljelijäväestölle. Se parantaa omaisten toimeentuloturva edunjähtäjän kuollessa.

Kotieläintaloutta harjoittavat viljelijät voivat saada *vuosilomaa* 22 päivää. Kunnan velvollisuus on järjestää viljelijälle lomittaja loman ajaksi. Valtio hoitaa järjestelmän rahoituksen. Maatalous osallistuu kuitenkin kustannusten kattamiseen siten, että osa kustannuksista otetaan huomioon maataloustuloneuvotteluissa maatalouden saamana tulona.

Viljelijä voi saada *sijaisapua* mm. sairauden, tapaturman, kuntoutuksen, asevelvollisuuden tai synnytyksen takia. Äitiysloman aikaista sijaisapua pidennettiin viime vuoden maataloustuloneuvotteluissa 320 päivään vuoden 1991 alusta. Viljelijältä peritään sijaisavusta maksu, joka määräytyy hänen tulojensa perusteella. Maksut otetaan huomioon maatalouden kustannuksena maataloustulolaskelmassa (25.0 milj. mk keväällä 1990). Valtio maksaa pääosan sijaisavun kustannuksista, mutta maataloudelta peritään niistä osa maataloustuloratkaisun yhteydessä.

Karjataloustyö ei salli viikonlopun pitämistä samalla tavalla kuin muissa ammattiteissa, joten työviikko on seitsemänpäiväinen. *Viikkovapaajärjestelmä* on tarkoitettu vapauttamaan viljelijä jatkuvasta työsidonnaisuudesta. Viljelijä voi saada viikkovapaata enintään 12 päivää vuodessa. Viikkovapaapäiviä voi pitää joko erikseen tai yhdessä korkeintaan viisi päivää kuukaudessa. Viikkovapaa on viljelijälle maksullinen ja maksu määräytyy hänen kotieläinmääränsä

mukaan. Viljelijöiden maksut otetaan huomioon maataloustulolaskelmassa kustannuksena (12.3 milj. mk keväällä 1990). Osa valtion maksamista korvauksista luetaan puolestaan maatalouden saamaksi tuloksi. Vain noin 20 prosenttia viikokovapaaseen oikeutetuista viljelijöistä on käyttänyt palveluja hyväkseen.

Viljelijöiden *työterveyshuoltokokeilu* aloitettiin vuonna 1980. Työterveyshuolto on ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa ja siihen kuuluvat työpaikkaselvitykset ja terveystarkastukset. Viljelijä maksaa 40 prosenttia terveystarkastuksesta aiheutuvista kustannuksista ja Kansaneläkelaitos ja valtio vastaavat lopuista.

IV YHTEENVETO

Viime vuosi oli epävarmuuden aikaa maataloudessa. GATT- ja ETA-neuvottelut jatkuivat koko vuoden, mutta päätöstä ei syntynyt kummallakaan foorumilla. Maatalous oli koko ajan puolustuskannalla, sillä molemmat neuvottelut johtavat ilmeisesti maatalouden tuen alenemiseen. Tosin suoralla tuella voitaneen osittain hoitaa todennäköinen tulotason heikkeneminen. Suomi on ollut halukas vähentämään vientituokeaan, mutta rajasuojan madaltamista on vastustettu, koska se johtaa helposti tuonin lisääntymiseen ja maataloustuotannon alenemiseen.

Ulkoiset paineet maataloutta kohtaan eivät ole kuitenkaan poistuneet, sillä GATT-neuvottelut jatkuvat vielä. Ongelmia aiheuttaa myös integroitumisesta EY:hyn. Maatalouden tuontisuoja jouduttaneen alentamaan, mikäli EFTA-maiden ja EY:n välinen sopimus syntyy. Kriittikki elintarvikkeiden korkeaa hintatasoa vastaan jatkui myös. Erityisesti ylituotannon kasvu aiheutti keskustelua.

Varsinaisen maataloustuotannon osalta vuosi oli hyvä. Viljelty pinta-ala oli lähes sama kuin edellisellä vuonna. Kesän sää oli suotuisa maataloudelle huolimatta alkukesän kuivuudesta. Niinpä kesän 1990 sato oli kaikkien aikojen suurin. Koko sato oli 5 944 milj. ry ja hehtaarisato 3 142 ry. Rehuviljasato oli 3 425 milj. kg. Lähes kaikkien kasvien hehtaarisadot olivat suuremmat kuin koskaan ennen.

Kotieläintuotanto kasvoi hieman viime vuonna. Meijeriin tullut maitomäärä oli 2 598 milj. litraa eli 2 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Sianlihan tuotanto kasvoi 5 % ja vientikatto ylittyi 14 milj. kilolla. Naudanlihan tuotanto kasvoi

myös noin 5 %.

Maataloustuotteiden kulutus on pysynyt suurin piirtein ennallaan. Tosin lihan kulutus nousi hieman, mutta tuotannon lisääntyminen merkitsi viennin kasvua. Vientisubventiota jouduttiin lisäämään myös siitä syystä, että maailmanmarkkinahinnat olivat laskussa.

Uusi maataloustulolaki astui voimaan viime vuonna. Suurin merkitys sillä oli maatalouden vientivastuuseen, sillä tuotantokatot alenivat. Maatalouden vientikustannusosuus nousi lähes 800 milj. markkaan. Muutos oli huomattava, sillä vuonna 1989 tuotantokatot eivät ylittyneet lainkaan.

Maatalouden vientivastuuta katettiin monilla maksuilla, joista tärkeimpiä olivat lannoite- ja rehuverot sekä maidon, sianlihan ja viljan markkinoimismaksut. Niitä kertyi yhteensä noin 670 milj. mk. Maataloutta rasitti lisäksi fosforivero, joka jäänee puhtaaksi ympäristöveroksi. Vuonna 1991 vientivastuu tulee olemaan vähintään yhtä suuri kuin viime vuonna.

Huolimatta suurista vientikustannusmaksuista maataloustulo kasvoi viime vuonna alustavan arvion mukaan 21 %. Tuotannon määrä kasvoi hyvän viljasadon ja kotieläintuotannon kasvun myötä. Tuotantopanosten käyttö sen sijaan laski hieman.

Tuotannonrajoitustoimia tehostettiin viime vuonna. Kesannointia jatkettiin samalla tavalla kuin vuonna 1989, mutta kesantoala jäi hieman alle tavoitteen. Kun satotaso oli hyvä, viljan ylituotanto yllätti kaikki arviot ja viljan vientikustannusmaksu jouduttiin säätämään takautuvasti markkinoinnin hoitamiseksi.

Maataloutta halutaan sopeuttaa kiristyvään markkinatilanteeseen. Tuotantoa rajoitetaan lakisääteisellä kesannoinnilla, jonka mukaan jokainen tila joutuu kesannoimaan 15 % viljelyalastaan vuonna 1991 tai muutoin sen on maksettava 1000 markan vientikustannusmaksu jokaisesta peltohehtaarista. Vapaaehtoisia maidon ja kananmunien tuotannon vähentämistoimia tehostettiin vuoden vaihteessa. Erityisesti maidontuotantoa halutaan alentaa 10-12 %.

Mielialat maataloudessa ovat olleet pessimis-

tiset kansainvälisten paineiden takia. Ylituotannon rajoittaminen on myös aiheuttanut mielipahaa ja ärtymystä viljelijöiden keskuudessa. Julkinen valta joutunut tasapainottelemaan kansainvälisten paineiden ja viljelijöiden etujen kanssa ja on yleisesti ottaen luvannut säilyttää kotimaista kulutusta vastaavan maataloustuotannon. Voi kuitenkin olla, että kansainväliset neuvottelutulokset tulevat säätelemään Suomenkin maatalouspolitiikkaa tulevaisuudessa.

Lähteitä:

*Maataloustilastolliset kuukausikatsaukset, Maatilahallitus
Tilastokatsauksia, Tilastokeskus
Tilastollinen vuosikirja 1989
Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tilastot
Taloudellinen katsaus 1991, Valtiovarainministeriö
Pellervo-Seuran Markkinatutkimuslaitoksen tilastot
Maatalous 2000. Komiteanmietintö 1987:24.
Suomen säädöskokoelma*

Liitetaulukko 1. Maataloustuotteiden tuottajahintaindeksi ja maatalouden tuotantopanosten hintaindeksi alaindekseineen (1970=100).

	Tuottaja-hinta-indeksi	Tuotantopanosten hintaindeksi			Rakennuskustannus-indeksi
		Yhteensä	Tarvike-hinta-indeksi	Kone- ja kalustokustannus indeksi	
1975	188.2	205.9	188.4	208.3	230.2
1976	213.6	238.4	255.3	231.2	255.4
1977	229.4	273.6	267.3	258.1	281.4
1978	242.5	285.4	273.8	282.2	294.9
1979	257.2	304.3	282.8	308.7	325.6
1980	288.2	341.7	318.0	341.2	372.1
1981	324.5	394.0	384.9	374.6	400.8
1982	370.0	427.5	423.2	404.0	424.2
1983	394.8	464.2	461.3	445.7	454.3
1984	419.6	501.7	504.0	474.1	479.2
1985	448.4	527.0	531.4	495.9	499.6
1986	456.5	518.6	506.4	517.7	517.1
1987	463.7	522.8	499.5	534.1	535.1
1988	480.7	537.5	496.9	561.9	563.4
1989	500.0	566.5	518.1	590.2	602.5
1990 ^e	500.4	606.0	554.7	631.8	647.2

Liitetaulukko 2. Eräitä lukuja maatalouden rakenteesta.

	Tilojen ¹⁾ määrä 1000 kpl	Tilojen ¹⁾ keski- koko, ha	Maidon- lähettä- jien lkm 1000 kpl	Maatalouden työlliset ²⁾ 1000 henkeä	% koko työvoimasta
1975	248.7	10.05	128	327	14.1
1976	242.7	10.26	119	306	13.4
1977	237.7	10.43	112	278	12.5
1978	232.8	10.60	104	261	11.9
1979	229.3	10.78	98	251	11.1
1980	224.7	10.96	91	251	10.8
1981	218.9	11.16	85	250	10.6
1982	212.6	11.42	78	255	10.7
1983	208.2	11.63	74	246	10.3
1984	203.9	11.85	70	242	10.0
1985	200.5	12.07	66	228	9.4
1986	195.4	12.38	63	218	9.0
1987	192.2	12.59	58	206	8.5
1988	189.0	12.77	53	197	8.1
1989			48	179	7.2
1990 ^e			45		

¹⁾ yli 1 pelto ha.

²⁾ Lähde: Työpoliittinen Aikakauskirja, Työministeriö Suunnittelusihteeristö

^e ennakko

Liitetaulukko 3. Eläinten lukumäärä kesäkuun laskennan mukaan sekä lehmien keskituotos.

	Lehmiä 1000 kpl	Keskituotos l/lehmä	Sikoja 1000 kpl	Kanoja 1000 kpl
1970	889.1	3677	1002.4	4470.9
1971	849.3	3806	1129.3	5249.0
1972	836.5	3889	1045.7	5963.7
1973	823.6	3839	1139.3	5869.0
1974	818.5	3856	1048.9	5803.2
1975	773.2	3997	1036.1	5943.3
1976	763.1	4200	1053.9	6333.2
1977	751.6	4197	1143.3	6245.1
1978	742.0	4260	1244.7	6046.4
1979	730.1	4336	1288.7	6029.4
1980	719.5	4478	1410.2	6040.7
1981	700.8	4450	1467.1	5200.2
1982	689.2	4493	1475.3	5291.5
1983	663.1	4778	1440.7	5440.4
1984	659.5	4799	1381.8 ¹⁾	6025.3
1985	627.7	4812	1295.2 ¹⁾	5922.4
1986	606.8	4935	1322.7 ¹⁾	5532.1
1987	589.0	4905	1341.9 ¹⁾	5341.6
1988	550.6	4990	1305.1 ¹⁾	5237.6
1989	506.6	5246	1290.7 ¹⁾	4923.3
1990	496.6	5500 ^e	1298.0 ¹⁾	4841.5

¹⁾ Lukuun sisältyvät myös meijereiden siat.

^e ennakko

Liitetaulukko 4. Lannoitteiden myynti (kg/ha).

	N	P	K
1970-71	63.7	29.4	43.5
1971-72	68.5	30.5	46.5
1972-73	69.4	30.8	47.4
1973-74	78.2	33.4	52.0
1974-75	85.8	34.2	53.9
1975-76	79.6	29.5	47.6
1976-77	65.4	25.0	41.1
1977-78	69.1	25.8	43.3
1978-79	76.9	27.8	47.4
1979-80	83.3	28.0	50.2
1980-81	82.4	27.8	49.3
1981-82	78.7	26.8	47.5
1982-83	91.4	29.9	53.8
1983-84	90.7	30.9	55.9
1984-85	88.9	30.8	56.5
1985-86	90.0	30.2	55.5
1986-87	94.4	31.0	56.5
1987-88	98.2	32.0	59.3
1988-89	100.3	29.7	56.1
1989-90	111.5	30.7	57.6

Liitetaulukko 5. Maatalouden kokonaislaskelma, kokonaistuotto käyvin hinnoin, milj. mk.

	1985	1986	1987	1988	1989 ^e
Kasvinviljelytuotto					
- Ruis	195.8	202.1	189.0	163.3	448.5
- Vehnä	999.7	1081.6	933.4	659.6	1028.5
- Ohra	1446.3	1521.0	1196.6	1266.0	1435.8
- Kaura	606.7	680.8	517.1	571.8	901.6
- Ruokaperuna	280.6	358.8	640.4	517.9	457.9
- Teollisuusperuna	209.3	200.1	92.2	223.7	260.9
- Siemenperuna	8.1	8.9	6.9	10.7	10.8
- Sokerijuurikas	372.9	457.0	243.4	489.2	539.0
- Öljykasvit	326.2	451.2	454.3	461.7	515.5
- Herne	22.4	23.7	12.3	13.6	16.3
- Nurmikasvien siemenet	35.8	31.5	17.4	43.5	47.1
YHTEENSÄ	4503.8	5016.6	4303.1	4421.2	5662.0
Puutarhatuotto					
- Juurikasvit	63.6	82.9	70.8	123.5	83.6
- Vihannekset	516.0	538.1	546.4	527.5	563.0
- Marjat	119.2	123.4	117.4	117.6	149.6
- Hedelmät	23.5	48.9	15.8	44.1	45.7
YHTEENSÄ	722.3	793.3	750.4	812.7	841.9
Kotieläintuotto					
- Maito	8011.9	8048.5	7893.0	7638.3	8170.6
- Naudanliha	3480.1	3532.2	3547.3	3411.1	3520.9
- Pikkukasikanliha	1.6	1.6	1.7	1.7	1.8
- Sianliha	2787.5	2870.1	2907.9	2924.5	3141.2
- Lampaanliha	42.0	40.0	41.9	36.3	37.1
- Hevoseliha	18.9	18.1	19.2	14.6	15.6
- Siipikarjanliha	235.0	265.8	334.7	365.4	392.6
- Kananmunat	943.2	896.3	865.4	848.3	889.1
- Eläinten vienti	11.0	12.2	11.2	10.6	12.7
YHTEENSÄ	15531.3	15684.7	15622.3	15250.8	16181.7
TUOTANTO YHTEENSÄ	20757.4	21494.7	20675.8	20484.6	22685.6
Vuokratulot					
- Tuotantovälineistä	466.0	464.7	457.0	469.4	482.6
- Rakennuksista ja maasta	120.7	148.1	165.3	166.9	175.2
YHTEENSÄ	586.7	612.8	622.3	636.3	657.8
Tuet					
- Viljelmäkoon muk. tuki	567.8	579.5	531.4	644.6	1340.9
- Kotieläinluvun muk. tuki	119.4	124.2	127.8	145.3	180.5
- Rehuviljan tuot.palkkio	41.9	42.6	41.4	39.6	42.0
- Käynnistystuki	110.5	90.7	149.3	132.0	116.0
- Emolehmäpalkkiot					7.1
YHTEENSÄ	839.6	837.0	849.9	961.5	1686.5
Tuotannon tasapainottamiseksi saadut korvaukset					
- Tuotannon muutosop. (4a§)	65.1	44.8	16.5		
- Maidontuot. väh.sop.	157.2	129.6	74.1	142.8	141.2
- Sikatalouden väh.sop.	13.2	12.6	11.7		

Liitetaulukko 5, jatkoa

	1985	1986	1987	1988	1989 ^e
- Kananmunatuot. väh.sop.			37.7	0.8	12.8
- Kotieläintalouden väh.sop.	32.8	32.6	36.1	31.8	22.7
- Naudanlihan tuot.sop.	5.1	4.2	5.1	5.3	2.2
- Kesannoimissopimus	26.3	82.1	110.0	209.3	375.5
YHTEENSÄ	299.7	305.9	291.2	390.0	554.4
Satovahinkokorvaukset	33.0	11.9	34.3	1541.4	128.9
KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	22516.4	23262.3	22473.5	24013.8	25713.3
Kustannukset					
- Väkilannoitteet	1835.7	1875.2	1604.2	1605.9	1674.0
- Maatalouskalkki	147.0	108.1	127.6	119.0	132.6
- Väkirehut					
- seokset	2819.5	2966.9	3319.0	3478.0	3945.7
- muut	214.1	172.9	139.9	122.0	126.1
- Rehunsäilöntäaineet	155.1	143.5	140.3	145.2	149.3
- Kasvinsuojeluaineet	229.4	264.8	282.2	291.9	342.6
- Ostosiemenet	488.4	493.2	590.4	603.0	520.6
- Poltto- ja voiteluaineet	739.2	585.1	596.4	492.2	572.9
- Sähkö	324.1	357.3	398.8	369.5	370.9
- Maatalouden poltto- ja tarpepuu	142.7	133.7	126.1	126.9	131.5
- Eläinten välityskustannus	46.5	47.7	47.2	45.8	47.3
- Yleismenot	1204.9	1295.9	1343.1	1338.1	1368.1
- Palkkakustannus					
- palkat	310.9	334.9	386.0	363.2	406.4
- sosiaalikulut	158.5	187.6	207.4	204.3	247.7
- Kone- ja kalustokustannus					
- poistot	2795.0	2921.0	3004.0	3054.0	3190.0
- kunnossapito	744.6	753.1	814.5	807.8	875.3
- Työvälineet ja laitteet	135.0	136.7	147.8	144.4	153.2
- Rakennuskustannus					
- poistot	999.0	1062.0	1136.0	1101.0	1260.0
- kunnossapito	409.5	415.8	433.5	433.7	449.6
- Velkojen korot	1021.0	1106.0	1231.8	1338.0	1553.2
- Eläinten tuonti	1.8	1.8	2.0	3.1	1.7
- Vuokramenot					
- tuotantovälineistä	327.0	326.8	316.7	298.3	292.5
- rakennuksista ja maasta	209.9	238.4	256.9	270.0	287.5
- Maatalousyrittäjiltä peritty kustannus					
- tapaturmavakuutusmaksusta	21.8	25.8	28.4	34.9	45.9
- sijaisavusta	15.2	16.8	20.4	22.5	25.0
- viikkovapaasta	8.3	10.3	11.0	12.6	12.3
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	15504.0	15981.5	16711.6	16825.3	18182.0
TUOTTO	22516.4	23262.3	22473.5	24013.8	25713.3
KUSTANNUS	15504.0	15981.5	16711.6	16825.3	18182.0
MAATALOUSTULO	7012.4	7280.8	5761.9	7188.5	7531.3

^e ennakko

Liitetaulukko 6. Maatalouden kokonaislaskelma, kokonaistuotto vuoden 1985 hinnoin, milj. mk.

	1985	1986	1987	1988	1989 ^e
Kasvinviljelytuotto					
- Ruis	195.8	191.2	186.7	147.5	371.3
- Vehnä	999.7	1033.2	963.7	659.3	883.7
- Ohra	1446.3	1466.8	1160.4	1208.3	1306.6
- Kaura	606.7	657.7	500.3	535.9	782.4
- Ruokaperuna	280.6	326.6	437.2	415.4	507.6
- Teollisuusperuna	209.3	226.9	94.7	213.8	241.2
- Siemenperuna	8.1	8.6	6.4	9.8	9.7
- Sokerijuurikas	372.9	446.6	244.8	532.2	559.8
- Öljykasvit	326.2	434.6	431.5	431.9	459.8
- Herne	22.4	23.9	10.4	15.1	15.7
- Nurmikasvien siemenet	35.8	36.4	12.0	35.0	51.4
YHTEENSÄ	4503.8	4852.4	4048.1	4204.1	5189.2
Puutarhatuotto					
- Juurikasvit	63.6	85.7	46.3	92.2	76.0
- Vihannekset	516.0	514.1	421.7	551.3	534.0
- Marjat	119.2	122.8	97.6	113.0	118.5
- Hedelmät	23.5	33.0	11.3	21.9	32.0
YHTEENSÄ	722.3	755.6	576.9	778.4	760.5
Kotieläintuotto					
- Maito	8011.9	7977.2	7631.7	7150.9	7161.3
- Naudanliha	3480.1	3449.7	3405.5	3076.9	2959.5
- Pikkuvasicanliha	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6
- Sianliha	2787.5	2814.4	2846.2	2736.6	2818.8
- Lampaanliha	42.0	38.3	37.5	29.5	27.3
- Hevosenliha	18.9	17.2	17.6	12.9	13.1
- Siipikarjanliha	235.0	252.8	305.6	318.7	346.9
- Kananmunat	943.2	901.3	867.0	823.0	811.2
- Eläinten vienti	11.0	11.9	10.7	9.8	11.0
YHTEENSÄ	15531.3	15464.5	15123.5	14159.9	14150.6
TUOTANTO YHTEENSÄ	20757.4	21072.4	19748.6	19142.4	20100.3
Vuokratulot					
- Tuotantovälineistä	466.0	440.6	408.0	403.3	396.0
- Rakennuksista ja maasta	120.7	152.1	167.5	163.3	163.3
YHTEENSÄ	586.7	592.7	575.5	566.6	559.3
Tuet					
- Viljelmäkoon muk. tuki	567.8	595.0	538.4	630.7	1249.7
- Kotieläinlunun muk. tuki	119.4	127.5	129.5	142.2	168.2
- Rehuviljan tuot.palkkio	41.9	43.7	41.9	38.7	39.1
- Käynnistystuki	110.5	93.1	151.3	129.2	108.1
- Emolehmäpalkkiot					6.6
YHTEENSÄ	839.6	859.3	861.1	940.8	1571.8
Tuotannon tasapainottamiseksi saadut korvaukset					
- Tuotannon muutosop. (4a§)	65.1	46.0	16.7		
- Maidontuot. väh.sop.	157.2	133.1	75.1	139.7	131.6
- Sikatalouden väh.sop.	13.2	12.9	11.9		

Liitetaulukko 6, jatkoa

	1985	1986	1987	1988	1989 ^e
- Kananmunatuot. väh.sop.			38.2	0.8	11.9
- Kotieläintalouden väh.sop.	32.8	33.5	36.6	31.1	21.2
- Naudanlihan tuot.sop.	5.1	4.3	5.2	5.2	2.1
- Kesannoimissopimus	26.3	84.3	111.4	204.8	350.0
YHTEENSÄ	299.7	314.1	295.0	381.6	516.7
Satovahinkokorvaukset	33.0	12.2	34.8	1508.2	120.1
KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	22516.4	22850.8	21514.9	22539.6	22868.2
Kustannukset					
- Väkilannoitteet	1835.7	1863.4	1830.4	1978.6	2019.5
- Maatalouskalkki	147.0	103.8	122.5	108.1	111.9
- Väkirehut					
- seokset	2819.5	2990.3	3213.2	3293.5	3565.3
- muut	214.1	215.6	172.1	140.5	115.0
- Rehunsäilöntäaineet	155.1	145.5	146.8	150.0	154.7
- Kasvinsuojeluaineet	229.4	261.7	269.3	268.8	314.4
- Ostosiemenet	488.4	493.2	540.4	520.4	428.6
- Poltto- ja voiteluaineet	739.2	879.8	958.8	851.6	850.0
- Sähkö	324.1	344.9	369.4	346.7	340.0
- Maatalouden poltto- ja tarvepuu	142.7	136.5	125.9	120.0	115.0
- Eläinten välityskustannus	46.5	45.7	45.1	43.0	44.0
- Yleismenot	1204.9	1330.5	1360.8	1309.3	1275.0
- Palkkakustannus					
- palkat	310.9	309.3	334.4	297.9	295.6
- sosiaalikulut	158.5	173.2	179.6	167.6	180.2
- Kone- ja kalustokustannus					
- poistot	2795.0	2790.0	2746.0	2698.0	2690.0
- kunnossapito	744.6	725.5	773.6	725.9	750.0
- Työvälineet ja laitteet	135.0	131.4	137.2	127.4	128.7
- Rakennuskustannus					
- poistot	999.0	1013.0	1022.0	967.0	1031.0
- kunnossapito	409.5	390.5	390.5	372.0	360.0
- Velkojen korot	1021.0	1118.5	1234.9	1355.9	1431.3
- Eläinten tuonti	1.8	1.8	1.9	1.7	1.5
- Vuokramenot					
- tuotantovälineistä	327.0	309.9	282.7	256.4	240.0
- rakennuksista ja maasta	209.9	244.8	260.3	264.2	268.0
- Maatalousyrittäjiltä peritty kustannus					
- tapaturmavakuutusmaksusta	21.8	26.5	28.8	34.1	42.8
- sijaisavusta	15.2	17.2	20.7	22.0	23.3
- viikkovapaasta	8.3	10.6	11.1	12.3	11.5
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	15504.0	16073.1	16578.5	16433.1	16787.2
TUOTTO	22516.4	22850.8	21514.9	22539.6	22868.2
KUSTANNUS	15504.0	16073.1	16578.5	16433.1	16787.2
MAATALOUSTULO	7012.3	6777.6	4936.4	6106.5	6081.0

^e ennakko

Liitetaulukko 7. Maataloustuotteiden tavoitehinnat vuosina 1970-1990.

	Ruis ¹⁾ (Etelä- alue) p/kg	Vehnä ¹⁾ p/kg	Maito ²⁾ p/l	Naudan- liha ⁴⁾ (kaikki) mk/kg	Sian- liha mk/kg	Kanan- munat ³⁾ mk/kg	Rehu- ohra ¹⁾ p/kg	Rehu- kaura ¹⁾ p/kg	Lampaan- liha ⁵⁾ mk/kg
1.4.1970	63.00	62.00	49.57	5.71	4.20	3.35			
1.1.1971	64.00		51.52	5.93	4.42				
1.9.1971			52.79	6.08					
1.4.1972	66.00	62.00	59.00	6.48	4.42	3.50			
1.4.1972 ⁶⁾	68.85	65.00	65.67	6.54	4.44	3.50	(44.09)	(39.89)	(5.23)
1.5.1973	72.85		71.67	7.54	5.01	3.85	46.09	41.89	7.54
1.4.1974	78.85	70.50	80.00	8.51	5.55	4.25	53.09	48.89	9.04
1.9.1974			84.67		5.88	4.48			
1.4.1975 ⁷⁾	94.85	85.00	87.67	9.76	7.21	5.38	68.09	63.89	11.04
1.9.1975			92.67		7.46	5.52			
1.12.1975				9.85		5.38			
1.3.1976	97.85	87.00	108.70	10.35	8.01	5.52	72.09	65.89	12.04
1.3.1977 ⁸⁾		90.00	119.20	11.75	8.78		76.09	69.89	14.04
1.9.1977			123.20	13.65	9.11				15.94
1.5.1978			126.20						
1.9.1978	104.85	96.00	130.90	14.05	9.36	5.87	78.59	72.39	16.54
1.2.1979 ⁹⁾	114.85	106.00	134.60	14.40	9.66	6.17	83.59	77.39	17.04
1.9.1979	124.85	114.00		14.90		6.30			17.54
1.4.1980	159.00	148.00	146.60	16.40	10.31	6.85	101.00	94.50	19.10
1.9.1980	161.00	150.00	152.60	17.14	10.91	7.25	103.00	96.50	20.00
1.3.1981	177.00	164.00	160.60	18.69	11.86	7.85	123.00	114.50	21.50
1.9.1981	187.00	172.00	171.90	19.44	12.31	8.20	128.00	119.50	22.30
1.3.1982	207.00	190.00	182.90	20.44	13.01	8.75	142.00	133.50	23.40
1.9.1982			188.90	20.73	13.14	8.88			23.80
1.9.1982 ¹⁰⁾	202.70	185.80					138.00	129.50	
1.3.1983			197.20	21.56	13.68	9.23			24.80
1.4.1983	220.70	204.80	202.70	22.01	13.98	9.46	151.00	141.50	25.30
1.9.1983			205.70	22.31	14.18	9.60			
1.3.1984	231.00	211.00	212.70	23.01	14.68	9.90	156.00	146.00	
1.4.1984	245.00	218.00	216.70	23.31	14.98	10.05	161.00	150.00	25.60
1.9.1984			221.60	23.91	15.38	10.20			26.15
1.3.1985	264.00	231.00	228.60	24.67	16.05	10.50	170.00	158.00	
1.9.1985			230.10						
1.1.1986						9.00			
1.4.1986	270.00	233.00	232.00	24.97	16.25	8.80			25.15
1.3.1987			234.50	25.10	16.30				24.65
1.4.1988	300.00	243.00	244.50	26.10	17.00	9.10	175.00	166.00	25.90
1.1.1989			259.50						
1.3.1989			269.00	27.80	17.95	9.20			27.45
1.7.1989	310.00	251.00					178.00	176.00	
1.3.1990 ¹¹⁾			277.00	28.22	18.06	9.20			
1.7.1990							180.00	175.00	

Alaviitteet taulukkoon 7.

- ¹⁾ Viljan hinta 1.4.72 alkaen tammikuun hinta, sitä ennen syyskuun hinta. Voimassa satokauden alusta lukien. Sato-
vuodesta 1983/84 alkaen viljan tavoitehinnat tilatasolla. Tätä ennen VV:n tukkuostohintoja.
- ²⁾ Maidon hinta 4 %:sta maidosta p/kg ja vuodesta 1973 alkaen keskirasvaisesta maidosta p/l ilman tuotantoavustusta.
Maidon tavoitehintaa nostettiin 1.1.1989 alkaen siirtämällä 15 p/l jälkikäteen.

Maidolle maksettu valtion varoista lisähintaa meijerien vastaanottamasta maidosta

1.9. 1988 alkaen	23.5 p/l	37 000 litraan asti, sen yli menevältä osalta	12.0 p/l	150 000 litraan asti
1.3.1989 alkaen	30.0 p/l	37 000 " "	15.0 p/l	150 000 "
1.9.1989 alkaen	30.0 p/l	50 000 " "	15.0 p/l	150 000 "

Porrastetun lisähinnan maksamisen perustana oleva maitomäärä lasketaan vuosijaksoittain 1.9. alkaen.

- ³⁾ Vuoden 1988 syyskuun alusta lukien maksetaan kananmunista lisähintaa seuraavasti:

a) Tuotantokiintiö 0 - 10 000 kg

	Lapin ja Oulun läänit	Muulla maassa
1.9.1988 alkaen	2.90 mk/kg	2.55 mk/kg
1.3.1989 alkaen	3.35 mk/kg	2.95 mk/kg
1.3.1990 alkaen	3.74 mk/kg	3.34 mk/kg
1.10.1990 alkaen	3.94 mk/kg	3.54 mk/kg

b) Tuotantokiintiö yli 10 000 kg 31.12.1987 saakka ja 1.1.1988 alkaen 10 001 - 100 000 kg

1.3.1989 alkaen	2.50 mk/kg	2.50 mk/kg
1.3.1990 alkaen	2.89 mk/kg	2.89 mk/kg
1.10.1990 alkaen	3.09 mk/kg	3.09 mk/kg

- ⁴⁾ Lisäksi maksettu valtion varoista tuotantopalkkiota

1.4.1988 alkaen	4.00 mk/kg	sonni yli 260 kg
	3.10 mk/kg	sonni 210-260 kg
	2.00 mk/kg	sonni 180-210 kg
	3.10 mk/kg	hieho yli 160 kg
	1.00 mk/kg	hieho 130-160 kg
1.3.1989 alkaen	2.00 mk/kg	sonni 190-219 kg
	3.50 mk/kg	sonni 220-269 kg
	5.00 mk/kg	sonni yli 270 kg
	1.00 mk/kg	hieho 140-169 kg
	3.50 mk/kg	hieho 170-259 kg
	5.00 mk/kg	hieho yli 260

- ⁵⁾ Lisäksi maksettu tuotantopalkkiota lampaanlihasta

1.4.1988 alkaen	7.80 mk/kg	16 kg ja yli
	6.70 mk/kg	13-15 -kiloinen
1.3.1989 alkaen	8.80 mk/kg	16 kg ja yli
	6.70 mk/kg	13-15 -kiloinen

- ⁶⁾ Naudanlihalle ja sianlihalle uusi tilastopohja

⁷⁾ Lihan tavoitehintoja sovellettiin 1.3. alkaen

⁸⁾ Lihan tavoitehintoja sovellettiin 1.2 ja kananmunien tavoitehintaa 1.4. alkaen

⁹⁾ Lihan tavoitehintoja sovellettiin 12.1. alkaen

¹⁰⁾ Viljan hinta tilahintatasossa 1982 alkaen

¹¹⁾ Naudan-, sian- ja lampaanlihan hinta kuumapainovähennyksen poistumisen jälkeen. Kananmunilla 1A-luokan hinta.

Aikaisempia vuosia koskevat alaviitteet katsauksessa Suomen maatalous vuonna 1988.

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja

- No 44. Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuosi 1978. Summary: Investigations on the profitability of agriculture in Finland business year 1978. 1981, 70 s.
- No 45. Maatalousekonomian tutkimusta 30 vuotta. Lantbruksekonomisk forskning 30 år. 1982, 232 s.
- No 46. Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuodet 1979-1981. Summary: Investigations on the profitability of agriculture in Finland business years 1979-1981. 1983, 121 s.
- No 47. The Economy of Crop Production. The fifth Finnish-Hungarian-Polish seminar on agricultural economics Finland, June 13-16, 1983, 182 s.
- No 48. Heikkilä, A-M: Perheviljelmän koko ja viljelijäperheen toimeentulon lähteet. Summary: The size of family holdings and the sources of farm family income.) 1984, 95 s.
- No 49. Kettunen, L. Maatalouden omavaraisuus Suomessa vuosina 1970-83. Summary: Self-sufficiency of Finnish agriculture in 1970-83. 1985, 75 s.
- No 50. Kettunen, L. Suomen maatalous vuonna 1985. 1986, 42 s.
- No 50a. Kettunen, L. Finnish agriculture in 1985. 1986, 42 s.
- No 51. Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuodet 1982-84. Summary: Investigation of the profitability of agriculture in Finland in business years 1982-84. 1986, 136 s.
- No 52. Kettunen, L. Suomen maatalous vuonna 1986. 1987, 44 s.
- No 52a. Kettunen, L. Finnish agriculture in 1986. 1987, 44 p.
- No 52b. Kettunen, L. Finlands lantbruk 1986. 1987, 44 s.
- No 53. Maatalouden kannattavuustutkimus 75 vuotta. Summary: Farm accounting in Finland 75 years. 1987, 123 s.
- No 54. Kettunen, L. Suomen maatalous vuonna 1987. 1988, 36 s.
- No 54a. Kettunen, L. Finnish Agriculture in 1987. 1988, 36 p.
- No 55. Tuotantokustannuksista maatilamatkailuun. Matias Torvelan 60-vuotisjuhlaulkaisu. 1988, 161 s.
- No 56. Kettunen, L. Suomen maatalous vuonna 1988. 1989, 52 s.
- No 56a. Kettunen, L. Finnish agriculture in 1988. 1989, 52 p.
- No 57. Agriculture in difficult circumstances. Finnish-Hungarian-Polish seminar, Saariselkä, Finland 1989. Helsinki 1989, 99 s.
- No 58. Aaltonen, S. & Torvela, M. Maaseudun kehittämisen ongelmat Suomessa. Problems in rural development in Finland. Helsinki 1989, 30 s.
- No 59. Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuodet 1985-87. Summary: Investigation of the profitability of agriculture in Finland in business years 1985-87. Helsinki 1989, 144 s.
- No 60. Kettunen, L. Suomen maatalous vuonna 1989. 1990, 52 s.
- No 60a. Kettunen, L. Finnish agriculture in 1989. 1990, 52 p.
- No 60b. Kettunen, L. Finlands lantbruk 1989. 1990, 52 s.
- No 61. Family farming possibilities. Finnish-Baltic Common Seminar, Helsinki, Finland 1990. Helsinki 1990, 121 p.
- No 62. Puurunen, M. A comparative study on farmers' income. 1990, 114 p.

ISBN 951-9202-96-X
ISSN 0438-9808